LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN

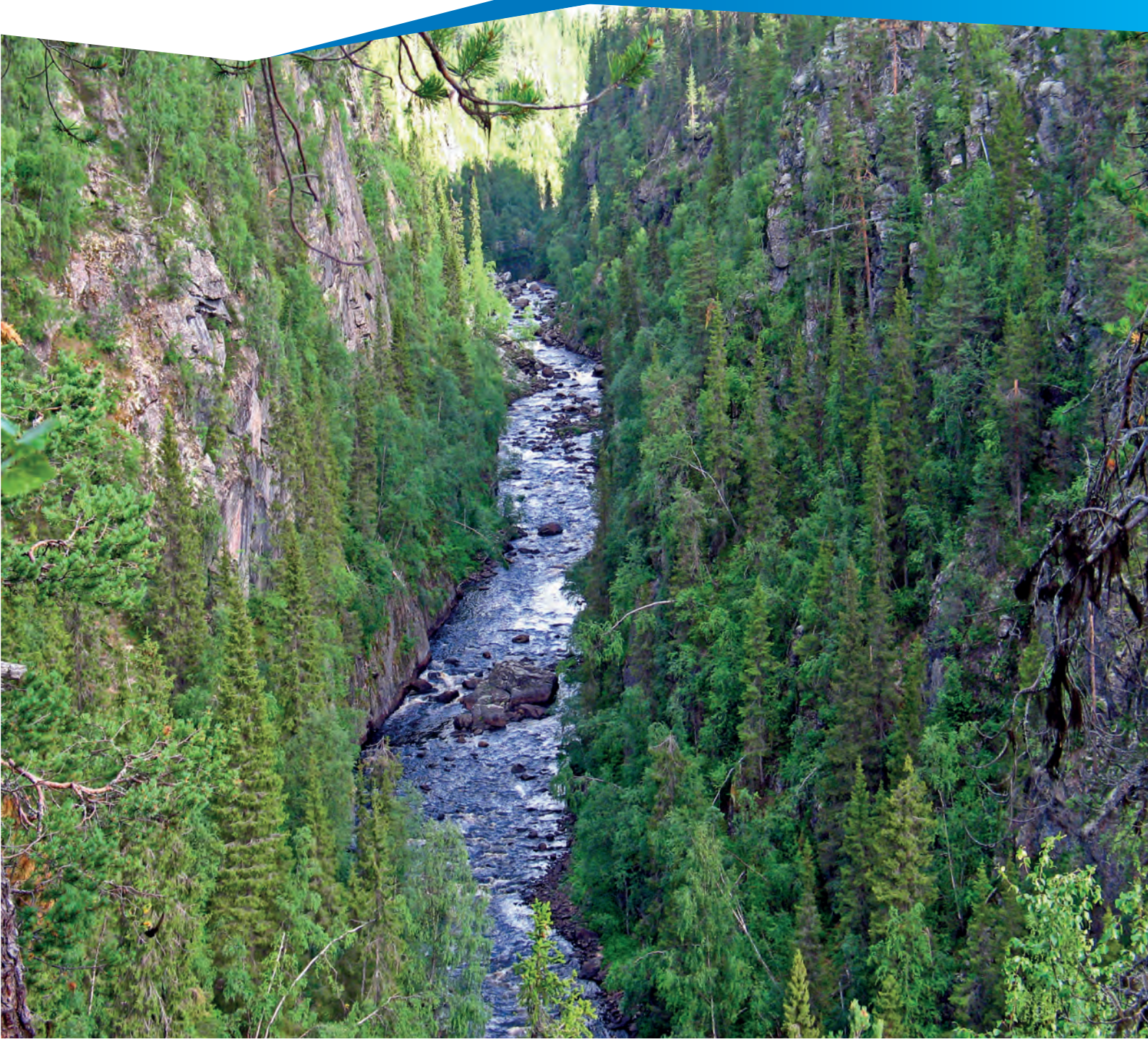

Rapport: 2015-15

Elfenbenslav

inventeringar i Sverige 2005-2011

Omslagsbild: Muddusälvens kanjon 2 augusti 2008. Foto: Fredrik Jonsson.
Samtliga fotografier i rapporten: Fredrik Jonsson, förutom sid 62, övre högra bilden som Ulrika Nordin har tagit.
Rapporten kan laddas ner från Länsstyrelsen Dalarnas webbplats:
www.lansstyrelsen.se/dalarna/publikationer.
Ingår i serien Rapporter från Länsstyrelsen i Dalarnas län, ISSN: 1654-7691.
Tryck: Endast som webbversion, december 2015.

Rapport: 2015:15

Elfenbenslav

– inventeringar i Sverige 2005-2011

Författare: Fredrik Jonsson och Ulrika Nordin
Kontaktperson: Uno Skog, naturvårdsenheten

LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN

Förord

Det här är en sammanställning av flera inventeringar och sex rapporter som gjorts genom åren i samband med arbetet med åtgärdsprogrammet för elfenbenslav. Första inventeringen genomfördes år 2005 i samband med framtagandet av åtgärdsprogrammet för elfenbenslav. Syftet var att få en aktuell kunskapsbild av elfenbenslavens förekomst i landet. Under 2007 utarbetades en övervakningsmetodik för klipplevande lavar med elfenbenslav och jätteköldlav som modellarter. År 2008 gjordes en utökad eftersöksinventering i samband med att provytor för populationsövervakning lades ut på alla kända lokaler. Därefter har fyra mindre omfattande inventeringar genomförts i Jämtland, Västerbotten och Härjedalen (2009, 2010 och 2011). Flera av elfenbenslavens fyndlokaler var inte återbesökta på länge och i vissa fall har det krävts mer än ett besök för att återfinna arten. På ett par lokaler har eftersök gjorts utan att återfinna arten medan de allra flesta områden besökts i hopp om att finna okända förekomster. År 2010 fastställdes åtgärdsprogrammet och 2011 gav Länsstyrelsen Dalarna ut en rapport som presenterade alla lokaler i Sverige där elfenbenslaven hittats fram till 2011.

I föreliggande rapport presenteras biotopbeskrivningar över alla övriga lokaler som besökts – sammanlagt cirka 125 områden. Många av dem är artrika och skyddsvärda lav - och skogsmiljöer, som nu får en detaljerad beskrivning. På vissa har flera återbesök gjorts. Elfenbenslav har hittats på tre lokaler efter att den nationella rapporten publicerades sommaren 2011. Detta gör att det nu finns 17 kända, aktuella lokaler för arten i Sverige. Återfyndet i Ljusnedal 2011 presenteras i den sista delrapporten medan två helt nya lokaler som upptäcktes mer slumpmässigt, Stor-Galberget i Bräcke kommun (år 2012) och Långberget utanför Tännäs (år 2015), inte redovisas i denna rapport på annat sätt än som prickar på fyndkartan.

Den första inventeringen 2005 var mycket omfattande och gav en bra bild av väldigt många lokaler. De efterföljande inventeringarna har därför använt rapporten från 2005 som bas. I den rapporten gjordes en bedömning av lokalerna om hur troligt det är att elfenbenslav skulle kunna växa där. Detta har gjort att många lokaler har återbesökts vilket också innebär att samma lokal kan beskrivas flera gånger i rapporten.

Inventeringarna av elfenbenslav har utförts i samband med inventeringar för andra klipplavsprogram till exempel jätteköldlav och grangytterlav. Detta har bidragit till att det blivit många lokaler som inventerats. Vilket också gör att rapporten ger en mycket bra bild över många klipp- och berglokaler och huruvida området kring dessa är lämpade för elfenbenslav. Eftersom omfattande inventeringar har gjorts, kan man även använda denna rapport som bas för utsökning av lämpliga lokaler för specifika kryptogamer som kräver tillgång till viss typ av berggrund eller läge på sin växtplats.

Inventeringarna är en del av arbetet med åtgärdsprogrammet för elfenbenslav. Till viss del berörs även åtgärdsprogrammen för jätteköldlav och grangytterlav. Arbetet bidrar också till att fungera som ett underlag för att utvärdera arbetet med miljömålen ett rikt växt- och djurliv samt levande skogar.

Falun våren 2015

Stig-Åke Svenson, chef för Naturvårdsenheten.

Innehållsförteckning

ÖVERSIKTSKARTA **3**

INVENTERING AV ELFENBENSLAV *HETERODERMIA SPECIOSA* I NORRLAND 2005 ..... **4**

INLEDNING 5
Utsökning av lämpliga lokaler *5*
Inventeringsmetodik *5*
Resultatet av eftersöket av elfenbenslav *6*
Utvärdering av lokalutsökningsmetoderna *6*
Kända fynd av elfenbenslav i Sverige *7*
Elfenbenslavens ekologi i Sverige *7*
Berggrunden vid elfenbenslavens växtplatser *8*
Övriga påträffade arter *8*
NYUPPTÄCKTA LOKALER MED ELFENBENSLAV 11
Västerbottens län *11*
Jämtlands län *13*
ÅTERBESÖKTA LOKALER 16
Norrbottens län *16*
Västerbottens län *17*
Jämtlands län *18*
ÖVRIGA INVENTERADE LOKALER 25
Norrbottens län *25*
Västerbottens län *30*
Jämtlands län *34*
REFERENSER 56
TACK 56
BILAGA 1: JÄTTESKÖLDLAV *CETRELIA OLIVETORUM* ÅTERFUNNEN PÅ EN LOKAL I JÄMTLAND EFTER 130 ÅR. 57

INVENTERING AV BRANTER I SYFTE ATT FINNA NYA LOKALER FÖR ELFENBENSLAV OCH JÄTTESKÖLDLAV **62**

INLEDNING 63
OMRÅDESBESKRIVNINGAR 64
Jämtlands Län *64*
Västernorrlands län *82*
Norrbottens län *92*
Dalarnas län *95*
REFERENSER 97

INVENTERING AV ELFENBENSLAV I VÄSTERBOTTEN, JÄMTLAND OCH HÄRJEDALEN ÅR 2009 ..... **98**

INLEDNING 99
SAMMANFATTNING OCH RESULTAT 99
OMRÅDESBESKRIVNINGAR 100
Jämtlands län *100*
Farsinberget *100*
Husberget & Ulvberget *101*
Västerbottens län *106*
Borstaberget *107*

Storberget *109*
Harahukberget *109*
Sör-Råberget *110*
Fembocken *113*
Dödmanberget *114*
Sör-Skansberget, Mitti-skansberget och Nörd-skansberget *115*
Storåliden, nedanför landsvägen *116*
Tjamstanberget *119*

ELFENBENSLAVSINVENTERING I JÄMTLAND HÖSTEN 2010 122

INLEDNING 123
RESULTAT 123
OMRÅDESBESKRIVNINGAR 123
Farsinberget *123*
Flintskallberget *128*
Kleven *130*
Värsjöberget *130*
Hoverberget *132*
Berg vid Bodtjärnen *133*
Berg vid Bjärte *134*

NYSÖK EFTER ELFENBENSLAV OCH JÄTTESKÖLDLAV VID KALVTJÄRNARNAS NATURRESERVAT I DOROTEA KOMMUN, VÄSTERBOTTENS LÄN 136

BAKGRUND 137
RESULTAT 137
INVENTERINGEN 138

INVENTERING AV ELFENBENSLAV *HETERODERMIA SPECIOSA* I JÄMTLANDS LÄN HÖSTEN 2011 140

INLEDNING 141
RESULTAT 141
DEN ÅTERFUNNA LOKALEN I LJUSNEDAL 142
Diskussion *145*
ÖVRIGA BESÖKTA LOKALER 145
Funäsdalen 1 ..... *145*
Funäsdalen 2 ..... *146*
Hemberget, Ljusnedal *147*

Översiktskarta

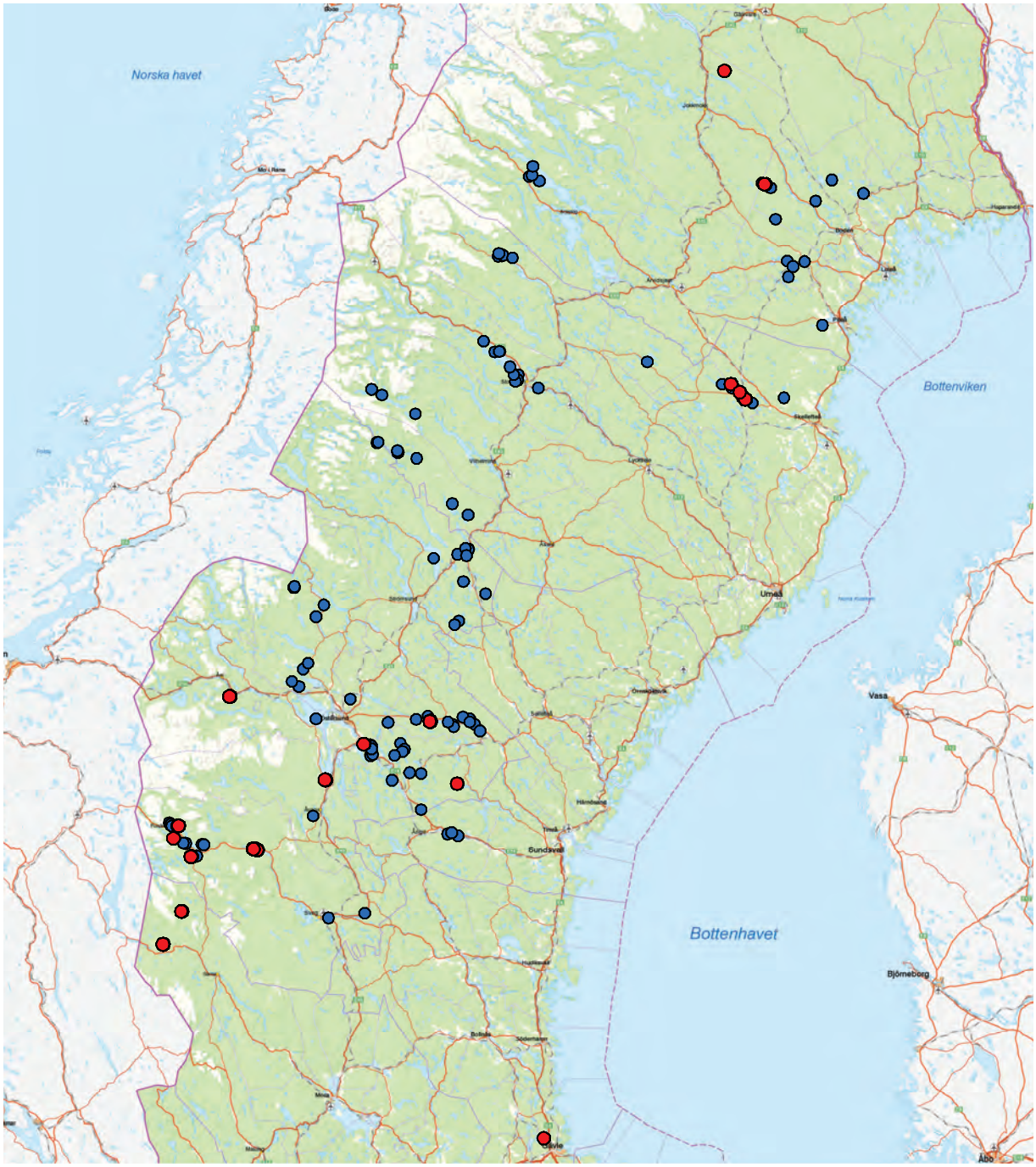

Kartan visar alla aktuella (2015) förekomster av elfenbenslav (röda prickar) och alla besökta områden (blå prickar) som presenteras i denna rapport.

Inventering av elfenbenslav *Heterodermia speciosa* i Norrland 2005

FREDRIK JONSSON, JANOLOF HERMANSSON,
LARS-OLOF GRUND & ULRIKA NORDIN

Omslag:
Elfenbenslav *Heterodermia speciosa* omgiven av fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea* vid Alpasberget i Norrbotten

Inledning

Ett åtgärdsprogram håller på att upprättas för elfenbenslav *Heterodermia speciosa*. Elfenbenslav är rödlistad i hotkategorin EN, starkt hotad, och förekommer på ett femtontal lokaler i landet.

I samband med rödlistningen av lavar 2005 gjordes en bedömning av mörkertalet för antalet lokalområden med elfenbenslav i Sverige. Detta uppskattades till 10 gånger det kända antalet lokalområden vilka då var 8 stycken, det innebär att totalt 80 lokalområden med elfenbenslav skulle kunna finnas i Sverige. Eftersom åtgärdsprogrammets syfte är att bevara elfenbenslaven, är det viktigt att man känner till dess växtplatser. Denna inventering är gjord i syfte att försöka finna elfenbenslav på tidigare okända platser samt att undersöka om den finns kvar på gamla lokaler som inte besökta på lång tid.

I samband med inventeringarna gjordes även beskrivningar av läge, naturförhållanden, beggrund och på de lokaler där elfenbenslav förekommer, följearter. På flera lokaler påträffades andra sällsynta, i vissa fall rödlistade, arter som finns listade i beskrivningarna.

Inventeringen är utförd av Lars-Olof Grund, Janolof Hermansson, Fredrik Jonsson och Ulrika Nordin under hösten 2005. Rapporten är sammanställd av Fredrik Jonsson.

Inventeringarna är finansierade genom åtgärdsprogramsmedel, och länsstyrelsen i Dalarnas län har varit huvudansvarig för arbetet.

Totalt besöktes 74 lokaler i landskapen Hälsingland, Härjedalen, Jämtland, Åsele lappmark, Västerbotten och Norrbotten. Två nya lokaler för elfenbenslav upptäcktes, en vardera i Härjedalen och i Västerbotten.

Utsökning av lämpliga lokaler

Utsökning av lokaler som skulle kunna vara potentiella växtplatser för elfenbenslav gjordes på flera olika sätt. I Norrbottens län gjordes utsökningen av en person med geologiska kunskaper, som tog fram en lista över lokaler med rikare berggrund. Man hade även sydväxtberg med skog nedanför i åtanke när man sammanställde listan på lokaler för Norrbotten. I Västerbottens län togs lokaler fram som var kända för att vara rika på kärlväxter, så kallade sydväxtberg. Man använde sig av vissa sökarter, nämligen underviol, stinksyska, träjon, kransrams, glattnässla, smånunneört och stickelfrö. I Jämtlands län besöktes dels lokaler med en intressant (rikare) berggrund, dels lokaler som var kända som växtplatser för intressanta arter (både lavar och kärlväxter), samt även platser med ”rätt” topografi, dvs sydbranter. Allt eftersom de sedan tidigare kända lokalerna inventerades, erhölls en mer detaljerad bild av dess kända växtplatser, och eftersöket modifierades till viss del efter detta.

Att lokalutsökningen gjordes med olika metoder var troligtvis en fördel, eftersom kunskapen om elfenbenslavens ekologi i Sverige var bristfällig vid inventeringarnas start, och en alltför snäv utsökningsmetodik kunde göra att man missade växtplatser i för laven hittills okända miljöer.

Inventeringsmetodik

Inventeringarna utfördes genom att man gick utefter bergsväggarna på en lokal, och hela tiden sökte efter lämpliga växtplatser. Om lokalen helt saknade de följearter som är typiska för elfenbenslavslokaler var tempot högt för att inte ägna onödig tid till sökande där arten ändå inte kunde växa. Om lokalen däremot innehöll arter som är typiska följearter till elfenbenslav ägnades bergväggarna eller klippblocken betydligt mer tid för att se om man kunde finna elfenbenslav. Vid extra intressanta partier av bergväggen inventerades även andra sällsynta arter. Från varje inventerad lokal gjordes även en kortfattad beskrivning där man antecknade exempelvis berggrundens gynnsamhet, branternas topografi, lav- och kärlväxtflorans sammansättning, skogens utseende och historik, förekomst av brandspår etc.

Så gott som samtliga artfynd är positionerade med hjälp av GPS. I de allra flesta fall användes en Garmin GPS 12, som i normala fall ger en noggrannhet på ca 30 m. Under vissa tider på dygnet och vid vissa terrängförhållanden kan dock träffsäkerheten bli mycket sämre, särskilt intill höga bergsstup eller i raviner. Ett litet positionsfel i en sådan miljö kan t ex göra att koordinaten hamnar ovanför ett stup i stället för nedanför. Dåliga positionsangivelser blev det vid Alpasberget och Storspiken i Norrbotten, liksom vid Lule-Tsåtse i Lycksele Lappmark.

På flertalet lokaler med elfenbenslav har de enskilda bålarnas yttäckningsgrad i kvadratcentimeter uppskattats. På några lokaler har även bålarnas inbördes positioner ritats upp i ett skissblock, och i vissa fall har även de enskilda bålarna fotograferats. Tillförlitligheten för att använda denna metod i syfte att övervaka populationerna måste dock anses som begränsad.

Resultatet av eftersöket av elfenbenslav

Totalt besöktes 74 lokaler, varav 9 var sedan tidigare kända lokaler (figur 1). Två nya lokaler med elfenbenslav hittades, nämligen vid Ulvberget i Härjedalen och vid Storåliden i Västerbotten. Vid Ulvberget hittades 98 bålar, medan 64 bålar påträffades vid Storåliden.

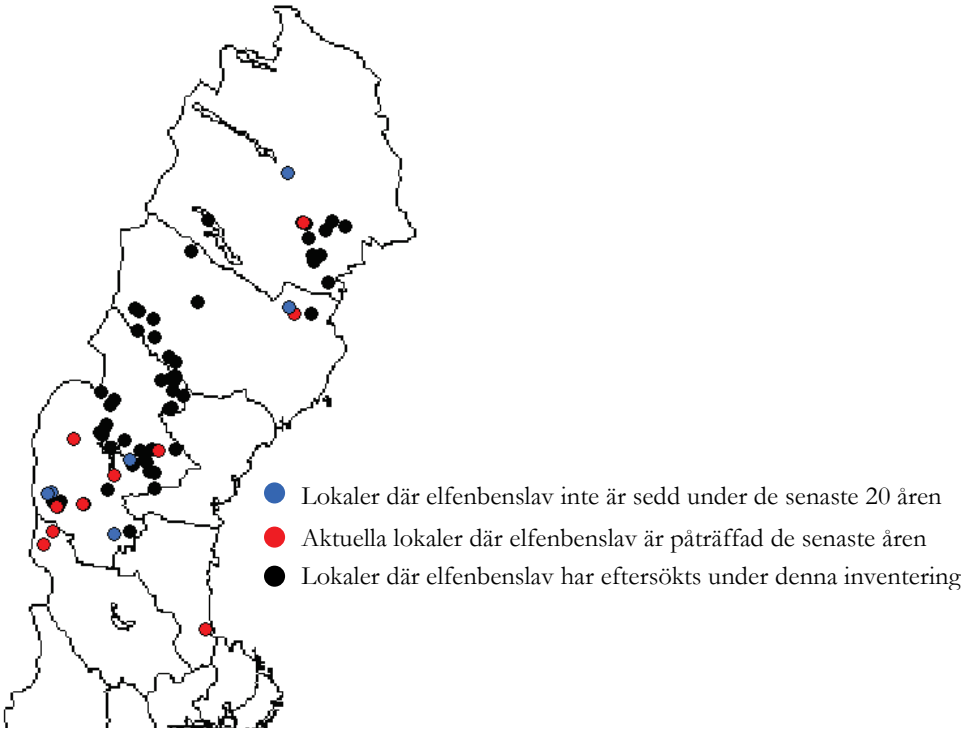

Figur 1. Punktkarta över alla lokaler som besökts under elfenbenslavsinventeringen 2005. Kartan visar också samtliga lokaler där elfenbenslav påträffats genom tiderna i Sverige (röda och blå punkter).

Utvärdering av lokalutsökningsmetoderna

Det visade sig vara svårt att hitta lämpliga lokaler. Det är därför svårt att bedöma vilken utsökningsmetod som var bäst. Ulvberget i Hede hittades delvis genom tips från länsstyrelsen, och dels genom studier av berggrundskartor som visade att berget bestod av kalksten (dolomit).

Storåliden i Västerbotten var en känd floralokal med flera intressanta kärlväxter, men även tidigare uppmärksammad som lavlokal. Sämst resultat erhölls i Norrbotten, där nästan inga lämpliga lokaler hittades. Det skall dock påpekas att många av de i Norrbottens län utpekade lokalerna inte inventerades.

Kända fynd av elfenbenslav i Sverige

Elfenbenslav är känd från totalt 16 lokaler i Sverige. Lokalerna finns listade i tabell 1. Den är under 2000-talet observerad på 10 av dessa (tabell 1). Det finns alltså sex lokaler där den inte är sedd under 2000-talet. Från åtminstone en av dessa måste den anses försvunnen, nämligen från Byarforsen i Sveg, där den ursprungliga växtplatsen dämdes över av vattenkraftsutbyggnad. På de övriga lokalerna bör ytterligare eftersök göras för att säkert fastställa huruvida arten finns kvar eller inte. En av lokalerna, Ljusnedals skog, har så pass osäker lokaluppgift att det blir svårt att eftersöka den.

Lokalerna för elfenbenslav finns utspridda över ett stort geografiskt område i Sverige, men i några regioner finns flera relativt närliggande populationer. Det är exempelvis i Västerbotten, med de närliggande lokalerna Storåliden och Borstaberget, och i Härjedalen med lokalerna i Ljusnans vattensystem; Funäsdalen, Ljusnedals skog, Fröstsjöberget, Ulvberget och Byarforsen. I dessa regioner kan det kanske visa sig finnas ytterligare populationer.

Tabell 1. Kända lokaler för elfenbenslav, fyndår samt populationens storlek i yttäckning och antal bålar.

	Ursprung-ligt fyndår	Eftersökt år	Funnen?	Antal bålar	Yt-täck-ning (cm^2)	Kommentar
Norrbottens län						
Muddusälven	1977	2000	Nej			
Alpasberget	1999	2005	Ja	144	2100	
Västerbottens län						
Borstaberget	1945	2005	Nej			
Storåliden	2005		Ja	64	55	49 bålar, 40cm^2 + 15 bålar, 15 cm^2 ger totalt 64 bålar och 55 cm^2.
Jämtlands län						
Välaberget	1919	2002	Ja	68	600	33 bålar 8 dm^2 (1998) och 68 bålar 6 dm^2 (2002)
Nybodberget	1946	2005	Ja	7	54	
Farsinberget	1937	2005	Nej			
Hoverberget	1981	2005	Ja	20	80	Osäkert om det är samma ställe som ursprungsfyndet gjordes på.
Fröstsjöberget	1981	2005	Ja	40	70	Endast en dellokal inventerad
Funäsdalen 1	1878	2005	Nej			
Funäsdalen 2	1948	2005	Nej			Ytterst sparsamt
Ljusnedals skog	1912		Ej eftersökt			
Byarforsen, Sveg	1905	2005	Nej			
Ulvberget östra	2005		Ja	18	46	
Ulvberget västra	2005		Ja	ca 50	640	
Dalarnas län						
Eländesgraven	1964	2004	Ja			
Tranuberget	2003		Ja			Några exemplar
Gävleborgs län						
Testeboån	1989	2005	Ja	1		Ursprungligt fyndår okänt?

Elfenbenslavens ekologi i Sverige

2005 års inventering har inte nämnvärt förändrat vår bild av elfenbenslavens ekologi i Sverige. Elfenbenslaven har specifika krav på sina växtplatser som är skuggigt belägna, mossiga klippväggar och klippblock. Klipporna består av en basisk bergart eller av silikatsten, i det senare fallet är växtplatsen påverkad av basiskt sippervatten, i de flesta kända fall exponerade mot syd-till sydväst.

Berggrunden vid elfenbenslavens växtplatser

Det visade sig mer och mer under inventeringarnas gång att berggrunden på lokalerna var svårtolkad. På vissa lokaler var bergarten på lokalen mycket sur, men just vid själva växtplatsen fanns det nästan alltid basisk påverkan, antingen genom basiskt sippervatten, eller genom smärre partier med basisk bergart (tabell 2). Några intressanta iakttagelser kunde också göras, t ex visade det sig att lättvittrad kalksten var olämplig som växtplats, medan mer hårdvittrad sådan (dolomit) var ett ypperligt substrat. I områden med sådan bergart kan det löna sig att leta även på små bergbranter.

Exempel på detta är Ulvbergets västra brant som inte alls var särskilt tydligt markerad på kartan, men visade sig innehålla en av de rikaste förekomsterna i landet (den är inte till fullo inventerad). Ultrabasiska bergarter verkar också mycket bra som substrat, men de är ovanliga i landskapet i stort (Storåliden och Välaberget).

Tabell 2. Berggrunden på några av växtplatserna.

Lokal	Bergart
Norrbottens län	
Muddusälven	?
Alpasberget	?
Västerbottens län	
Borstaberget	?
Storåliden	Ultrabasiska vulkaniter
Jämtlands län	
Välaberget	Ultrabasisk serpentinit
Nybodberget	Metagråvacka
Farsinberget	Diabas? Men enligt kollekt granit
Hoverberget	?
Fröstsjöberget	Gabbro?
Funäsdalen	Kalk/Dolomit
Ljusnedals skog	?
Byarforsen, Sveg	?
Ulvberget	Dolomit
Dalarnas län	
Eländesgrav	?
Tranuberget	?
Gävleborgs län	
Testeboån	Epifytisk, på rikbark med högt pH

Övriga påträffade arter

Vid inventeringen söktes främst elfenbenslav, men även andra intressanta lavar och andra arter noterades eller insamlades. Eftersom så många lokaler besöktes gjordes en hel del intressanta fynd. Vi finner därför anledning att göra beskrivningar av några särskilt intressanta arter. Flera av de nedan uppräknade arterna är ofta följearter till elfenbenslav.

Grynlav *Pannaria conoplea* hotkategori VU

Grynlav är tidigare påträffad på ca 35 lokaler i Norrland, och är en mycket bra indikatorart för intressanta lavmiljöer. På många av grynlavens lokaler förekommer andra, ännu sällsyntare

lavarter, exempelvis jättelav och västlig gytterlav. Grynlav förekommer på åtminstone 10 av de 16 elfenbenslavslokalerna i landet, och ofta växer de tillsammans på samma klippväggar. I denna undersökning påträffades grynlav dels på många sedan tidigare kända lokaler, men också på 8 nya lokaler. Det andra fyndet i Ångermanland gjordes på Bergsjöberget, och det första i Hälsingland gjordes i Örastupet.

Gulfjäll *Cladonia luteoalba*

Gulfjäll är en mycket sällsynt bägarlav, som ofta förekommer i intressanta miljöer. I herbarierna UPS och Naturhistoriska riksmuseet finns belägg från 13 lokaler från Södermanland till Torne lappmark. I denna inventering påträffades den på en lokal, nämligen vid Grötingskleven, Jämtland. Precis som vid Ringkalleberget i Ångermanland förekommer även stor vaxlav på samma lokal. Fyndet av gulfjäll vid Grötingskleven är troligtvis det tredje fyndet i Jämtland.

Stor vaxlav *Dimerella lutea* hotkategori EN

Stor vaxlav är sedan tidigare känd från tre lokaler norr om Gästrikland, nämligen Lindefallet, Hälsingland, och Ringkalleberget och Valaberget i Ångermanland. I denna inventering hittades stor vaxlav på en sälg vid Grötingskleven. Stora ytor på sälgen var täckta av vaxlaven. Sälgen växte i en sydbrant, men var kraftigt skuggad av granar. Detta är det första fyndet i Jämtland.

Jätteköldlav *Cetrelia olivetorum* hotkategori CR

Jätteköldlav är påträffad på totalt sju lokaler i Sverige, och på två av dessa förekommer även elfenbenslav. Det är vid Eländesgrav i Dalarna och Fröstsjöberget i Härjedalen. Vid denna inventering påträffades jätteköldlaven dels vid Fröstsjöberget, men också vid Västerkleven i Jämtland, en lokal där jätteköldlaven inte är påträffad sedan det ursprungliga fyndåret, 1875. En mer utförlig beskrivning av detta fynd finns i Jonsson (2006).

Härjedalslav *Caloplaca proteus* hotkategori CR

Härjedalslav är endast känd från en lokal i Sverige, en bergvägg av kalksten (dolomit) i närheten av Funäsdalen. Denna klippvägg undersöktes även i denna inventering och härjedalslaven påträffades på sju platser längs med klippväggen.

Jättelav *Lobaria amplissima* hotkategori EN

Jättelav är i Norrland påträffad på ett drygt 10-tal lokaler. Två av dessa lokaler hyser även elfenbenslav, nämligen Hoverberget och Alpasberget. Vid Hoverberget växer de dock ganska långt ifrån varandra. Ytterligare en jättelavslokal besöktes i jakt på elfenbenslav, nämligen Ulvberget, Medskogen. Under 2006 och 2007 gjordes ytterligare två fynd av jättelav på lokaler som ingick bland de potentiella lokaler som skulle inventeras 2005, nämligen vid Funäsdalsberget i Härjedalen och Bergsberget i Offerdal. På båda lokalerna förekommer arten i form av jättelavskorall. Arten var tidigare känd från Funäsdalsberget, men påträffades nu på en annan plats på berget. Vid Bergsberget upptäcktes arten genom en kollekt som av misstag följt med annat material från inventeringen.

Pudrad rosettlav *Physcia magnussonii* hotkategori VU

Arten är sedan tidigare känd från Östergötland, Uppland, Dalarna (två lokaler) och Jämtland (3 lokaler). Två av de Jämtländska lokalerna hyser också elfenbenslav (Hoverberget och Välaberget), men pudrad rosettlav växer där mer exponerat än elfenbenslaven. En likhet med elfenbenslaven är dock att båda föredrar basiska bergarter eller basiskt sippervatten. För pudrad rosettlav kan det även vara frågan om andra ämnen som den föredrar, t ex kväve eller fosfor. I denna undersökning påträffades pudrad rosettlav på tre nya lokaler;

- Rödeberget, Alsen, Jämtland
- Högberget, Svensbyn, Norrbotten
- Ulvberget, Medskogen, Härjedalen

Under 2006 gjordes ytterligare två fynd av pudrad rosettlav på lokaler som ingick bland de potentiella lokaler som skulle inventeras 2005. Dessa lokaler var;

- Brudslöjan, Storvindeln, Lycksele lappmark
- Funäsdalsberget, Härjedalen

Antalet kända lokaler för pudrad rosettlav i norra Sverige har därför ökat från 5 till 10 och arten rapporteras som ny för landskapen Härjedalen, Lycksele lappmark och Norrbotten.

Forsgytterlav *Fuscopannaria confusa* hotkategori VU
Forsgytterlav är ibland svår att skilja från olivbrun gytterlav och dvärgblylav. I denna undersökning påträffades den på två lokaler i Norrbotten och två lokaler i Jämtland.

Gråblå skinnlav *Leptogium cyanescens* hotkategori VU
Ångermanland, Råberget. Den gråblå skinnlaven växte på en basisk klippvägg i en bergbrant som ligger nära en sjö. Fyndet är det andra kända i Ångermanland. I Norrland norr om Dalarna-Gästrikland finns nu totalt 9 fynd (Hälsingland; sjön Marmen på block i strandkanten, Härjedalen; Överhogdal på vide, Medelpad; Skölesklevorna i bergbrant, Jämtland; sälg vid Dammån, block vid Valsjön, Ångermanland; Råberget bergbrant, Smitingen klippbrant i ravin, Norrbotten; Övertorneå och Lule Lappmark; Sälg vid Murjek)

Allékantlav *Lecanora impudens* hotkategori VU
Allékantlav föredrar asprika miljöer, och ibland förekom sådanan nedanför branterna. Den påträffades på två lokaler, nämligen Gesberget och Hänghuvudet.

Hållav *Menegazzia terebrata* hotkategori VU
Hållav påträffades växa tillsammans med jätteköldlav och brokig tagellav på berget Västerkleven i Jämtland. Fyndet var det andra fyndet i Jämtland.

Norsk näverlav *Platismatia norvegica* hotkategori VU
Sydbranter är inte någon typisk miljö för Norsk näverlav, men vid Bergsjöberget i Ångermanland växte den i en skuggig ravin i en sydbrant.

Skuggkraterlav *Gyalecta friesii* hotkategori VU
Skuggkraterlaven föredrar bördiga branta sluttningar, och förekommer oftast i nord- eller ostsluttningar, där den växer antingen vid granbaser eller i rasmark. Skuggkraterlavens miljö stämmer inte överens med elfenbenslavens, men påträffades under inventeringarna på en lokal i Åsele Lappmark, nämligen Spanjeberget.

Smalskaftslav *Chaenotheca gracilenta* hotkategori VU
Precis som Norsk näverlav och skuggkraterlav är inte sydbranter någon typisk miljö för smalskaftslav, men vid Arksjöberget i Åsele lappmark påträffades den växa vid basen av en gran.

Trubbig brosklav *Ramalina obtusata* hotkategori VU
Vid inventeringarna uppmärksammades en av de rikaste förekomsterna i Norrland av denna art, i skogen nedanför sydbranterna av Honingsberget i Jämtland. Den är tidigare funnen på flera lokaler i närheten.

Olivbrun gytterlav, *Fuscopannaria mediterranea* hotkategori NT
Olivbrun gytterlav växer ofta tillsammans med skrovellav och lunglav på klippväggar som är något torrare än de som elfenbenslav växer på. I denna inventering sågs den på 14 lokaler, vilket gör att antalet kända norrländska lokaler för arten ökar med ca 50 %. Vid Borstaberget i Västerbotten (en gammal elfenbenslavslokal) gjordes det första fyndet i Västerbottens landskap.

Stickelfrö *Lappula deflexa* hotkategori VU
Stickelfrö påträffades på två lokaler i inventeringen, nämligen vid Spanjeberget och Månsberget i Åsele lappmark.

Mosippa *Pulsatilla vernalis* hotkategori VU
Mosippa påträffades vid den sedan tidigare kända lokalen vid Ulvberget, Hede.

Röd trolldruva *Actaea erythrocarpa* hotkategori VU
Röd trolldruva påträffades vid berget Hänghuvudet i Norrbotten.

Nyupptäckta lokaler med elfenbenslav
Under inventeringen upptäcktes två nya lokaler med elfenbenslav, den ena i Härjedalen och den andra i Västerbotten.

Västerbottens län

Storåliden
Västerbottens län och landskap, Norsjö kn och fg, Storålidens sydbrant, norr om Skellefteälven, 1,8 km sydost om Petiknäs kyrka, 16,5 km nordväst om Boliden (figur 2). Koordinater i rikets nät N 7208990, O 1701560. Höjd över havet 205 respektive 235 m.ö.h.

Inventerat den 10 september 2005 av Fredrik Jonsson och Janolof Hermansson.

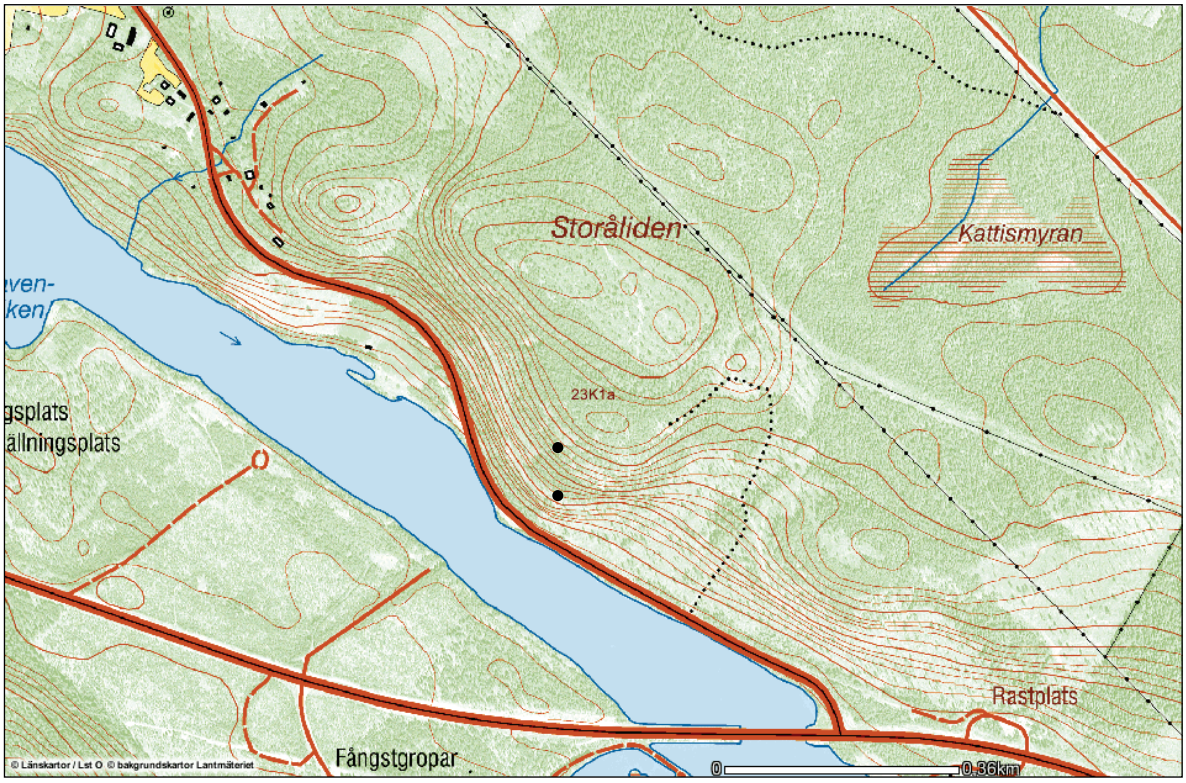

Figur 2. Storåliden. Fyndplatserna för elfenbenslav är markerade med svarta punkter.

Beskrivning av området
Området är riksintresse för naturvård, och finns beskrivet på Västerbottens länsstyrelses hemsida. En del av uppgifterna nedan är hämtade därifrån. En utförlig beskrivning finns även i Sveriges natur från 1935 (Schiöler 1935).
Storålidens sydbrant ligger på norra sidan av Skellefteäälven. Branten svänger från att vara sydvästexponerad i västra delen till att vara sydexponerad i östra delen. I östra delen finns starkt exponerade stup, medan de västra delarna är mer beskuggade. Bergarten består av vulkaniter, med inslag av starkt basiska bergarter. På berget växer en brandpräglad tallskog, och sydost om

berget finns en föryngringsyta med uppväxande ungskog. Det gör att de östra delarna är extra starkt exponerade.

Kärlväxflora

Området är uppmärksammat för sin speciella kärlväxtflora, med ovanliga arter som tuvbräcka *Saxifraga cespitosa*, fjällarv *Cerastium alpinum*, gul fetknopp *Sedum acre* och blågröe *Poa glauca*. I nederkanten av berget finns också stora bestånd av norna *Calypso bulbosa*.

Fyndplatserna

Elfenbenslav påträffades på två ställen på berget:

Fyndplats 1. Koordinater i rikets nät N 7208990, O 1701560, 205 m.ö.h. Här växer elfenbenslaven på en 2,5 m hög och 13 m lång västsydvästvänd klippvägg. Klippväggen ligger ca 100 m från älven och nedanför klippväggen finns en skotarväg och en ungskog. Träd har avverkats ca 5 m sydväst om växtplatsen. På hygget/ungskogen har fröträd av tall sparats, vilka ger en viss beskuggning. Sly av gråal växer nu upp på körvägen nedanför klippan, och kommer snart att ge mer beskuggning på klippväggen. I omgivningen väster om fyndplatsen finns rikligt med höga dimensionsavverkningsstubbar med brandspår på. På marken växer främst lingon, och väster om klippväggen även skogsvicker. Själva växtplatsen är belägen på ett vertikalt stråk i mittersta delen av klippväggen. I stråket växer mossor och troligtvis förekommer sippervatten där vissa tider på året. Vid inventeringstillfället så var dock klippväggen mycket torr. Klippväggen består av en kalkhaltig bergart. Totalt sågs 45 bålar med genomsnittsstorlek 0,5 cm^2 plus ett antal väldigt små bålar. Fyra lite större bålar påträffades också med ca 4 cm^2 i snitt. Totala yttäckningen blir därför ca 40 cm^2. Följande följearter påträffades:

Aspicilia cinerea gråstenslav	tämligen vanlig
Ramalina pollinaria spatelbrosklav	tämligen vanlig
Parmelia saxatilis agg. färglav	
Diploschistes cf. muscorum mossgroplav	
Acarospora glaucocarpa kalkspricklav	
Phaeophyscia sciastra mörk kranslav	
Fuscopannaria leucophaea fjällig gytterlav	nedanför förekomsten

Fyndplats 2. Koordinater i rikets nät N 7209067, O 1701535, 235 m.ö.h. Här påträffades 15 bålar om vardera ca 1 cm^2 på en sydvänd klippvägg skuggad av en klippa och tallskog med björkinslag.

Övrigt

Från Storåliden finns ett ganska rikt material med lavar insamlade av Schiöler 1932 (eventuellt också några insamlade 1931 och 1933). Han nämner därifrån bland annat *Melanelia subargentifera* och *Melanelia infumata*. Följande arter finns på Fytoteket i Uppsala:

Collema polycarpon
Leptogium saturninum
Phaeophyscia sciastra
Acarospora glaucocarpa
Amygdalaria panaeola
Aspicilia cinerea
Aspicilia gibbosa
Caloplaca approximata
Caloplaca saxicola
Cladonia acuminata
Cladonia cariosa
Cladonia ochrochlora
Collema flaccidum
Lecanora cateilea, på asp.
Diploschistes muscorum
Lecanora argopholis
Lecanora frustulosa
Leptogium gelatinosum
Lobaria scrobiculata
Lecanora reagens
Massalongia carnosa
Phaeophyscia ciliata, på klippa.
Nephroma bellum
Physconia muscigena
Protopannaria pezizoides
Fuscopannaria praetermissa
Leptogium saturninum
Peltigera aphtosa
Peltigera canina
Peltigera lepidophora
Peltigera praetextata

Artlista

Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Haematomma ochroleucum, blodplättslav
Heterodermia speciosa, elfenbenslav, EN
Parmelia fraudans, gulaktig färglav
Peltigera lepidophora, kornig filtlav
Phaeophyscia sciastra, mörk kranslav

Lämplighet för elfenbenslav
Vid en första anblick verkar växtplatsen alltför torr för att hysa elfenbenslav, men det verkar som om kraven på fuktighet för elfenbenslav är lägre när bergarten är mycket kalkrik. Det är dessutom troligt att närheten till älven bidrar till att hålla lokalklimatet extra fuktigt vissa årstider med t ex dimma. Det är viktigt att övervaka växtplatsen för att se hur tillväxten är, men också för att se hur den uppväxande ungskogen påverkar förekomsten. Vidare bör man eftersöka eventuella fler växtplatser för elfenbenslav på berget och dess omgivningar.

Severin Schiöler skriver följande rader om orsakerna till områdets rika flora:
"Vad som här framför allt skapar särskilda betingelser i botaniskt hänseende är det solfångande sydläget, lodstupens sipperväta, bergartens kalkhalt, samt sist, men inte minst, älvdalen med dess dimmor och luftströmmar."

Jämtlands län
Ulvberget, Hede
Jämtlands län, Härjedalens landskap och kn, Hede fg, Ulvbergets sydbrant, 4,5 km öster om Hede (figur 3). Koordinater i rikets nät N 6924474, O 1386255.

Inventerat den 13 september 2005 av Fredrik Jonsson och Lars-Olof Grund.

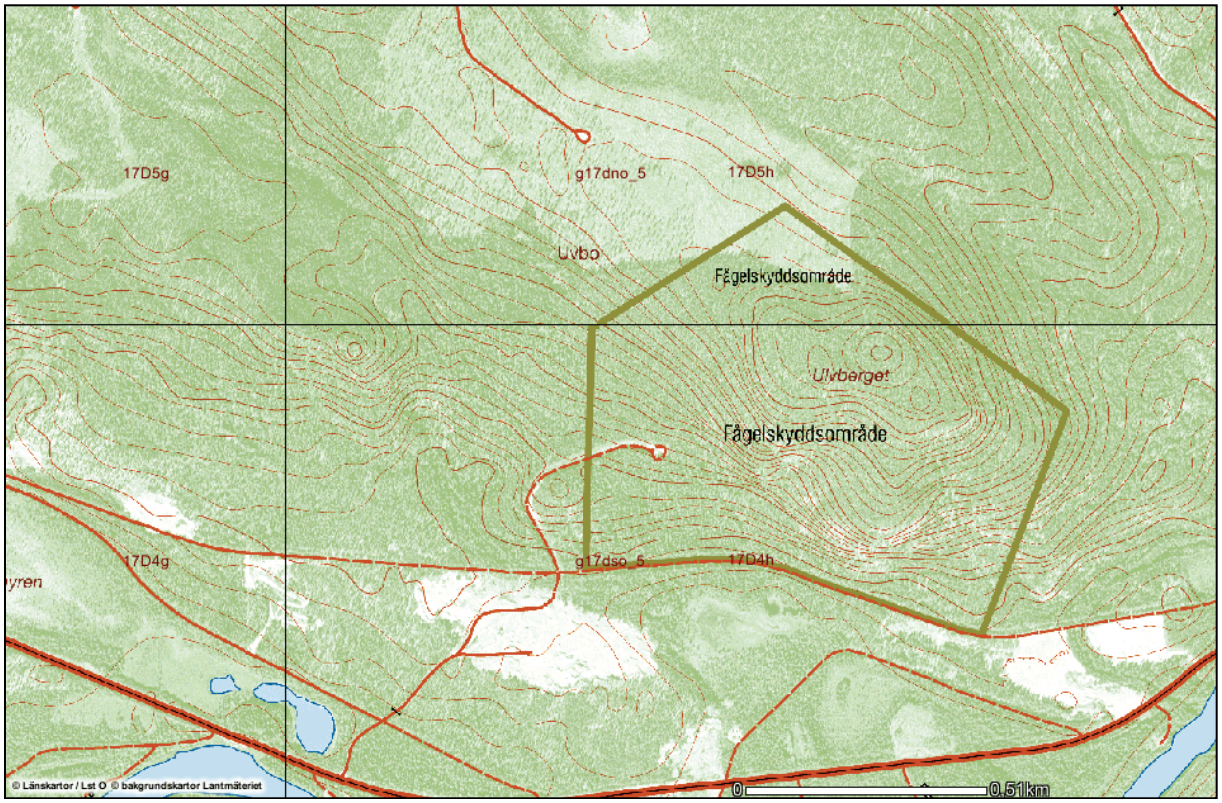

Figur 3. Ulverget, Hede.

Beskrivning av området
Ulvbergets sydbrant innehåller både ett stup och en liten "grotta". Stupet är kraftigt exponerat och består av kalksten och "grottan" är en urgröpning i nedre delen av stupet.

Fyndplatsen
Koordinater i rikets nät N 6924474, O 1386255. Elfenbenslaven påträffades lite längre ner i sluttningen, i brant sluttande rasmark nedanför stupet. Här växer tallskog, och sluttningen har tidigare brunnit kraftigt. Fyndet gjordes på en smärre klippvägg (1,25 m hög) i gränsen mellan den branta sluttningen och nedanförliggande tallskog av lingontyp. Precis nedanför klippan finns även några granar och på marken stenbär och mjölkört. Växtplatsen ligger i öppet läge, men är skuggad från direkt solljus. I sluttningen ovanför växer mjölon och kattfot. Följearter var bårdlav, grynig örnlav, fliklav, fjällig gytterlav (riklig nedanför), skrovellav (enda stället i hela branten) och färglav.

Följande bålar påträffades:

1 stor bål 24 cm^2 och 1 bål 5 cm^2 på lös tuva.	2 bålar 1,5 cm^2
2 sjuka bålar, 1,5 cm^2 och 0,5 cm^2	4 bålar 1 cm^2
1 bål 3 cm^2	1 bål 0,5 cm^2
1 bål 2 cm^2	3 bålar 0,25 cm^2

Detta blir alltså 16 bålar med en yttäckning av 44,25 cm^2. 10-20 m väster därom påträffades ytterligare 2 bålar om 1 cm^2. Summan blir då 18 bålar med en total yttäckning på 46,25 cm^2.

Ulvberget, västra delen
Väster om Ulvberget övergår stupet till en ganska låg bergbrant som successivt minskar i storlek. Ungefär 2 km väster om Ulvberget hittades elfenbenslav nedanför denna namnlösa brant.

Här påträffades elfenbenslav på flera små klippväggar och block. Bergarten är kalksten/dolomit och alldeles nedanför bergbranten finns en tallungskog. Hela branten är mycket rik på 1-2 meter höga block med fjällig gytterlav och mossdagglav.

Fyndplatserna
Fyndplats 1. Koordinater N 6925321, O 1383943.
Elfenbenslav växer här på en sydvästvänd smärre sluttande klippbrant. Växtplatsen är solexponerad och 10 m sydväst om den finns ett hygge/tallungskog. Lavarna har troligtvis överlevt hyggesfasen vid det här laget. Klippan består av kalksten och ytan där laven växer sluttar med ca 70 graders lutning. Följande bålar påträffades 1 bål 24 cm^2, 1 bål 2 cm^2, 1 bål 4 cm^2, 1 bål 10 cm^2. Summa 4 bålar, 40 cm^2. Följearter var *Physcia sp.*, Groplav *Diploschistes sp*, *Fuscopannaria leucophaea, Caloplaca sp. Acarospora sp, Parmelia fraudans, Peltigera rufescens och Leptogium lichenoides* (de båda sistnämnda längre ner på klippan).
Fyndplats 2. Koordinater N 6925317, O 1383938.
Här växer elfenbenslav på sydostsidan av ett 3 m högt block skuggat av en gran. Många bålar sitter på övre delen av blocket, vissa på ytor som sluttar 30 grader. På detta block hittades bålar med följande storlekar, 5 cm^2, 8 cm^2, 2 cm^2, 10 cm^2, 3 cm^2, 35 cm^2, 3 cm^2 och 5 cm^2. Följearter *Physconia muscigena* (riklig), fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea* och blåslav *Hypogymnia physodes.* Summa 8 bålar, 71 cm^2.
Fyndplats 3. Koordinater N 6925326, O 1383961.
På sydvänd klippa 30 m från ungskogen/hygget. Här är det skuggigare och några bålar är sjuka. Bålarna som påträffades var 3, 3, 20, 2, 3, 8, 20, 5, 7, 15, 4, 15, 2, 1, 24, 2, 5, 4, 4 respektive 7 cm^2 stora. Bålarna växer på en yta som sluttar 45 grader och är exponerade mot sydsydost. Följearter var skinnlav och ekorrsvansmossa, men även knottrig blåslav förekommer på klippan. Summa 20 bålar, 154 cm^2.
Fyndplats 4. Koordinater N 6925306, O 1383958.
Även här påträffades elfenbenslav växa på en klippa i något skuggigare läge, ca 20 m från hygget. Klippan är exponerad mot sydost och elfenbenslaven växer nära toppen av klippblocket. Totalt växte här ca 3 dm^2 och den största bålen var 58 cm^2 stor.
Fyndplats 5. Koordinater N 6925280, O 1383987.

1 bål elfenbenslav 6 cm^2 på klippbrant, platsen känns fuktig, fukten kommer troligen från håligheter i berget.
Fyndplats 6. Koordinater N 6925218, O 1384058.
På sydostvänd klippa, mer skuggigt läge, ca 50 m från hygget i grandominerad skog. Följande bålar hittades här 8, 3, 1, 3, 2, 1, 16, 3 respektive 1 cm^2. Rikligt med lunglav och fjällig gytterlav på blocket. Summa 9 bålar, 38 cm^2.
Fyndplats 7. Koordinater osäkra N 6925215, 1384090.
Liknande förhållanden som fyndplats 6. Bålarnas storlek 5, 8, 1, 5, 3, 7, 1 respektive 1 cm^2. Summa 8 bålar, 31 cm^2

Övriga upplysningar
1 km väster om Ulvberget, har Forskningsresan gjort ett stopp, och en beskrivning därifrån finns på skydda skogens hemsida (se referenslistan).

Sammanfattande kommentarer
Det riktiga Ulvberget undersöktes noga efter elfenbenslav, men den bergbrant som fortsätter västerut från Ulvberget undersöktes inte förutom på det stället som nämns ovan där sju fyndplatser av elfenbenslav hittades. Det innebär att det är högst troligt att man kan finna mycket mer av elfenbenslaven i detta område. Området är intressant för studier av ungskogens påverkan på tillväxt och överlevnad på elfenbenslav. Totalt påträffades 16 bålar med en yttäckning av 44,25 cm^2 på Ulvberget och 50 bålar med en yttäckning av 640 cm^2 på västra Ulvberget

Återbesökta lokaler

Nedan redovisas inventeringen av de lokaler där elfenbenslav tidigare har påträffats. På fem av lokalerna, Muddusälven Lule lappmark, Borstaberget Västerbotten, Funäsdalen och Byarforsen Härjedalen samt Farsinberget Jämtland, har arten inte kunnat återfinnas, på de övriga finns den dock kvar. Muddusälven och Välaberget återbesöktes inte inom ramen för detta arbete, utan gjordes något år innan, men resultatet redovisas ändå här.
Lokalerna redovisas länsvis från norr till söder.

Norrbottens län

Alpasberget

Norrbottens län och landskap, Boden kn, Edefors fg, Alpasbergets sydvästbrant, mellan Kroktjärn och Spikberg, 17,2 km nordväst om Edefors kyrka, Harads (figur 4). Koordinater i rikets nät N 7345989, O 1715865.
Inventerat 2005-09-09 av Fredrik Jonsson & Janolof Hermansson.

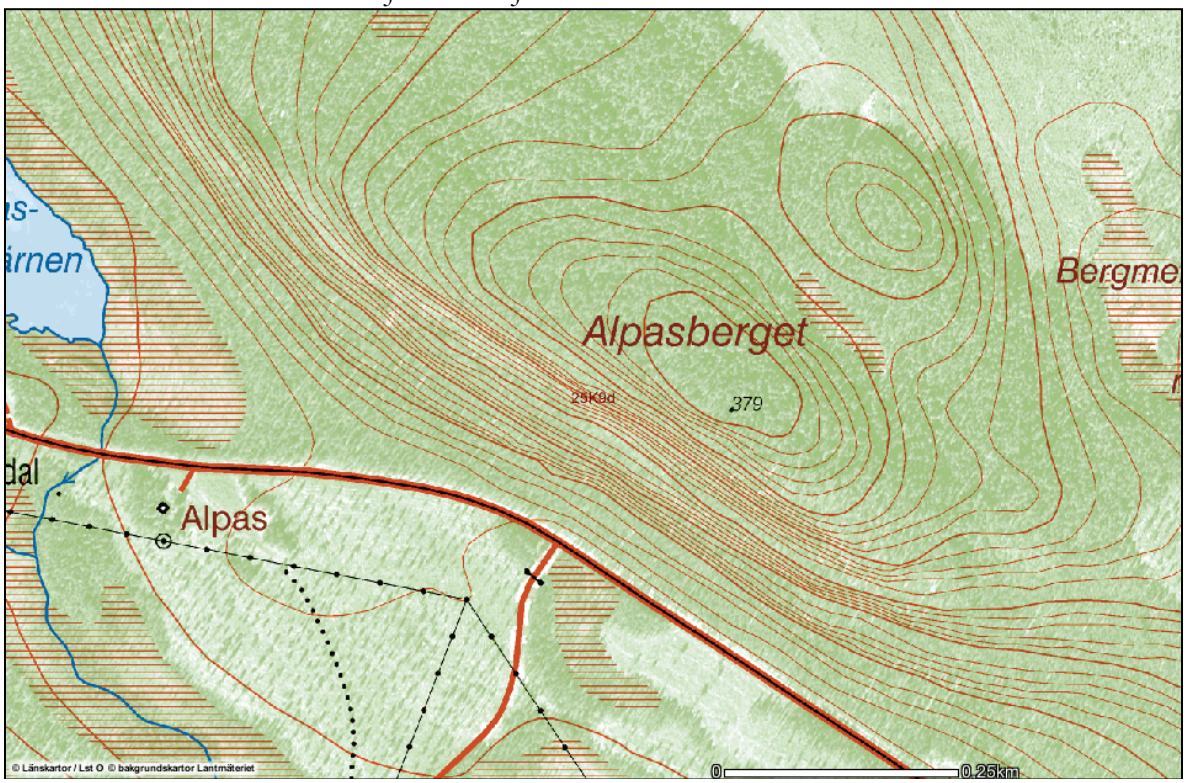

Figur 4. Alpasberget.

Beskrivning av området

Alpasberget har en lång och ganska hög brant som vetter åt sydväst. Brantområdet är ganska varierande, och består dels av höga, exponerade lodytor, men också av ravinliknande bildningar som går upp tvärsöver branten och skapar små branter med varierande lutning och exponeringsriktning. Det är i sådana områden som elfenbenslaven påträffas. Ett kalhygge har nyligen tagits upp nära branten, och det är osäkert hur detta kommer att påverka förekomsten av elfenbenslav. En beskrivning av omständigheterna kring upptäckten av denna elfenbenslavslokal finns i SBT (Jonsson 2003).

Fyndplatserna

Vid 2005 års inventering räknades följande elfenbenslavsväxtplatser in, med början i väster:
Fyndplats 1. N 7346052, O 1715740

Här växer 2 bålar med elfenbenslav på en sydostvänd klippvägg tillsammans med fjällig gytterlav, grynig filtlav och slanklav. Klippväggens läge är öppet, men själva växtplatsen är skuggad av grangrenar.
Fyndplats 2. N 7346040, O 1715763
Här påträffades 3 bålar (2x10 cm, 5x5 cm resp. 4x13 cm) med en total yttäckning av 97 cm^2 på en ostsydostvänd klippa i en uppåtgående ravin. Växtplatsen är beskuggade av utskjutande klippblock. Tillsammans med elfenbenslaven växer även grynlav samt ”drösvis” med lung- och skrovellav.
Fyndplats 3. N 7345990, 1715816
Här fann vi 7 bålar (7x3 cm, 2x2 cm, 2x2 cm, 1x1 cm, 1x1 cm, 2x1 cm, 2x1 cm) med en total yttäckning på 35 cm^2 växande hårt tilltryckt på örnlav på en sydvästvänd lodyta. Grynlav förekommer också intill elfenbenslaven. Hygget ligger 35 m nedanför klippan och en gran står 2 m från växtplatsen. Mellan granen och hygget växer tallskog.
Fyndplats 4. N 7345989, O 1715865
Här påträffades 6 bålar med en total yttäckning på 25 cm^2 på en ostvänd lodyta som delvis är skuggad av en gran.
Fyndplats 5. N 7345989, O 1715865
Här finns 25 bålar på en 70 graders lutande klippvägg i ganska öppet läge. Bålarna är i genomsnitt 4x4 cm stora, men den största är 7x7 cm stor. Total yttäckning blir 400 cm^2.
Fyndplats 6. N 7346005, O 1715906
Detta är den rikaste växtplatsen. Här räknades 100 bålar in, med en total yttäckning av 0,15 m^2, och flera av bålarna var fertila. Flera aspar har fallit bredvid klippan.
Fyndplats 7. N 7346010, O 1715902
Här växer en elfenbenslavsbål på ovansidan av en lutande asphögstubbe som nyligen knäckts. Bålen är 3x3 cm stor och på aspen växer även forsgytterlav och grynlav.

Totalt påträffades vid 2005 års inventering 144 bålar med en total yttäckning av 2060 cm^2.
År 2000 räknades 185 bålar fördelade på 173 bålar (rikaste lokalen), 6 bålar och 6 bålar. De 173 bålarna motsvarar troligen fyndplats 5 och 6, som hade 125 bålar år 2005, men det är osäker om arten har minskat eller om det beror på skillnader i räkningsmetodik eller noggrannhet. Tyvärr var GPS-mottagningen dålig vid 2005 års inventering, så flera av fyndplatserna kunde inte koordinatsättas, och för de övriga är troligen noggrannheten dålig.

Artlista
Actaea spicata, trolldruva, S
Collema flaccidum, slanklav, S
Collema furfuraceum, stiftgelélav, NT
Fuscopannaria confusa, forsgytterlav, VU
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Heterodermia speciosa, elfenbenslav, EN
Lobaria amplissima, jättelav, EN
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Melanelia fuliginosa, glänsande sköldlav
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Peltigera collina, grynig filtlav, S

Västerbottens län

Borstaberget
Västerbottens län och landskap, Skellefteå kn, Jörn fg, Borstabergets sydbrant, 8,5 km sydväst om Jörns kyrka. Koordinater i rikets nät N 7218538, O 1692699.
Inventerat den 2005-09-10 av Fredrik Jonsson & Janolof Hermansson.

Beskrivning av området
Borstaberget har en över 1 km lång sydvästvänd brant som ligger precis norr om kommungränsen mellan Norsjö och Skellefteå kommun. Bergets branter är av varierande typ, längst i öster finns något mer skuggade stup och branter (skuggade av granskog) medan branterna i väster främst omges av öppnare tallskog. Branterna har ett visst basiskt inslag. Trots ganska

noggrant sökande kunde vi inte återfinna elfenbenslaven, som påträffades här 1947. Det bör nog ändå göras ytterligare försök för att säkerställa huruvida arten finns kvar på platsen eller inte. En inventering av Borstaberget och dess omgivningar är utförd av Henrik Sporrong 1998. I samlingarna på Naturhistoriska riksmuseet finns förutom elfenbenslav också ett fynd av *Nephroma helveticum* insamlat av Sten Ahlner. Det är en lavart som inte är funnen i Sverige, men som förekommer i Finland, och eventuellt också är funnen i Norge. Det rör sig eventuellt om en felbestämning, men bör ändå undersökas närmare.

Artlista
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Ramalina thrausta, trådbrosklav (på klippor, fynd av Henrik Sporrong)
Solorina crocea, saffranslav
Physconia detersa, nordlig dagglav (kollekter av Sten Ahlner på Naturhistoriska riksmuseet)

Jämtlands län

Nybodarna, Stugun

Jämtlands län och landskap, Ragunda k:n, Stugun fg. På berget mellan byarna Nybodarna och Strånäset. 8 km öster om Stugun (figur 5). Koordinater i rikets nät, N 7005629 O 1497889.
Inventerat 2005-10-03 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin samt 2005-11-10 av Fredrik Jonsson & Christina Jonsson.

Allmän beskrivning av berget
En 600 m lång SSO-exponerad bergsbrant med omväxlande branta bergsstup och partier med branta sluttningar avbrutna av smärre klippavsatser. Nedanför branten växer en blandskog som är grandominerad, men har inslag av tall, asp, björk, sälg, gråal och rönn. Ovanför och i själva branten dominerar tallskog. Markvegetationen nedanför branten är mestadels påverkad av kalk. Flera ovanliga kärlväxtarter förekommer, vårärt (i öster), trådfräken (i mitten nedre delen), gullpudra (i västligaste delen vid själva klippbranten och i sydöstra delen i ett gråalsstråk), skogsvicker och trolldruva (båda sparsamt). På block, klippväggar och hällar är det omväxlande surt och mer basiskt. I brantens nedre del finns framförallt mindre klippväggar och dessa är mestadels kraftigt beskuggade. I övre delarna är branterna svagt till måttligt beskuggade. Här förekommer även mer solöppna sluttande hällar.

Artlista
Actaea spicata, trolldruva, S
Chrysosplenium alternifolium, gullpudra, S
Equisetum scirpoides, trådfräken
Fomitopsis rosea, rosenticka, NT
Fuscopannaria confusa, forsgytterlav, VU
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Heterodermia speciosa, elfenbenslav, EN
Lasallia pustulata, tuschlav
Lathyrnus vernus, vårärt, S
Lepraria membranacea, mjöllav
Leucodon sciuroides, allémossa
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Peltigera collina, grynig filtlav, S
Polychidium muscicola, korallkuddlav
Ramalina dilacerata, späd brosklav, S
Vicia sylvatica, skogsvicker

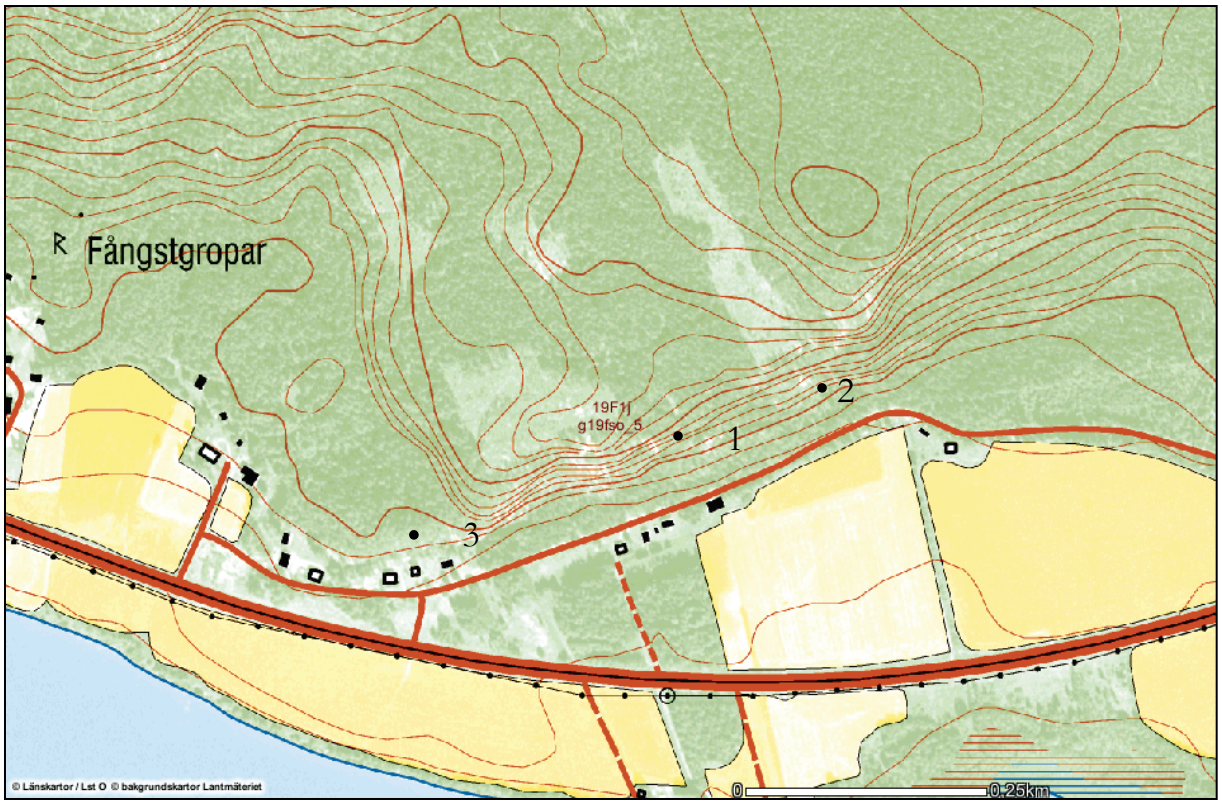

Figur 5. Fyndens ungefärliga läge är markerade med 1, 2 och 3 på kartan ovan.

Fyndplatserna

Fyndplats 1. RN N 7005611, O 1497997.

På en mindre bergbrant ganska nära (20 m) grusvägen. Elfenbenslaven växer på en sydvänd klippa skuggad av grandominerad skog. Den omgivande skogen som skuggar klippväggen består av 70 % gran, 20 % gråal och 10 % björk. På marken nedanför klippväggen finns en lågörtsvegetation. Klippväggen som den växer på har en lutning på ca 80 grader. Bergarten kan vara sur, men är i så fall påverkad av basiskt sippervatten. Elfenbenslaven förekommer här med endast en bål, 3x3 cm stor och den växer på mossa. Följearter i närmaste omgivningen kring elfenbenslaven är *Leproloma membranaceum, Ramalina pollinaria, Peltigera collina, Lobaria pulmonaria* och *Parmelia saxatilis*

Fyndplats 2. RN N 7005565, O 1497877.

På en mindre bergbrant mycket nära vägen (10 m). Elfenbenslaven växer här på en SV-vänd klippvägg som trots närheten av vägen är ganska skuggad. Skogen som omger klippan domineras av gran (60%), tall och björk (båda 20% vardera). På marken nedanför klippväggen saknas vegetation nästan helt. På klippväggen växer nästan enbart arter som normalt växer på sura bergarter. Elfenbenslaven växer här med en bål, 3,5x4,5 cm stor. I närmaste omgivningarna kring bålen växer *Parmelia saxatilis*, *Leproloma membranaceum* och kvastmossor, Dicranum spp. Två meter från elfenbenslaven växer även *Lobaria pulmonaria* på klippväggen.

Fyndplats 3. RN N 7005446, 1497500 respektive N 7005472, O 1497500.

I den västligaste delen av berget är denna växtplats belägen. Elfenbenslaven växer där på en sydvänd (1 bål) respektive sydvästvänd (4 bålar) klippvägg i öppet läge endast fem meter från tomtmark. Bålarna ser trots det öppna läget välmående ut. Följearter är allémossa, mjöllav, fjällig gytterlav och kalkgytterlav. Detta är den rikaste lokalen på berget, med 5 bålar med en total yttäckning av 29 cm^2. Bålarna har följande storlekar: 6 cm^2 (3x2 cm), 12 cm^2 (3x4 cm), 3,75 cm^2 (2,5x1,5 cm), 1 cm^2 (1x1 cm) och 6 cm^2 (3x2 cm).

Sammanfattning
Endast sju bålar av elfenbenslav kunde återfinnas. Två av bålarna växte i den allra nedersta delen av branten i ganska skuggiga lägen. Det ena exemplaret växte på ett för elfenbenslaven ovanligt surt substrat. De fem övriga exemplaren växte betydligt mer öppet, och på tydligt basiska klippor belägna alldeles vid en tomtmark. Längre upp i branten fanns ett flertal klippbranter som enligt mig syntes lämpligare som substrat för elfenbenslaven. Dessa var ganska exponerade och hade en rik vegetation av skrovellav. Elfenbenslaven måste anses som mycket hotad på denna lokal pga den extremt lilla populationen.

Farsinberget, Lockne

Jämtlands län & landskap, Östersunds kn, Lockne fg, Farsinberget, sydväst om Hornsjön, 6,5 km sydost om Brunflo. Koordinater i rikets nät, N 6992440, O 1454145.
Inventerat den 15 augusti 2005 av Fredrik Jonsson & Lars-Olof Grund.

Beskrivning av området
Marken nedanför branterna, och för den delen på större delen av berget var mycket örtrik. Vanliga arter var vårärt, trolldruva, nordisk stormhatt, piprör. Andra arter som förekom var skogstry, underviol. På klippväggarna växte en lavflora som var relativt artfattig, men som var tydligt påverkat av högre pH. Troligen är pH-värdet beroende av kalkrik jordart och ej av kalkrik bergart. Typiska arter på klippväggarna var skrovellav, lunglav, grynig filtlav, letlav, färglav och matt filtlav. Mindre vanligt förekom fliklav och på en klippa förekom korallkuddlav *Polychidium muscicola*. På den sydligaste delen förekom slanklav mycket rikligt både på klippvägg och på aspar. 1937 års förekomst av elfenbenslav kunde inte återfinnas vid berget. Hela berget är mycket rikt på aspar och sälgar. En fingersvampart förekom mycket allmänt i hela området, växande i häxringar. Andra svampar som sågs var fjällig taggsvamp, besk vaxskivling (mycket vanlig), gran/talltaggsvamp. Skarp dropptaggsvamp och orange taggsvamp sågs på ett ställe vardera. I bergbranten finns en militär anläggning, och en ganska omfattande militär verksamhet har pågått på berget. Det är osäkert om detta har påverkat förekomsten av elfenbenslav.

Artlista
Aconitum lycoctonum, nordisk stormhatt, S
Actaea spicata, trolldruva, S
Calamagrostis arundinacea, piprör
Carex elongata, rankstarr, S
Collema curtisporum, liten aspgelélav, VU
Collema flaccidum, slanklav, S
Collema furfuraceum, stiftgelélav, NT
Equisetum scirpoides, trådfräken, S
Haploporus odorus, nordlig anisticka, NT
Hepatica nobilis, blåsippa, S
Lathyrnus vernus, vårärt, S
Lecanora impudens?, allékantlav, VU
Leptogium teretiusculum, dvärgtufs, S
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Peltigera collina, grynig filtlav, S
Peltigera praetextata, fjällig filtlav
Polychidium muscicola, korallkuddlav
Ramalina sinensis, smalflikig brosklav, NT
Viola mirabilis, underviol, S

Välaberget

Jämtlands län och landskap, Åre kn, Undersåkers fg, på Välabergets ostbrant, 3 km sydväst om Undersåker, på jätteblock i nederkanten av blockbranten (figur 6). Koordinater i rikets nät, N 7023218, O 1369808.
Inventerat 2002-04-19 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Beskrivning av området
Välaberget inventerades i april 2002, men resultatet tas ändå med här. Uppgifterna från inventeringen finns även redovisade i Jonsson (2003).
Välaberget är ett ganska litet berg, några hundra meter långt och drygt 100 m brett. Det sticker upp från omgivande skog som en liten, men ändå ganska hög bergknalle. Berget har en ganska rejäl ”hammare” som är riktad åt sydost. Bergsstupet är ganska exponerat, genom att

nedanförliggande blockhav är trädlöst, men längre ner, mot skogskanten, finns jätteblock vars lodytor är mer skuggigt belägna. Det är på sådana jätteblock som elfenbenslaven är påträffad. Blocken är 10-20 m långa och närmare 10 m höga. Totalt sågs 68 bålar med en total yta av ungefär 6 dm^2. Ungefär hälften av bålarna var under 4 cm^2 medan de två största bålarna var ungefär 1 dm^2 stora. På ett av blocken fanns en klätterled bara några meter från en av växtplatserna.

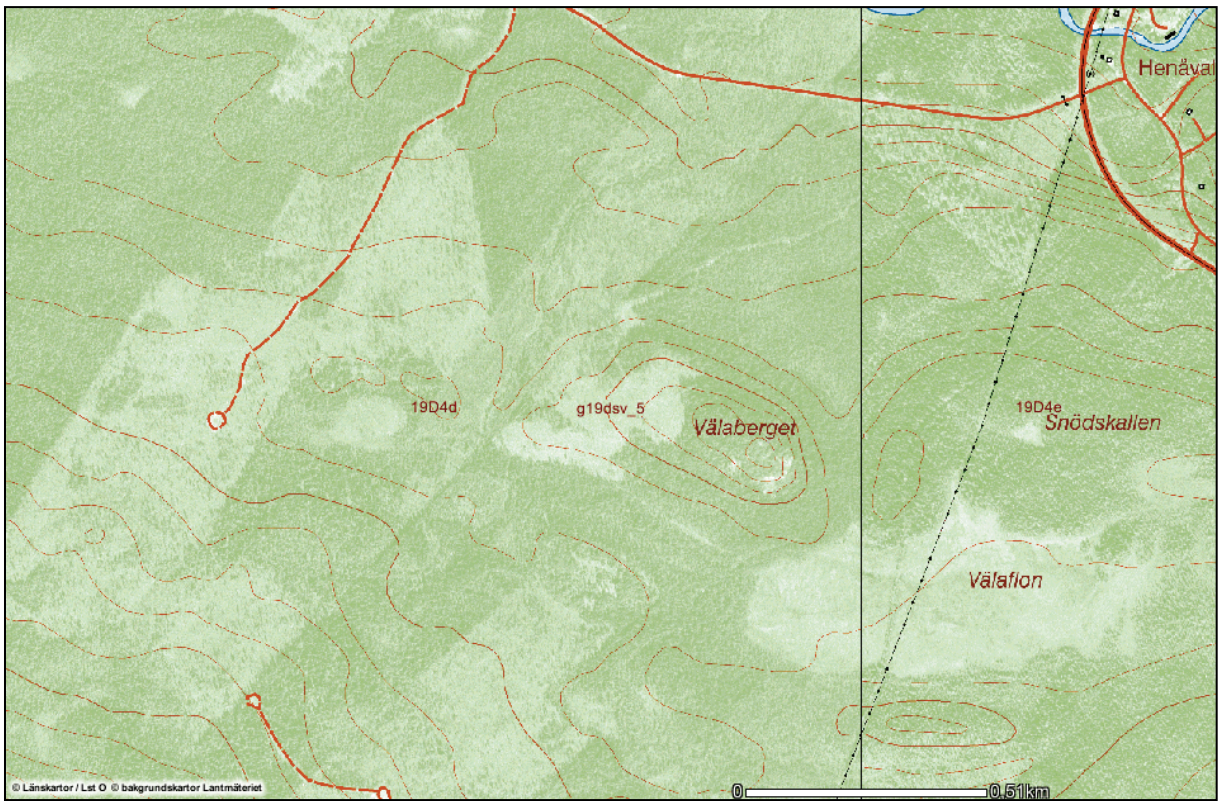

Figur 6. Välaberget.

Hoverberget

Jämtlands län och landskap, Bergs kn och fg, Hoverbergets sydvästbrant (figur 7). Koordinater i rikets nät N 6968960, O 1430203.
Inventerat 2005-09-24 av Fredrik Jonsson m.fl.

Beskrivning av området

Hoverberget är ett högt uppstickande berg på en halvö i södra delen av Storsjön. På en sträcka av mindre än en halv km stiger berget över 250 meter över Storsjöns vattennivå. Området har sina brantaste och största stup exponerade åt sydväst eller västsydväst. Det är på ett sådant stup som elfenbenslaven är påträffad. Berget är besökt av lichenologer vid ett flertal tillfällen. På 1800-talet besöktes det både av Hellbom 1875 och av Ernst B. Almqvist 1873 som då upptäckte mussellav och getlav på berget. Nils Hakelier upptäckte peltula 1964, vilket är det hittills enda fyndet av denna art i norra Sverige. Elfenbenslaven påträffades för första gången 1981 av Ola Löfgren, och kunde senare återupptäckas av Pontus Wallén 1995.

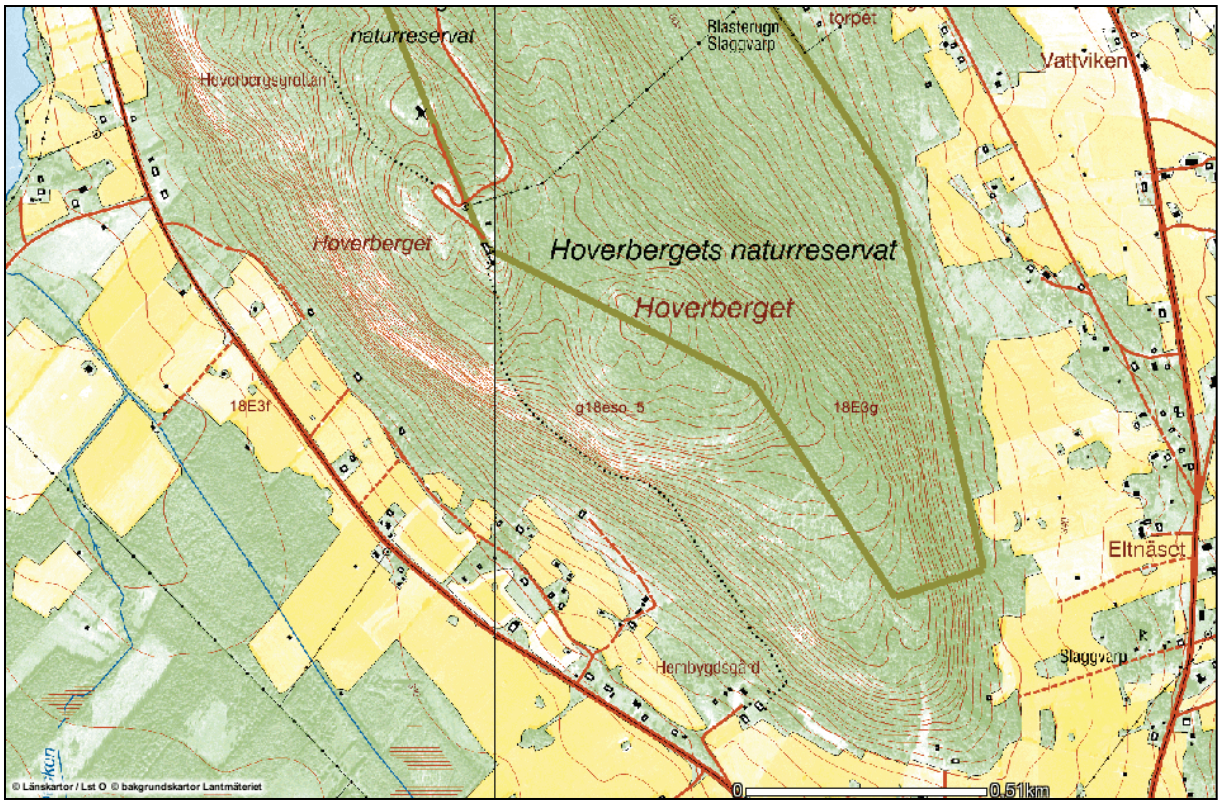

Figur 7. Hoverberget.

Fyndplatsen

Elfenbenlsaven förekommer vid N 6968960, O 1430203.
2005 gjordes ett återbesök på den av Wallén upptäckta växtplatsen. Arten växer där på en sydsydväst-vänd något sluttande (70º) klippvägg, på mossa och direkt på sten. Totalt sågs 20 bålar av elfenbenslav, med en genomsnittsstorlek på 4 cm^2 styck vilket ger en total yttäckning på 80 cm^2. Lokalen där elfenbenslaven växer på är ljusöppen, med tallskog nedanför, och lodräta exponerade klippstup ovanför, men just precis framför klippan där elfenbenslaven växer står en tät gran. Följearter till elfenbenslaven är grynlav (med apothecier!) och korallblylav. I närheten, men mer ljusöppet finns även lunglav och olivbrun gytterlav. Området runtomkring fyndplatsen är inte undersökt så noga efter fler förekomster, så det bör göras.

Artlista

Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Heterodermia speciosa, elfenbenslav, EN
Lasallia pustulata, tuschlav
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Physcia magnussonii, pudrad rosettlav, VU

Fröstsjöberget

Jämtlands län, Härjedalens landskap och kn, Tännäs fg, Fröstsjöbergets sydsluttning, 10 km sydost om Tännäs (figur 8). Koordinater i rikets nät, N 6920961, O 1343915.
Inventerat 2005-09-14 av Fredrik Jonsson och Lars-Olof Grund.

Figur 8. Fröstsjöberget.

Beskrivning av området

Fröstsjöberget är ca 2 km stort, men den intressanta delen, sydvästbranten, är bara ca 400 m lång. Själva klippbranten är mestadels svart och med sparsam lavvegetation. Nedanför klippbranten finns stora klippblock, och dessa är betydligt mer intressanta, där växer rikligt med lunglav, skrovellav och grynlav. Det är på dessa block som elfenbenslaven är påträffad. På ett par block växer även jättesköldlav *Cetrelia olivetorum,* hotkategori CR. Inventeringen vid Fröstsjöberget är endast översiktligt gjord, och det finns troligen fler förekomster av elfenbenslav, grangytterlav och jättesköldlav än de vi påträffade. Branten ligger på runt 800 meters höjd över havet, vilket gör den till den överlägset högst belägna lokalen för både elfenbenslav och jättesköldlav i landet.

Artlista

Cetrelia olivetorum, jättesköldlav, CR
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Heterodermia speciosa, elfenbenslav, EN
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, S
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Peltigera collina, grynig filtlav, S

Fyndplatsen

Koordinater i rikets nät N 6920961, 1343915, 790 m.ö.h. På ett klippblock nedanför branten påträffades totalt 40 bålar med en yttäckning av knappt 70 cm^2, med följande storlekar:

1 bål 12 cm^2	2 bålar 4 cm^2	5 bålar 1 cm^2
2 bålar 10 cm^2	1 bål 3 cm^2	9 bålar 0,5 cm^2
1 bål 9 cm^2	2 bålar 2 cm^2	17 bålar 0,2 cm^2

Jättesköldlav Cetrelia olivetorum

Jättesköldlaven påträffades på två block, det ena blocket var samma som det ovan beskrivna, som elfenbenslaven växer på. Där påträffades 14 bålar med en total yttäckning på ca 3 dm^2. Följearter var grynig filtlav, lunglav, grynlav, elfenbenslav, styverlav och färglav. Bålarna hade följande

storlekar: 4 cm^2, 0,5 cm^2, 1,25 cm^2, ca 170 cm^2, 4 cm^2, 1,5 cm^2, 3 cm^2, 2 cm^2, 1,5 cm^2, 6 cm^2, 1 cm^2, 7,5 cm^2, 1 cm^2 och 3,5 cm^2.
Det andra blocket med jätteskölldlav har koordinaterna N 6920948, O 1343899. Det är ett stort block nere mot skogen till, och där växer jätteskölldlaven på sydsidan av blocket, skuggat av en stor gran. Läget är alltså sydexponerat men mycket skuggigt. Följearter är skuggblåslav, färglav, skrovellav och grynig filtlav. På detta block påträffades 10 bålar med en total yttäckning av ca 1 dm^2. Bålarna hade följande storlekar: 24 cm^2 (består av flera bålar), 1,5 cm^2, 0,5 cm^2, 1 cm^2, 4 cm^2, 1,5 cm^2, 54 cm^2 (består av flera bålar), 7 cm^2, 2 cm^2 och 3 cm^2.

Funäsdalen

Jämtlands län, Härjedalens landskap och kommun, Tännäs fg, väster om Funäsdalssjöns nordvästra del.
Koordinater i rikets nät, N 6941059, O 1330873.
Inventerat 2005-09-15 av Fredrik Jonsson & Lars-Olof Grund.

Beskrivning av området

Den 19 juli 1948 fann Gunnar Degelius elfenbenslav vid *"Funäsdalen, vid Funnäsdalssjöns NV-sida. Mittemot Funnäsdalens kapell"*. Den växte på *"Exponerade kalkhaltiga större block i barrblandskog. Ytterst sparsamt"*. Det kan vara på samma ställe där Hellbom tidigare funnit den. Hellbom skriver i Norrlands lafvar (1884) följande: *"På mossa sällsynt. Endast några få exemplar funna i Herjedalen vester om Funnäsdalens by på mossa öfver dolomit 1878. – Ny för Sverige."* I boken finns även utförlig beskrivning av alla arter som påträffades på dessa dolomitblock, samt även en ungefärlig beskrivning av var denna typ av block förekommer.

Hellboms lokalbeskrivning tyder på att det skulle vara någonstans där västra delen av Funäsdalens samhälle finns idag, det är tveksamt om dessa block finns kvar. Lokalbeskrivningen av Degelius fynd är svårtolkad, och vid nordvästsidan är det mest myr/sumpmarker. Längre söderut längs med vägen på södra sidan Funäsdalssjön fann vi ett större blockhav, dessa block var dock av sur bergart. Små kalkhaltiga block fann vi dock väster om Funäsdalssjöns västligaste del. På dessa växte fjällig gytterlav. Mer eftersökningar i hela detta område bör göras. Elfenbenslaven kunde inte återfinnas.

Artlista

Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S

Byarforsen, Sveg

Jämtlands län, Härjedalens landskap och kn, Svegs fg, Byarforsen, 6,2 km öster om Svegs kyrka.
Koordinater i rikets nät N 6880745, O 1430661.
Inventerat 2005-10-19 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Beskrivning av området

1905 samlade Magnus Östman elfenbenslav på block i Ljusnan i Byforsen i Svegs socken. Troligen är det i den fors som idag heter Byarforsen. Byarforsen är idag delvis överdämd, och är inte längre någon egentlig fors. Några enstaka stenblock sticker i närheten av forsen upp ur vattnet, men inte alldeles vid själva forsen. Elfenbenslavens tidigare växtplats ligger alltså med största sannolikt under vatten idag. Elfenbenslaven kunde inte återfinnas.

”Ljusnedals skog”, ej inventerat

Beskrivning av området

I Naturhistoriska riksmuseets samlingar finns en kollekt av elfenbenslav insamlad av Magnus Östman 1912 med synnerligen vag lokalangivelse. Lokalen är angiven som ”Ljusnedals skog”, och det är ett stort område, där det finns många intressanta bergbranter. Där finns t ex ett berg som heter Tramsberget, och strax öster om byn Ljusnedal finns bergområde där det finns en kalkugn, och det är ett område som kan vara intressant även om det inte finns några stora bergsstup där. Substratet anges som ”på mossig sten”. Ett av de inventerade områdena ligger i sydostligaste delen av Ljusnedals skog, nämligen Skrantberget-Ulvberget.

Övriga inventerade lokaler

Här redovisas inventeringsresultatet från de potentiella elfenbenslavslokaler som vi besökte utan att finna arten.

Norrbottens län

Snipen

Norrbottens län och landskap, Luleå kn, Råneå fg, Snipens södra del, 2,3 km nordväst om Niemisels kyrka, 25 km nordväst Råneå. Koordinater i rikets nät N 7339384, O 1778501.
Inventerat 2005-09-27 av Fredrik Jonsson och Ulrika Nordin

Beskrivning av området

Snipen är ett ganska stort bergsområde nordost om sjön Degerselet. I bergets sydöstra del finns de brantaste delarna, och de är dessa som vi inventerat. I västra delen av detta område finns en kraftig överluta som används som klättervägg. Stora klippblock har rasat ned för branten. Öster om denna brant finns ett flackare parti med hällar och små branter. Bergarten i området växlar mellan rikare svart amfibolit och en surare röd bergart. I östra delen finns återigen riktiga stup, ca 20 m höga och exponerade åt syd eller sydost. Nedanför själva branterna växer tallskog med inslag av asp.

Artlista

Fuscopannaria mediterranea, Olivbrun gytterlav
Lasallia pustulata, tuschlav
Lychnis alpina, fjällnejlika
Ramalina dilacerata, späd brosklav, S
Ramalina sinensis, småflikig brosklav, NT
Xanthoparmelia somloënsis, smalflikig kaklav

Lämplighet för elfenbenslav

I området påträffades inga följearter till elfenbenslav, området är inte alls lämpligt för elfenbenslav, då det både är för surt och för torrt.

Hänghuvudet

Norrbottens län och landskap, Bodens kn, Gunnarsbyns fg, Öster om berget Hänghuvudet, 13 km VNV Gunnarsbyn. Koordinater i rikets nät N 7348279, O 1758478.
Inventerat 2005-09-27 av Fredrik Jonsson.

Beskrivning av området

Hänghuvudet är en ganska högt uppstickande bergstopp med relativt höga och lodräta bergsstup som vätter främst åt öster. Nedanför och i branten dominerar gammal barrskog med ganska högt lövinslag, främst asp och björk, men även sälg. I skogen finns ca 200-300 år gamla tallöverståndare. Bergbranten är torrare i den övre delen, och fuktigare i nedre delen med fint

mossklädda lodytor. Bergarten verkar helt sakna basiska inslag och ett exempel på det är att bårdlav endast påträffades på ett ställe. Fliklav förekom med apothecier i branten. Nedanför branten fanns rikare partier, och på ett ställe påträffades både röd och svart trolldruva.

Artlista
Actaea erythrocarpa, röd trolldruva, VU
Actaea spicata, trolldruva, S
Collema furfuraceum, stiftgelélav, NT
Conotrema populorum, vulkanlav, DD
Hericium coralloides, koralltaggsvamp, NT
Lecanora impudens, allékantlav, VU
Sarcosagium campestre, klotfruktslav

Lämplighet för elfenbenslav
Ej alls lämpligt för elfenbenslav.

Hundberget, Älvsbyn

Norrbottens län och landskap, Älvsbyns kn och fg, Hundbergets sydvästbrant, 1,2 km nordväst om Älvsby kyrka.
Koordinater i rikets nät N 7296545, O 1740212.
Inventerat 2005-09-28 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Beskrivning av området
Hundbergets sydvästvända brant ligger alldeles vid landsvägen, öster om Piteälven. I branten finns det inslag av rikare bergarter, och det märks i lav- och mossfloran. Här påträffades bland annat skinnlav, kalkgytterlav och guldlockmossa, tre arter som gynnas av basiska inslag i berggrunden. Öster om Hundberget ligger Rackbergets naturreservat, men branterna där är surare och torrare, och med en torftigare lavflora.

Artlista
Collema glebulentum, bäckgelélav
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Homalothecium sericeum, guldlockmossa, S
Lasallia pustulata, tuschlav
Leptogium saturninum, skinnlav, S
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Peltigera collina, grynig filtlav, S
Peltigera didactyla, styverlav
Physcia caesia, stoftlav
Physconia perisidiosa, fjällig dagglav

Lämplighet för elfenbenslav
Hundberget har en del typiska följearter till elfenbenslav, medan Rackberget är mindre lämpligt.

Korsträskfluren

Norrbottens län och landskap, Älvbyns kn och fg, Korsträskflurens sydvästbrant, 10,5 km väster om Älvsby kyrka.
Koordinater i rikets nät N 7296830, O 1729194.
Inventerat 2005-09-28 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Beskrivning av området
Torr sydbrant med så gott som enbart mycket sura inslag. Bårdlav förekommer här och där, medan skrovellav endast påträffades med en liten bål på ett ställe. Nedanför branten finns en talldominerad skog med gott om brandspår i.

Artlista
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT

Lämplighet för elfenbenslav
Branten är helt olämplig för elfenbenslav, då den är för torr och för sur.

Arvidsträskberget

Norrbottens län och landskap, Älvsbyns kn och fg, Arvidsträskbergets sydbrant, 13 km sydväst om Älsbyns kyrka. Koordinater i rikets nät N 7286800, O 1729964.
Inventerat 2005-09-28 av Fredrik Jonsson.

Beskrivning av området

Endast översikligt inventerat på håll. Ser väldigt torrt ut. Stor brant i väster med enstaka stråk av Caloplaca/Xanthoria, nästan inga mossor, nästan inga skuggande träd. I öster smärre branter, något skuggade av tallskog, även dessa ser torra ut.

Lämplighet för elfenbenslav

Ser olämpligt ut. För torrt.

Kvarnberget, Korsträsk

Norrbottens län och landskap, Älsbyns kn och fg, Kvarnbergets östra del, 7 km västsydväst om Älvsby kyrka. Koordinater i riket nät N 7293418, O 1732823.
Inventerat 2005-09-28 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Beskrivning av området

Nedanför branten påträffades flera arter som indikerar rikare berggrund på ett block, nämligen fjällig gytterlav, korallblylav, kalkgytterlav, skrovellav, vårknopplav och styverlav. Brandspår förekommer rikligt i branten, även på de spridda levande ca 250-åriga tallarna som växer där. Nedanför branten växer också en talldominerad skog, men den har här även inslag av gran, björk och asp. På marken förekommer på vissa ställen rikligt med liljekonvalj och trolldruva. Militära bergrum finns i berget, och mellan två av dessa finns rikligt med fjällig gytterlav samt enstaka ställe med kalkkrävande mossor och slanklav. Bergarten är gabbro.

Artlista

Biatora vernalis, vårknopplav, S
Collema flaccidum, slanklav, S
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Parmeliella triptophylla, korallblylav, S
Peltigera didactyla, styverlav

Lämplighet för elfenbenslav

I branten växer flera arter som är typiska följearter till elfenbenslav.

Storklinten

Norrbottens län och landskap, Bodens kn, Edefors fg, Storklintens östbrant, 4 km nordost om Svartlå, 17,5 km sydost om Edefors kyrka. Koordinater i rikets nät N 7335044, O 1747880.
Inventerat 2005-09-29 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Beskrivning av området

I sydöstra branten finns ganska gott om fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea*, bårdlav *Nephroma parile*, *Polychidium muscicola* samt fliklav *Massalongia carnosa.* Även kornig filtlav *Peltigera lepidophora* påträffades. Det finns gott om smärre klippbranter med varierande miljöförhållanden, t ex beskuggade och sippervattenspåverkade klippbranter, även om det mestadels är ganska torrt och exponerat. Branten ligger under högsta kustlinjen, och tall dominerar i trädskiktet, med inslag av björk, gran och asp. Ställvis växer ganska rikligt med en och liljekonvalj. Lunglav påträffades sparsamt på två klippor.

I den sydvästexponerade branten endast några få små branter med torrt klimat. Runtom hela berget finns rikligt med brandspår, även på levande tallar.

Artlista
Collema furfuraceum, stiftgelélav, NT
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Nephroma parile, bårdlav, S
Peltigera lepidophora, kornig filtlav
Polychidium muscicola, korallkuddlav

Lämplighet för elfenbenslav
På berget förekommer några arter som tyder på rikare berggrund, men exempelvis lunglav förekommer mycket sparsamt, och chansen att hitta elfenbenslav är nog mycket liten.

Paktevare

Norrbottens län och landskap, Bodens kn, Edefors fg, Paktevaares sydvästbrant, 21,5 km sydväst om Edefors kyrka. Koordinater i rikets nät N 7323601, O 1721942.
Inventerat 2005-09-29 av Fredrik Jonsson.

Beskrivning av området
Sydvänt berg med rikligt med smärre, 1-2-3 m höga klippväggar i olika etapper. Det finns även flera ravinliknande klippväggar upp efter berget. Omväxlande torra och mer skuggade klippväggar, samt bitvis sippervatten. Fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea* är ställvis vanlig, kalkkrusmossa sparsam och bårdlav vanlig. Även kalkgytterlav är ganska vanlig, medan fliklav och *Polychidium muscicola* är ganska ovanliga. Lunglav och styverlav påträffades på några ställen i öster i en ravin. I branten dominerar tallskog, men nedanför branten finns även ganska mycket gran, björk och asp. Enar och mjölon förekommer rikligt.

Artlista
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Nephroma parile, bårdlav, S
Parmelia fraudans, gulaktig färglav
Peltigera didactyla, styverlav
Polychidium muscicola, korallkuddlav
Tortella tortuosa, kruskalkmossa, S

Lämplighet för elfenbenslav
Ganska lämpligt för elfenbenslav, men de finaste arterna saknas, t ex slanklav, grynlav och skrovellav. Lunglav och gulaktig färglav är två typiska elfenbenslavsföljearter som dock påträffades.

Mellanberget, Högberget

Norrbottens län och landskap, Piteå kn och landsförsamling, Mellanbergets sydbrant, 2 km sydväst om Svensbyn, 13,5 km västsydväst om Piteå kyrka. Koordinater i rikets nät N 7255615, O 1751366.
Inventerat 2005-09-30 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Beskrivning av området
Mellan byn Svensbyn och sjöarna Kocksjön och Mjösjön i Piteå kn ligger ett bergsområde med flera bergknallar. Högberget är den norra delen av detta bergsområde, och dess västligaste brant kallas för Mellanberget. Mellanbergets branter är exponerade åt syd eller sydväst, och runt branterna växer tallskog. Längre nedanför branten är det avverkat, och där finns nu fröträdstallar. Branterna är torra och exponerade, och bergarten är granit. Lavfloran på berget är torftig ur elfenbenslavsögon sett, men ett parti på berget avviker markant. Där är bergväggen troligtvis påverkad av rikare sippervatten, eller så finns här inslag av andra mineraler i berggrunden. Där växer *Caloplaca*-arter, pudrad rosettlav och bergslav.

Artlista
Asplenium septentrionale, gaffelbräken

Hericium coralloides, koralltaggsvamp, NT
Lasallia pustulata, tuschlav
Physcia magnussonii, pudrad rosettlav, VU

Lämplighet för elfenbenslav
Området är inte alls lämpligt för elfenbenslav, då det är alltför surt och torrt.

Hattberget

Norrbottens län och landskap, Bodens kn, Edefors fg, Hattberget, 19,5 km nordväst om Edefors kyrka, Harads. Koordinater i rikets nät N 7346939, O 1713725.
Inventerat 2005-09-09 av Fredrik Jonsson & Janolof Hermansson.

Beskrivning av området
Hatten liknar något Alpasberget, och där finns gott om fina lämpligt mossbelupna och lagomt skuggade lod- och snedytor. Det finns dock nästan inget kalkinslag vilket drastiskt försämrar förutsättningarna för elfenbenslav. I sipperytor förekommer enstaka lunglav och skrovellav.

Artlista
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT

Lämplighet för elfenbenslav
Det låga basiska inslaget gör området olämpligt för elfenbenslav.

Storspiken

Norrbottens län och landskap, Bodens kn, Edefors fg, Storspikens sydvästbrant, 13,5 km västnordväst om Edefors kyrka, Harads. Koordinater i rikets nät N 7343652, O 1719287.
Inventerat 2005-09-09 av Fredrik Jonsson & Janolof Hermansson.

Beskrivning av området
Sydvästvänd brant med gott om fuktiga lodytor med varierande exponeringsriktning. Lodytorna har rik mossvegetation. Nedanför branterna dominerar tallskog, med inslag av enstaka asp, sälg och björk och på marken dominerar växter som blåbär, lingon, stenbär, ekbräken och mjölkört. Lodytorna saknar nästan helt basiskt inslag, men i de talrikt förekommande sippervattenytorna förekommer på något enstaka ställe skrovellav, lunglav och forsgytterlav. I brantens östligaste del finns dock flera block med rikligt med lung- och skrovellav.

Artlista
Deadeleopsis septentrionalis, skivticka
Fuscopannaria confusa, forsgytterlav, VU
Haploporus odorus, nordlig anisticka, NT
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Rinodina degeliana, gammelsälgslav med apothecier

Lämplighet för elfenbenslav
Området ligger nära Alpasberget, som är en bra lokal för elfenbenslav, och är därför intressant att undersöka närmare. Vid inventeringen påträffades dock endast ett fåtal branter som verkade lämpliga för elfenbenslav, och mer krävande arter såsom grynlav påträffades inte.

Västerbottens län

Häbbersberget

Västerbottens län och landskap, Skellefteå kn, Kågedalen fg, Nedreberget, söder om Häbbersberget, 11 km västnordväst om Kågedalens kyrka, Kusmark. Koordinater i rikets nät N 7209565, O 1726107.
Inventerat 2005-09-09 av Fredrik Jonsson & Janolof Hermansson.

Beskrivning av området

Det inventerade området ligger söder om Häbbersberget och heter Nedreberget. I området finns ganska låga bergbranter skuggade av granskog. Klipporna var ganska fattiga på lavar och området ägnades inte särskilt lång tid.

Lämplighet för elfenbenslav

Bergbranten var inte särskilt lämplig för elfenbenslav.

Nils-Bersberget, Avaträsk, Dorotea fg.

Västerbottens län, Åsele Lappmark, Dorotea k:n och fg. Nils-Bersbergets sydbrant, ca 200 m norr om Avaträsk by, 10,5 km nordväst om Dorotea. Koordinater i rikets nät, N 7137219, O 1523044.
Inventerat den 17 augusti 2005 av Fredrik Jonsson & Lars-Olof Grund

Beskrivning av området

Nils-Bersberget är en del av ett större bergsområde, men själva Nils-Bersberget består av en ca 600 m lång, nästan sydvänd bergbrant alldeles ovanför byn Avaträsk. Själva bergbranten består främst av beskuggade granitklippor bevuxna med mossa. Några lavarter som påträffades på klipporna var bårdlav *Nephroma parile*, grå navellav *Umbilicaria vellea*, grynig sköldlav *Melanelia sorediata* och fliklav *Massalongia carnosa*. Vid brantens fot påträffades grantaggsvamp *Bankera cinerea* och i skogen nedanför branten påträffades vårärt *Lathyrnus vernus*. Vårärt rapporterades som ny för Västerbottens län och med ny svensk nordgräns från Avaträsk 2003 av Stefan Ericsson.

Artlista

Bankera cinerea, grantaggsvamp, S
Lathyrnus vernus, vårärt, S

Lämplighet för elfenbenslav

Bergbranten verkade inte alls lämplig för elfenbenslav. Bergarten var troligtvis för sur.

Månsberget, Dorotea fg.

Västerbottens län, Åsele lappmark, Dorotea k:n och fg., Månsbergets sydvästbrant, 1,2 km norr om Östra Ormsjö, 22,5 km nordväst om Dorotea. Koordinater i rikets nät, N 7144369, O 1513267.
Inventerat den 17 augusti 2005 av Fredrik Jonsson & Lars-Olof Grund

Beskrivning av området

Månsberget är ett legendariskt botaniskt sydberg, med en ganska stor sydvästvänd brant, det brantare partiet är över 1 km långt. Branten består av ett ganska litet stup längst upp, och nedanför detta en lång och mycket brant trädklädd sluttning. I västra delen av branten finns även ett trädlöst blockområde i nedanför branten. Själva sluttningen är bevuxen med en blandskog med tall, gran och ett högt lövinslag. Dimensionsavverkningsstubbar av tall finns högt upp i sluttningen vilket tyder på att skogsbruk har bedrivits. Även brandspår fanns högt upp i branten. I östra delen av branten finns en öppning i skogen tvärs över branten som på kartan kallas för vältan. Den har tidigare använts vid avverkningar, då man avverkat ovanför branten och sedan släppt timret ned för sluttningen.

I sluttningen finns ett kalkrikt grus (alunskiffer), vilket gör att vegetationen blir frodig, med arter som skogstry, liljkonvalj, tibast och stenbär. Längre upp i sluttningen påträffades även

stickelfrö, lundelm och getrams. Andra kärlväxtarter som tidigare påträffats på berget är sötvedel, flenört, underviol och trolldruva. Det lilla stupet högst upp i branten är kalkrikt och i västra delen är det beläget i en ganska torr miljö. Trots det påträffades grynlav på flera platser. Grynlav är även tidigare påträffad på berget av Ahlner 1939 (UPS).

Övrigt
Området är skyddat som Natura 2000-område.

Artlista
Asplenium trichomanes, svartbräken
Clavaria purpurea, luddfingersvamp, NT
Collema polycarpon,
Daphne mezereum, tibast, S
Elymus caninus, lundelm, S
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Lappula deflexa, stickelfrö, VU
Leptogium gelatinosum, flikig skinnlav
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Lonicera xylosteum, skogstry
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Peltigera collina, grynig filtlav, S
Phaeophyscia sciastra, mörk kranslav
Polygonatum odoratum, getrams
Ramalina pollinaria, spatelbrosklav

Lämplighet för elfenbenslav
Området är stort och innehåller gott om kalkrika branter. De av oss inventerade branterna är i västra delen är ganska torra och därför kanske inte lämpliga för elfenbenslav. I östra delarna kan det dock finnas något mer skuggade branter som kanske kan vara mer lämpade.

Snuke, Risbäcks fg.

Västerbottens län, Åsele Lappmark, Dorotea k:n och Risbäck fg. Snuke, Norr om Borgasjön, 9 km nordväst om Borgafjäll, 35 km nordväst om Risbäck. 525 m.ö.h. Koordinater i rikets nät, N 7195971, O 1457262.
Inventerat den 18 augusti 2005 av Fredrik Jonsson & Lars-Olof Grund

Beskrivning av området
Sydvänd bergbrant alldeles norr om Borgasjön bevuxen med fjällbjörkskog. I branten finns klippor i avsatser, och bergarten är sur. På klippor växer bårdlav *Nephroma parile*, fliklav *Massalongia carnosa* och på mossa förekommer skållav *Psoroma hypnorum*. Området inventerades endast översiktligt eftersom det verkade så olämpligt för elfenbenslav.

Artlista
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Nephroma parile, bårdlav, S
Nephroma resupinatum, luddlav, S
Psoroma hypnorum, skållav
Umbilicaria vellea, grå navellav

Lämplighet för elfenbenslav
Det fjällnära läget tillsammans med den sura berggrunden gjorde att området inte alls kändes lämpligt för elfenbenslav.

Spanjeberget, Risbäcks fg.

Västerbottens län, Åsele Lappmark, Dorotea k:n och Risbäck fg. Spanjeberget, nordväst om Stor-Dabbsjön, 22,5 km nordväst om Risbäck. Koordinater i rikets nät, N 7184322, O 1466410.
Inventerat den 18 augusti 2005 av Fredrik Jonsson & Lars-Olof Grund

Beskrivning av området
Spanjeberget har ett stort brantområde med varierande exponeringsriktning. Största delen av branten är exponerad mot sydost eller syd. Överst finns en lodyta, och nedanför denna en brant sluttning med exempelvis hultbräken, hallon, fjällbräken, tolta och mjölkört. Nedanför denna branta sluttning finns på flera stället ett blockhav. Vid sippervattenytor finns även fjällbräcka,

tuvbräcka, skogsrör, rosenrot, blågröe, fjällviol, harsyra, groddsvingel och axfryle. Vid en rotvälta påträffades stickelfrö. Skrovellav påträffades sparsamt på klippa. I ett skuggigt parti av branten påträffades den sällsynta skuggkraterlaven på bark på tunna kvistar/rötter på granlåga.

Artlista

Calamagrostis chalybaea, skogsrör
Festuca vivipara, groddsvingel
Gyalecta friesii, skuggkraterlav, VU
Lappula deflexa, stickelfrö, VU
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Luzula spicata, axfryle
Saxifraga cespitosa, tuvbräcka
Saxifraga nivalis, fjällbräcka

Lämplighet för elfenbenslav

Nästan inga normala följearter till elfenbenslav hittades, vid branten fanns en ganska rik kärlväxtflora, men lavfloran var ganska torftig. Spanjeberget kan inte anses lämplig för elfenbenslav.

Arksjöberget, Dorotea fg.

Västerbottens län, Åsele Lappmark, Dorotea k:n, Risbäcks fg. Arksjöbergets sydbrant, 5,3 km sydost om Risbäck kyrka. 440 m.ö.h. Koordinater i rikets nät, N 7173857, O 1490990.
Inventerat den 19 augusti 2005 av Fredrik Jonsson & Lars-Olof Grund

Beskrivning av området

Arksjöberget har en ganska varierad sydbrant. Nedanför brantområdet finns ett hygge. Hygget har påverkat de lägst liggande branterna och blocken så att mossorna på dessa torkat. Större delen av branterna är dock opåverkade av detta. På lodytor i bergbrantens västra, nedre del växte många arter som tyder på lite rikare berggrund, basisk påverkan, exempelvis bårdlav, luddlav, grynig filtlav, fjällig gytterlav, korallblylav, skrovellav och skinnlav, men även fliklav och matt filtlav växte där. Troligen kommer den basiska påverkan från alunskiffer som ska förekomma på berget. Skogen nedanför branterna består av gammal granskog, bitvis ganska mager, av frisk blåbärstyp, men även rikare partier finns med t ex besk vaxskivling. Under storbranten finns en frodig högörtsvegetation med stinksyska, träjon, underviol och bergglim. Vissa partier av branten har kraftig kalkpåverkan med praktlav och gaffelbräken! Norr om branten (ovanför) ligger Arsksjöberg naturreservat, som tyvärr inte inkluderar brantområdet.

Artlista

Asplenium septentrionale, gaffelbräken
Cybebe gracilenta, smalskaftslav, VU
Dryopteris filix-mas, träjon
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Inonotus leporinus, harticka, NT
Leptogium saturninum, skinnlav, S
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Nephroma parile, bårdlav, S
Nephroma resupinatum, luddlav, S
Parmeliella triptophylla, korallblylav, S
Peltigera collina, grynig filtlav, S
Phaeophyscia sciastra, mörk kranslav
Physcia caesia, stoftlav
Physconia perisidiosa, fjällig dagglav
Silene rupestris, bergglim
Stachys sylvatica, stinksyska
Viola mirabilis, underviol, S
Xanthoria elegans, praktlav

Lämplighet för elfenbenslav

I området finns flera branter som hyser typiska följearter till elfenbenslav.

Röberget, Åsele Lappmark

Västerbottens län, Åsele lappmark, Vilhelmina kn, Saxnäs fg, Röberg, 10 km öster om Klimpfjäll. Koordinater i rikets nät N 7218343, O 1462597.
Inventerat den 7 september 2005 av Fredrik Jonsson & Janolof Hermansson

Beskrivning av området
Serpentinberg med mycket unik lavflora. Praktlav och Caloplaca-arter färgar hela berget orange-rött och har troligtvis gett berget dess namn. Två andra mycket dominerande arter är mörk kranslav *Phaeophyscia sciastra* och stoftlav *Physcia caesia*, och även mångformig rosettlav *Physcia dubia* förekommer. Grönbräken och blåtåtel (se Rune 1953) är två av de speciella kärlväxtarter som förekommer. Nedanför branten växer fjällbjörkskog. Det mesta av branten och även dess bas är exponerat mot söder, men det finns även en ganska stor västexponerad brant. Vid basen av bergväggen förekommer serpentinkalklav *Endocarpon psorodeum* och Bachmanns sipperlav *Dermatocarpon bachmannii,* två lavarter som båda är knutna till serpentinberg. I ett beskuggat parti av branten påträffades spatelbrosklav *Ramalina pollinaria* och grynig filtlav *Peltigera collina* (signalart) samt dagglav *Physconia distorta* både på sten och fast tilltryckt på mossa. Precis nedanför sydbranten växer rikligt med navellavar *Umbilicaria spp*. Nedanför branten finns ett ganska stort blockhav med ungefär samma lavflora som i branten. Nedanför blockhavet finns en kraftledningsgata och där påträffades även brandspår.

Övrigt
Det finns flera olika sägner om hur berget färgats rött, här är en av dem:
"Det var så att en liten lappflicka hade blivit bortrövad av rövare. Gruppen befann sig inne i fjällvärlden, men var tvungna att ta sig till Kultsjön. Ingen av rövarna hittade speciellt bra så de lät lappflickan leda dem. De gick hela dagen tills det blev mörkt och för att de skulle kunna följa flickan gav de henne en fackla. När lappflickan närmade sig Rödberg började hon springa och just innan stupet kastade hon sig åt sidan, men lät facklan fortsätta. Rövarna som sprang efter såg inte stupet utan följde facklan till en säker död. Sen den dagen har berget varit rött av rövarnas blod."

Artlista
Dermatocarpon bachmannii, Bachmanns sipperlav
Endocarpon psorodeum, serpentinkalklav, DD

Lämplighet för elfenbenslav
Större delen av branten är alltför kraftigt exponerad för att passa elfenbenslav. Bergarten borde vara lämplig, liknande bergart finns vid Välaberget, en elfenbenslavslokal i Jämtland.

Stor-Nassjoberget, Åsele Lappmark

Västerbottens län, Åsele lappmark, Vilhelmina kn, Saxnäs fg, Stor-Nassjobergets sydvästbrant, Västerberget, precis väster om Stornäs, 17 km öster om Klimpfjäll. Koordinater i rikets nät N 7214491, O 1469060.
Inventerat den 7 september 2005 av Fredrik Jonsson & Janolof Hermansson

Beskrivning av området
Branten på Stor-Nassjoberget består inte av ett stort stup, utan av många smärre klippavsatser. Skrovellav är relativt vanlig på klipporna, medan lunglav endast förekommer sparsamt i översta delen. Längs med branten löper en lång östvänd klippvägg med en mycket fin kalk/näringsgynnad lavflora med framförallt många *Physconia*-arter bland annat mossdagglav *Physconia muscigena* och gulkantad dagglav *Physconia enteroxantha*. Det finns klippväggar som är exponerade åt alla tänkbara riktningar. Inga brandspår finns i branten, och kärlväxtfloran är rik med arter som kransrams *Polygonatum verticillatum* och nordisk stormhatt.

Artlista
Clavaria purpurea, luddfingersvamp, NT
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Physconia enteroxantha, gulkantad dagglav
Physconia muscigena, mossdagglav
Polychidium muscicola, korallkuddlav
Polygonatum verticillatum, kransrams

Lämplighet för elfenbenslav
På lokalen finns många näringsgynnade arter, framförallt i släktet dagglavar. Dock påträffades inte så mycket av de typiska följearterna till elfenbenslav, även om skrovellav var ganska vanlig.

Klitthälla, Åsele Lappmark

Västerbottens län, Åsele lappmark, Vilhelmina kn, Saxnäs fg, sydbranten Klitthälla, 14 km sydost om Saxnäs. Koordinater i rikets nät N 7202239, O 1490455.
Inventerat den 7 september 2005 av Fredrik Jonsson & Janolof Hermansson

Beskrivning av området
Ett stort brantområde med höga sydvända stup. Längs med långa sträckor saknas helt skuggande träd vid basen av klippväggarna, vilket leder till att klippväggarna blir mycket exponerade. I mitten av brantområdet finns en bäck och kring denna finns mer skuggade partier. Klippväggarna i området är basiska och kortvuxna kalkkrävande mossor dominerar tillsammans med bägarlavar, krusig filtlav *Peltigera rufescens* och fjällig gytterlav *Pannaria leucophaea.*

Artlista
Fuscopannaria confusa, forsgytterlav, VU
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S

Lämplighet för elfenbenslav
Branterna är troligtvis alltför exponerade för att hysa elfenbenslav.

Jämtlands län

Svänglingsberget, Brunflo fg.

Jämtlands län och landskap, Östersund k:n, Brunflo fg. Svänglingsbergets sydvästbrant, vid sjön Svänglingens sydöstra del, 2,5 km nordväst om Pilgrimstad, 16 km sydost om Brunflo kyrka. Koordinater i rikets nät, N 6984612, O 1459029.
Inventerat den 16 augusti 2005 av Fredrik Jonsson & Lars-Olof Grund.

Beskrivning av området
Svänglingsberget är ett ganska litet berg, ca 800 x 500 m stort. Bergets sydvästsida är ganska brant och där finns flera mindre stup och branter. Branterna börjar nära sjön Svänglingen och mellan berget och sjön går en liten grusväg. Längst ner i sluttningen är det ungefär 50 % gran och 50 % tall, men längre upp i sluttningen blir det mer talldominerat och därigenom också torrare. De är framförallt de nedre delarna av branterna som är inventerade eftersom de var fuktigare.

På marken dominerar piprör *Calamagrostis arundinacea*, och mer sporadiskt förekommer även blåsippa, skogsklöver, nordisk stormhatt, skogsvicker och häckvicker. Markfloran tyder på att det åtminstone fläckvis är kalkbarrskog. Svamparna besk vaxskivling, stort haröra och purpurfingersvamp påträffades nedanför klippbranterna. Klipporna består dock av silikatsten, men påverkas av det lite mer basiska innehållet i marken. I östligaste delen av berget påträffades en klippbrant med grynig filtlav *Peltigera collina*, forsgytterlav *Fuscopannaria confusa*, och grynlav *Pannaria conoplea.* Andra intressanta arter som påträffades är traslav och skrovellav, som båda växte på klippvägg.

I skogen har bete förekommit, och det finns rester av en gammal gärdesgård som går ända upp mot klippbranterna.

Artlista
Clavaria purpurea, luddfingersvamp, NT
Fuscopannaria confusa, forsgytterlav, VU
Hygrophorus erubescens, besk vaxskivling,
Leptogium lichenoides, traslav, S
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Otidea onotica, stort haröra
Pannaria conoplea, grynlav, VU

Peltigera collina, grynig filtlav, S
Peltigera malacea, matt filtlav
Phaeophyscia sciastra, mörk kranslav
Polychidium muscicola, korallkuddlav
Ramalina pollinaria, spatelbrosklav

Lämplighet för elfenbenslav
I området påträffades flera vanliga följearter till elfenbenslav såsom grynig filtlav, traslav, skrovellav och grynlav, men förekomsterna är ganska små och berget ganska litet så möjligheterna för elfenbenslav är nog trots allt ganska små.

Nils-Jonsberget, Revsund fg.

Jämtlands län och landskap, Bräcke k:n, Revsunds fg. 2,5 km nordväst om Pilgrimstad, 9,6 km nordväst om Revsunds k:a. Koordinater i rikets nät, N 6983918, O 1459039.
Inventerat den 16 augusti 2005 av Fredrik Jonsson & Lars-Olof Grund

Beskrivning av området
Nils-Jonsberget ligger i söder om sjön Svänglingen, och nordöst om berget går Hållborgsån. Ett ganska litet berg, ca 800 x 400 m stort, som sluttar svagt åt alla väderstreck utom mot sydväst där det finns en 300 m lång brant. Nedanför branten finns ett hygge som går ända mot bergbranten, vilket gör att flera av klippväggarna är mycket exponerade och torra. Även de övre branterna är torra. I östligaste delen finns mycket höga (ca 40 m) lodräta stup med kalkförande bergart. Där förekommer praktlav *Xanthoria elegans* och *Caloplaca*-arter. Varken lunglav och skrovellav påträffades, men däremot påträffades grynlav *Pannaria conoplea* med 6 bålar på en klippvägg. Markvegetationen var mestadels torftig, med piprör som dominerande art, men vårärt påträffades i östra delen.

Artlista
Lathyrnus vernus, vårärt, S
Nephroma parile, bårdlav, S
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Peltigera collina, grynig filtlav, S
Physcia caesia, stoftlav

Lämplighet för elfenbenslav
Branterna är ganska torra, men eventuellt kan lokalklimatet vara något fuktigt på grund av omkringliggande sjösystem. Området saknar nästan helt klippor lämpliga för elfenbenslav, och det är inte troligt att arten förekommer där.

Berguvberget, Brunflo fg.

Jämtlands län och landskap, Östersund k:n, Brunflo fg. Berguvsbergets sydvästbrant, 2 km nordväst om Pilgrimstad, ca 16 km sydost om Brunflo kyrka. Koordinater i rikets nät, N 6985009, O 1460180.
Inventerat den 16 augusti 2005 av Fredrik Jonsson & Lars-Olof Grund.

Beskrivning av området
Berguvberget består av en drygt 500 m lång sydvästbrant. Branten går ganska nära E14, strax norr om Pilgrimstad. Nedanför själva branten finns en äldre granskog, med drygt 100-åriga granar. I granskogen finns spridda flyttblock med intressant lavflora. På dessa påträffades bland annat grynig filtlav *Peltigera collina*, lunglav *Lobaria pulmonaria*, skrovellav *Lobaria scrobiculata*, slanklav *Collema flaccidum*, fjällig gytterlav *Pannaria leucophaea* och bårdlav *Nephroma parile.* Granskogen kan betecknas som kalkbarrskog och vegetationen är av lågörttyp eller högörttyp med arter som stenbär, piprör, nordisk stormhatt, skogsvicker, vårärt, blåsippa och midsommarblomster. Själva branten är varierande, och stora delar av branten är ganska lavfattiga med arter som näverlav *Platismatia glauca* och mjöllav *Lepraria membranacea.* Nedre delen av klippbranten är beskuggad av granskogen. På ett ställe påträffades ett 70-tal bålar av grynlav *Pannaria conoplea* på en nästan lodrät klippa under ett fågelbo.

Artlista

Bryoria nadvornikiana, violettgrå tagellav, NT
Collema flaccidum, slanklav, S
Fomitopsis rosea, rosenticka, NT
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, S
Lathyrnus vernus, vårärt, S
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Nephroma parile, bårdlav, S
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Peltigera collina, grynig filtlav, S

Lämplighet för elfenbenslav

Stora delar av branten har en ganska torftig lavflora, men på vissa platser finns en rikare lavflora, och en sådan finns även på de block som fanns nedanför branten. Flera lavarter som påträffades på dessa block är typiska följearter till elfenbenslav, så det är fullt möjligt att elfenbenslav finns vid berget eller i dess närhet, för flera branter finns söder om berget.

Storjolberget, Frostviken fg.

Jämtlands län, Strömsunds k:n, Frostvikens fg, Storjolberget, norr om Storjola, nordväst om Borgasjön, 27 km nordost om Ankarede kapell.
Inventerat den 18 augusti 2005 av Fredrik Jonsson & Lars-Olof Grund

Beskrivning av området

Storjolberget är ett ganska stort berg, och har en sydbrant som är ca 3 km lång. Endast ett mindre område i västra delen har inventerats. I sluttningen nedanför branten växer en gammal granskog. Ovanför denna blir trädskiktet glesare, och inslaget av björk ökar. Vegetationen i granskogen är av blåbärstyp, men övergår till högörttyp närmare branten, där vegetationen blir frodig. Bergbranten är av sur berggrund, och är ganska fattig på lavar.

Artlista

Chaenotheca laevigata, nordlig nållav, NT, på björkhögstubbe i skogen nedaför branten

Lämplighet för elfenbenslav

Området verkar inte så lämpligt för elfenbenslav. Det fjällnära läget och den sura bergarten bidrar till detta.

Sörberget, Skärvången, Hotagen fg.

Jämtlands län och landskap, Krokoms k:n, Hotagen fg, På Sörbergets ostsluttning alldeles intill byn Sörberget, 2 km sydväst om Skärvångens kapell. Koordinater i rikets nät, N 7073337, O 1425036.
Inventerat den 6 september 2005 av Fredrik Jonsson & Janolof Hermansson

Beskrivning av området

Branten på Sörberget är ca 500 m lång och svänger från att i västra delen vara exponerad åt söder till att i östligaste delen vara östvänd. Den sydexponerade västligaste delen är kraftigt exponerad och saknar skog nedanför branten. Längre österut ligger klippväggarna inne i skog och är alltså mer skuggade. Det är dessa delar som vi inventerat. Bergarten är mestadels sur, men det finns inslag av rikare stråk, och på sådana platser påträffades kalkkrusmossa och guldlockmossa, korallblylav och fjällig gytterlav. Nedanför branterna finns en rik kärlväxt- och svampflora med arter som blodspindling, besk vaxskivling, trattkantarell, rödgul trumpetsvamp, trolldruva, fjällbräken, nordisk stormhatt, stinksyska och strutbräken, den sistnämnda mycket vanlig.

Artlista

Actaea spicata, trolldruva, S
Belonia russula, klippbelonia
Caloplaca chrysodeta, guldorangelav
Clauroxia chalybeoides, labyrintlav, NT
Collema flaccidum, slanklav, S
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Matteuccia struthiopteris, strutbräken, S
Melanelia fuliginosa, glänsande sköldlav

Nephroma bellum, stuplav, S
Nephroma parile, bårdlav, S
Nephroma resupinatum, luddlav, S
Peltigera scabrosa, sträv filtlav
Rinodina degeliana, gammelsälgslav
Stachys sylvatica, stinksyska
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, S, östra delen.

Lämplighet för elfenbenslav
De basiskt påverkade delarna av bergbranten hyser flera typiska följearter till elfenbenslav, men de upptar en alltför begränsad yta av branten.

Röningsberget, Norra Skärvången, Hotagen fg.

Jämtlands län och landskap, Krokoms k:n, Hotagen fg, på Röningsbergets ostbrant, 2 km norr om Norra Skärvången. Koordinater i rikets nät N 7080925, O 1430392.
Inventerat den 6 september 2005 av Fredrik Jonsson & Janolof Hermansson

Beskrivning av området
En drygt km-lång östvänd bergbrant, ca 20-30 m hög, med en del raviner och klippavsatser där man kan ta sig upp mot toppen av klippväggen. Hårt avverkat ända fram till klipporna. Längst ner är det numera contorta-ungskog, lite högre upp gran och björk samt enstaka något äldre granar. I själva branten är skrovellav tämligen allmän, vilket tyder på ett visst basiskt inslag. Andra arter som förekommer i branten är korallblylav, gytterlav, fliklav (allmän, med apothecier), korallkuddlav, styverlav och bårdlav. Vegetationen nedanför branten är av lågört eller högörttyp, med arter som trolldruva (riklig) och dvärghäxört (ett ställe).

Artlista
Caloplaca chrysodeta, guldorangelav
Chaenotheca gracillima, brun nållav, NT
Circaea alpina, dvärghäxört, S
Fuscopannaria confusa, forsgytterlav, VU
Lasallia pustulata, tuschlav
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Nephroma parile, bårdlav, S
Parmeliella triptophylla, korallblylav, S
Peltigera didactyla, styverlav
Peltigera scabrosa, sträv filtlav
Pertusaria dactylina, fingerlik porlav
Pilophorus cereolus, grynig kolvlav
Polychidium muscicola, korallkuddlav
Protopannaria pezizoides, gytterlav, S
Trichaptum laricinum, violmussling, NT

Lämplighet för elfenbenslav
Det kyliga ostvända läget och det sparsamma inslaget av basiska bergarter är troligtvis negativt för möjligheten att finna elfenbenslav här.

Ansättåns kanjon, Hotagen fg.

Jämtlands län och landskap, Krokoms k:n, Hotagens fg, Vid Storforsen, Källforsen och Broforsen, Ansättåns kanjon, 5 km sydväst om Rörvattnet. Koordinater i rikets nät N 7092335, O1411345.
Inventerat den 6 september 2005 av Fredrik Jonsson & Janolof Hermansson

Beskrivning av området
Kanjon nedskuren i förskiffrad amfibolit. Varierande djup, mellan 0 och 7 m. Kanjonens väggar ofta svåråtkomliga, bladlavar fåtaliga på väggarna, medan skorplavsfloran är betydligt rikare. På något ställe växer dock grynig filtlav, åderlav och säcklav. Bland skorplavarna kan nämnas kraterlav och klippbelonia. Miljön är fuktig och sippervattenytor är vanliga. På sådana påträffas gullbräcka. På östra sidan av ån växer en äldre granskog, och på västra sidan växer äldre skog närmast ån, och innanför denna contorta-skog.

Artlista
Collema glebulentum, bäckgelélav
Belonia russula, klippbelonia
Bryoria nadvornikiana, violettgrå tagellav, NT
Calicium adequatum, mörkhövdad spiklav, S
Chaenotheca gracillima, brunpudrad nållav, NT
Diplomotoporus crustulinus, sprickporing, VU
Equisetum scirpoides, trådfräken, S
Gyalecta jenensis, kraterlav

Hypogymnia bitteri, knottrig blåslav, NT
Peltigera lepidophora, kornig filtlav
Peltigera venosa, åderlav
Phellinus populicola, stor aspticka, NT
Rhexophiale rhexoblephara, stor svartstjärna,
Solorina saccata, säcklav

Lämplighet för elfenbenslav
I Norge skulle detta kunna vara en typisk miljö för elfenbenslav, men i Sverige är inga sådana lokaler påträffade. Kanske är klimatet alltför kallt, eller så har bara sådana lokaler ännu inte upptäckts.

Gaustafallet, Frostviken fg.

Jämtlands län och landskap, Strömsunds k:n, Frostvikens fg, vid Gaustafallet längs ån Gavostjukke, 4,5 km nordost om byn Leipikvattnet. Koordinater i rikets nät N 7208107, O 1424305.
Inventerat den 7 september 2005 av Fredrik Jonsson & Janolof Hermansson

Beskrivning av området
Gaustafallet är ett ganska stort vattenfall. Nedströms fallet skär älven ner i en kanjonliknande bildning. Kanjonens väggar är mestadels omöjliga att nå, men där man kommer åt dem kan man konstatera att väggarna består omväxlande av kalkförande skiffer och surare bergarter. På klipporna växer bland annat purpurbräcka, rosenrot, kraterlav och brun mosskantlav.

Artlista
Gyalecta jenensis, kraterlav
Lecanora epibryum, brun mosskantlav
Rhodolia rosea, rosenrot
Saxifraga oppositifolia, purpurbräcka

Lämplighet för elfenbenslav
Området ligger troligtvis i ett alltför kyligt klimatläge för att vara lämpligt för elfenbenslav.

Skrantberget

Jämtlands län, Härjedalens landskap och kn, Tännäs fg, Skrantberget, 11,5 km öster om Tännäs, nordost om sjön Lossen. Koordinater i rikets nät N 6928810, O 1350294.
Inventerat 2005-09-14 av Fredrik Jonsson och Lars-Olof Grund.

Beskrivning av området
Bergbrant med sur bergart, nedanför branten växer förutom tall (som är dominerande) även gran, björk, ganska mycket enar, sälg och aspar. I västra delen påträffades skrovellav *Lobaria scrobiculata* och olivbrun gytterlav *Fuscopannaria mediterranea.* Lite längre österut var det något rikare med mycket riklig förekomst av skrovellav och skållav *Psoroma hypnorum.* Branten är ganska torr och brandspår förekommer rikligt. Branten är inte särskilt lång, och vid sidan om branten finns några smärre branter.

Artlista
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Vulpicida juniperinus, enlav
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Psoroma hypnorum, skållav

Lämplighet för elfenbenslav
Branten är inte särskilt lämplig för elfenbenslav, den är för torr och sur.

Ulvberget, Medskogen

Jämtlands län, Härjedalens landskap och kn, Tännäs och Hede fg, Ulvberget, drygt 1,5 km väster om Medskogen, 13 km öster om Tännäs. Koordinater i rikets nät N 6928721, O 1351790.
Inventerat 2005-09-14 av Fredrik Jonsson och Lars-Olof Grund.

Beskrivning av området

Ulvbergets branter är av mycket varierande typer. Den stora ”hammaren” är synlig från långt håll, och är ca 50 m hög och 300 m lång. Branten är mot söder helt exponerad, utan skuggande träd eller buskar, men i västra delen viker branten av mot sydväst, och där finns en del skuggande träd. I sydbranten finns bland annat en hel del *Physciaceer,* och på ett ställe påträffades den sällsynta pudrade rosettlaven *Physcia magnussonii*. Den är inte tidigare funnen i Härjedalen, men däremot i angränsande landskap (Jämtland och Dalarna). Nedanför den stora branten finns i östra delen en lång och ganska öppen rasmark, men i västra delen finns det ganska många smärre klippväggar beskuggade av gran, tall och enstaka björk. På dessa klippväggar fanns en mycket rik bladlavsflora med arter som lunglav, skrovellav, åderlav, säcklav, grynig filtlav, fjällig gytterlav och grynlav. Den sistnämnda påträffades med ett 40-tal bålar. Även den sällsynta jättelavskorallen påträffades på en klippvägg. Den är även tidigare funnen i området.

Artlista

Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Lobaria amplissima, jättelav, EN
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Peltigera collina, grynig filtlav, S
Peltigera venosa, åderlav
Physcia magnussonii, pudrad rosettlav, VU
Solorina saccata, säcklav

Lämplighet för elfenbenslav

Området ligger ganska nära andra elfenbenslavslokaler, och är dessutom rik på flera av de typiska följearterna till elfenbenslav, så lokalen måste nog anses som ganska lämplig för laven ifråga.

Trollkäringhammaren

Jämtlands län, Härjedalens landskap och kn, Tännäs fg, Trollkäringhammarens sydbrant, norr om Trollkäringtjärn, 11,5 km sydost om Tännäs kyrka. Koordinater i rikets nät, N 6921311, O 1346909.
Inventerat 2005-09-14 av Fredrik Jonsson och Lars-Olof Grund.

Beskrivning av området

Trollkärringhammaren består av en sydvänd bergbrant med en mycket sur bergart, kvartsit. Inte ens de mindre krävande arterna bårdlav och fliklav påträffades. På klippväggarna växte i stället arter såsom grå navvellav *Umbilicaria vellea*, färglav, finflikig sköldlav *Melanelia panniformis* och grönt gulmjöl *Chrysotrix chlorina*. Nedanför branten växer en contortaungskog. Delar av branten är solöppna, och delar är beskuggade av en del träd nedanför branten. Sippervatten förekommer här och där. På en rönn nedanför branten påträffades skrovellav och lunglav, och på en tallåga sågs dvärgbägarlav.

Artlista

Chrysotrix chlorina, grönt gulmjöl
Cladonia parasitica, dvärgbägarlav, NT, på tallåga
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT, på rönn
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT, på rönn
Melanelia panniformis, finflikig sköldlav
Umbilicaria vellea, grå navellav

Lämplighet för elfenbenslav

Området är ett av de suraste och mest fattiga områden, när det gäller lavar, som genomsöktes i denna inventering och är helt olämpligt för elfenbenslav.

Vegarsbergt, Tännäs

Jämtlands län, Härjedalens landskap och kn, Tännäs fg, Vegarsbergets sydostbrant, 1,1 km sydost om Tännäs kyrka. Koordinater i rikets nät, N 6929211, O 1339780.
Inventerat 2005-09-15 av Fredrik Jonsson.

Beskrivning av området
Vegarsbergets sydligaste del består av en 10-25 m hög sydostvänd klippbrant med ganska hög kalkhalt. En bit nedanför branten går en fin gammal körväg, och ovanför denna finns en lövskog med sälg som dominerande trädslag. I skogen växer även tall, björk och gran och markvegetationen är frodig med arter som mjölkört, hallon, brännässla, akleja, trolldruva, midsommarblomster och åkervädd. Branten är relativt torr ända ner till dess bas, och i den växer arter såsom mångformig rosettlav, stoftlav, grå navellav, takmossa samt sparsamt med skrovellav. Branten har tidigare troligen varit helt exponerad. Längre åt söder är det en äng och en trädgård nedanför branten, där man bland annat har planterat äppelträd. I denna del påträffas bårdlav och styverlav sparsamt, medan exempelvis fjällig gytterlav saknades helt.

Artlista
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Nephroma parile, bårdlav, S
Peltigera didactyla, styverlav

Lämplighet för elfenbenslav
Området verkar alldeles för torrt och fattigt på mossor för att elfenbenslav skulle kunna trivas där.

Tomtberget, Tännäs
Jämtlands län, Härjedalens landskap och kn, Tännäs fg, Tomtbergets sydvästbrant, 200 m nordost om Tännäs kyrka.
Koordinater i rikets nät, N 6929617, O 1338886.
Inventerat 2005-09-15 av Fredrik Jonsson.

Beskrivning av området
Skogen nedanför Tomtbergets sydvästvända bergsstup är mestadels hårt avverkad ända fram till klippväggen, även ovanför rasbranten. Bergarten verkar surare än Vegarsberget, men några intressanta kärlväxter förekommer, exempelvis måbär, skogstry, bergglim och liten fetknopp. Nedanför branten finns rikligt med potatisodlingar.

Artlista
Leptogium lichenoides, traslav, S
Peltigera venosa, åderlav
Sedum annuum, liten fetknopp
Silene rupestris, bergglim

Lämplighet för elfenbenslav
Branten är inte alls lämplig för elfenbenslav, nästan inga av dess följearter påträffades.

Kalkbrottet, Funäsdalen
Jämtlands län, Härjedalens landskap & kn, Tännäs fg, Vid det gamla kalkstensbrottet, 2 km nordväst om Funäsdalens samhälle. Koordinater i rikets nät, N6945913, O 1421674.
Inventerat 2005-09-15 av Fredrik Jonsson och Lars-Olof Grund.

Beskrivning av området
Kalkbrottet består av en ca 5 meter hög och ett hundratal meter lång lodyta av kalksten (dolomit). Nedanför branten växer en gammal granskog, och i dagsläget finns nästan inga tecken på att man där tidigare har brutit kalk. I granskogen nedanför klipporna växer trådfräken och skogstry. På klipporna växer två sällsynta lavarter, härjedalslav och raggkranslav. Härjedalslaven växer här på sin enda kända växtplats i hela Sverige.

Artlista
Caloplaca proteus, härjedalslav, CR

Equisetum scirpoides, trådfräken, S
Lonicera xylosteum, skogstry
Phaeophyscia kairamoi, raggkranslav

Lämplighet för elfenbenslav
Branten innehåller den typ av kalksten som har visat sig vara lämplig för elfenbenslav, men trots det verkar den inte lämplig för elfenbenslav.

Kronskogsberget

Jämtlands län och landskap, Bergs kn, Åsarne fg, Kronskogsbergets sydvästbrant, NO om Äldåmagasinet, 4,5 km SV om Åsarna. Koordinater i rikets nät, N 6945913, O 1421674.
Inventerat 2005-09-15 av Fredrik Jonsson & Lars-Olof Grund och 2006-06-17 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Beskrivning av området
Kronskogsbergets sydvästvända brant ligger nordost om Äldåmagasinet. Branten består av ren kalksten, en kalksten som är mycket lättvittrad. Kalkhalten bidrar till en rik kärlväxtflora nedanför bergsstupet. Där växer bland annat murruta och purpurknipprot. Lavfloran innehåller speciella och ovanliga arter, men den domineras av ganska få arter. De mest typiska arterna är säcklav och traslav. Kronskogsbergets branter är förutom vid detta tillfälle även mer detaljerat inventerade i samband med en projektering för att bygga fritidshustomter runt berget. Denna inventeringsrapport bifogas som bilaga.

Artlista
Asplenium ruta-muraria, murruta
Epipactis atrorubens, purpurknipprot
Leptogium lichenoides, traslav, S
Solorina saccata, säcklav

Lämplighet för elfenbenslav
Kalkstenen är alltför lättvittrad för att passa elfenbenslav.

Halåsberget

Jämtlands län och landskap, Krokoms kn, Lits fg, Halåsbergets sydvästbrant, 5 km sydväst om Lits kyrka.
Koordinater i rikets nät, N 7020252, O 1446577.
Inventerat 2005-09-21 av Lars-Olof Grund.

Beskrivning av området
Halåsens sydbrant innehåller inte så mycket lodytor, mest är det små lodytor som endast är 0,5-1 m höga samt en del mossöverväxta klippblock. Berggrunden består av lättvittrad kalksten, vilket gör att branten är relativt fattig på lavar, vanligast är säcklav, men även styverlav, praktlav, bårdlav, skinnlav och traslav påträffades. Svampfloran var rikare, med flera ovanliga arter av taggsvampar, se artlista nedan. Även kärlväxtfloran var intressant, med bland annat murruta, tibast och örnbräken.

Artlista
Asplenium ruta-muraria, murruta
Daphne mezereum, tibast
Hydnellum aurantiacum, orange taggsvamp, S
Hydnellum auratile, brandtaggsvamp, S
Hydnellum peckii, skarp dropptaggsvamp, S
Leptogium lichenoides, traslav S
Leptogium saturninum, skinnlav, S
Nephroma parile, bårdlav, S
Peltigera didactyla, styverlav
Ptilidium aquilinum, örnbräken
Sarcodon fuligineo-violaceus, violett taggsvamp
Solorina saccata, säcklav
Xanthoria elegans, praktlav

Lämplighet för elfenbenslav
Området innehåller inte så mycket lodytor, och de lodytor som finns är små. Dessutom består de av ren lättvittrad kalksten, precis som på Kronskogsberget och Kalkberget, och är därför ganska fattig på lavar. Området måste därför anses som olämpligt för elfenbenslav.

Risberget

Jämtlands län och landskap, Krokoms kn, Offerdals fg. Risbergets sydbrant, 6 km öster om Offerdals kyrka.
Koordinater i rikets nät, N 7040102, O 1416711.
Inventerat 2005-09-22 av Lars-Olof Grund.

Beskrivning av området
Risberget har ett nästan 3 km långt sydvänt bergsstup, och börjar i väster vid Kläppberget och går sedan via Flatmoklumpen till det egentliga Risberget eller Riseberget. Vid bergsstupet har tidigare vårlök *Gagea lutea* påträffats. Även vid denna inventering sågs flera ovanliga kärlväxtarter, såsom skogstry, tibast, trolldruva, underviol, getrams och taggbräken. På klippväggarna påträffades några av de lavarter som tyder på rikare betingelser, t ex slanklav (både på asp och på klippa), skrovellav, kalkgytterlav, grynig filtlav och traslav.

Artlista
Actaea spicata, trolldruva
Collema flaccidum, slanklav, S
Daphne mezereum, tibast
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Gagea lutea, vårlök
Leptogium lichenoides, traslav, S
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Lonicera xylosteum, skogstry
Peltigera collina, grynig filtlav, S
Polygonatum odoratum, getrams
Polystichum lonchitis, taggbräken
Viola mirabilis, underviol

Lämplighet för elfenbenslav
Området är stort, vilket gör att det finns många olika tänkbara växtplatser, det finns också inslag av rikare berggrund, det gör att Risberget skulle kunna vara lämplig som växtplats för elfenbenslav.

Bergsberget

Jämtlands län och landskap, Krokoms kn, Offerdals fg. Bergsbergets sydostbrant, 10 km nordost om Offerdals kyrka. Koordinater i rikets nät, N 7043605, O 1419803.
Inventerat 2005-09-19 av Lars-Olof Grund.

Beskrivning av området
En liten del av Bergsbergets sydbrant är skyddad i Offerdalsbergs urskogs naturreservat. Där växer bland annat en gammal grov alm. Det mesta av branten är ganska fattig på lavar (sur, hård bergart) med lavarter såsom glatt navellav, grå navellav och filtlavar. På en del ställen är dock berggrunden rikare (skiffer) med korallblylav, styverlav, sipperlav, säcklav, bårdlav, grynig filtlav, kalkgytterlav och fjällig filtlav. I brantens närhet finns också gamla granar, och på granlågor påträffades lappticka och rosenticka. Kärlväxtfloran är ganska rik, med blåsippa, trolldruva, brännässla, kransrams, nordisk stormhatt, torta med flera arter.

Artlista
Amylocystis lapponica, lappticka, NT
Climatocystis borealis, trådticka, S
Fomitopsis rosea, rosenticka, NT
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Nephroma resupinatum, luddlav, S
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Polygonatum verticillatum, kransrams
Parmeliella triptophylla, korallblylav, S
Solorina saccata, säcklav

Lämplighet för elfenbenslav
Området innehåller mestadels sur bergart, men i de rikare partierna skulle det kunna finnas möjlighet för elfenbenslaven att förekomma.

Fågelhasberget

Jämtlands län, Ångermanland, Strömsunds kn, Tåsjö fg, Fågelhasbergets västbrant, 5 km NO Hoting, O om Sundsjön. Koordinater i rikets nät, N 7115598, O 1522963.
Inventerat 2005-09-25 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Beskrivning av området
Fågelhasberget utbreder sig mer än 2 km i öst-västlig riktning. De brantaste partierna finns på bergets sydvästra och västra delar. De västligaste delarna inventerades. Där består berget av en västbrant som övergår till en sydbrant i södra delarna. Drygt 200 m väster om branten ligger Sundsjön. Berget består av bergarten gabbro. I norra delen är det fattigt på lavar, men det blir gradvis rikare längre söderut. Skrovellav förekommer sparsamt på ett par ställen och mossdagglav påträffades på en plats. På de upp till 20 m höga klippväggarna i norra delen förekom mestadels rikligt med *Caloplaca* sp, *Lecanora* sp och i sipperstråk *Polychidium muscicola*. Mossor förekom endast sparsamt. Nedanför branten växer asp, sälg och björk, och lite längre ner tallskog. I tallskogen, som är ca 130 år gammal, finns det gott om dimensionsavverkningsstubbar med brandspår på. I den rikare södra delen förekom rikligt med fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea* och korallblylav *Parmeliella triptophylla* på klippor. Skogen är här avverkad ända fram till branten.

Artlista
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Haploporus odorus, doftticka, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Parmeliella triptophylla, korallblylav, S
Phellinus populicola, stor aspticka, NT
Physconia muscigena, mossdagglav
Polychidium muscicola, korallkuddlav

Lämplighet för elfenbenslav
Den södra delen av området hyser lite rikare partier, men här är det hårt avverkat ända fram till branten. Den norra delen har skog ända fram till branten, men här är berggrunden mindre gynnsam.

Råberget

Jämtlands län, Ångermanland, Strömsunds kn, Tåsjö fg, Råbergets sydbrant, norr om Sundsjön, 4 km NO om Hoting. Koordinater i rikets nät, N 7114895, O 1523163.
Inventerat 2005-09-25 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Beskrivning av området
Råberget ligger på östra sidan av Sundsjön, och har ett stort sydvänt bergsstup endast ett hundratal meter från sjöstranden. Från bergsstupet har mycket stora block lossnat, och dessa finns i rasmarken nedanför bergstupet. I stupets nedre delar finns lavrika halvbeskuggade bergbranter med bland annat slanklav, guldlockmossa, kornig filtlav, kalkgytterlav och fjällig gytterlav. På en mossig klippa påträffades även den sällsynta gråblå skinnlaven. På marken nedanför klipporna växte skogsnarv, örnbräken, dvärghäxört och stinksyska. Nere vid sjön växte på ett klippblock olivbrun gytterlav, korallblylav och åderlav.

Artlista
Circaea alpina, dvärghäxört, S
Collema flaccidum, slanklav, S
Collema furfuraceum, stiftgelélav, NT
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Homalothecium sericeum, guldlockmossa, S
Leptogium cyanescens, blågrå skinnlav, VU
Moehringia trinervia, skogsnarv
Parmeliella triptophylla, korallblylav, S
Peltigera lepidophora, kornig filtlav
Peltigera venosa, åderlav

Pteridium aquilinum, örnbräken
Stachys sylvatica, stinksyska

Lämplighet för elfenbenslav
I området finns flera typiska följearter till elfenbenslav. Även omgivande branter bör genomsökas efter elfenbenslav.

Västerkleven

Jämtlands län & landskap, Bräcke kn, Nyhems fg, Västerklevens sydbrant, N om Idsjön, 3 km NV om Gimdalen, 16 km NO om Bräcke. Koordinater i rikets nät N 6972440, O 1491263.
Inventerat 2005-10-14 och 2005-10-15 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Beskrivning av området
Norr om Idsjön ligger två berg, Västerkleven och Österkleven, och mellan dessa ett område som heter Mellankleven. Västerklevens branter börjar alldeles nere vid Idsjön i västra delen, men viker sedan av från sjöstranden i öster. Branterna ger intryck av att vara mycket torra och näringsfattiga, åtminstone på håll. Vid närmare studier så hittar man dock rikare inslag.

I den östra delen, den som ligger lite längre från sjöstranden, finns flera små rikare partier med arter som slanklav *Collema flaccidum*, fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea* och grynlav *Pannaria conoplea.* Grynlaven växer på ett litet område i ett bergsstup bakom en tallåga ganska högt upp i branten. På ett stort block lite nedanför branten är ena sidan nästan helt täckt (kvadratmeter) med skrovellav *Lobaria scrobiculata*, och där växte även en del lunglav *Lobaria pulmonaria*. Bland kärlväxter kan nämnas trolldruva, gaffelbräken, fyrkantig johannesört, örnbräken, liljekonvalj, blåsippa och stinknäva. Längre västerut blir branten mer sur och artfattig, men närmast sjön finns ett parti med en mycket intressant sammansättning av sällsynta lavarter. Där växer jätteköldlav, hållav och brokig tagellav. Alla arterna sydligt utbredda, fuktkrävande arter, och de förekommer ofta i nordsluttningar eller i raviner. Här växer de dock ganska öppet och exponerat åt sydväst. Troligen bidrar närheten till sjön med fuktig luft under vissa årstider.

Jätteköldlaven är känd från Västerkleven redan från år 1875 (Hellbom 1884), men är inte sedd sedan dess. En utförligare beskrivning av betingelserna på växtplatsen finns i Lavbulletinen, nr 1 2006 (Jonsson 2006).

Artlista
Geranium robertianum, stinknäva
Actaea spicata, trolldruva, S
Asplenium septentrionale, gaffelbräken
Bryoria bicolor, broktagel, NT
Cetrelia olivetorum, jätteköldlav, CR
Cladonia rangiferina, grå renlav
Cladonia turgida, svällav
Collema flaccidum, slanklav, S
Convallaria majalis, liljekonvalj
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Hepatica nobilis, blåsippa, S
Hypericum maculatum, fyrkantig johannesört
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, S
Lepraria membranacea, mjöllav
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Menegazzia terebrata, hållav, NT
Mycobilimbia carneoalbida, knopplav,
Mycobilimbia tetramera, svartbrun knopplav
Nephroma parile, bårdlav, S
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Parmelia fraudans, gulaktig färglav
Parmelia omphalodes, letlav
Parmelia saxatilis, färglav
Peltigera collina, grynig filtlav, S
Polygonatum odoratum, getrams
Pteridium aquilinum, örnbräken
Umbilicaria polyphylla, glatt navellav

Lämplighet för elfenbenslav
Det mesta av området känns för torrt och för surt för att kunna hysa elfenbenslav. Förekomsten av jätteköldlav och hållav är dock mycket intressant. Jätteköldlav är följeart till elfenbenslav på två av dess lokaler, och hållav förekommer i Muddusälven, i närheten av elfenbenslavsförekomsten där.

Grötingskleven

Jämtlands län & landskap, Bräcke kn, Revsunds fg, Grötingsklevens sydbrant, N om Grötingen, 7 km sydväst om Nyhem. Koordinater i rikets nät, N 6972955, O 1483797.
Inventerat 2005-10-15 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Beskrivning av området

Grötingskleven är det västligaste brantområdet på Grötingsberget. I öster är branten sydostexponerad, men övergår ganska raskt till att vara sydexponerad i den mittersta och västra delen. Den sydostexponerade delen i öster är lite mer skuggad än övriga delar. Grandominerad skog växer ganska nära branten. Här påträffades gaffelbräken växande i bergsstupet. I skogen precis nedanför branten finns även inslag av aspar, och på detta trädslag påträffades stor aspticka, korallblylav, luddlav, slanklav, stiftgelélav och läderlappslav. På marken nedanför branten växer bland annat vårärt och blåsippa.

Nedanför sydbranten, skuggad av granskog, påträffades stor vaxlav *Dimerella lutea* växande mycket rikligt på en sälg. Den stora vaxlaven täckte ganska stora ytor på sälgen, det mesta av bålen hade pyknid, men i vissa stråk fanns även apothecier. Det är det första fyndet av denna art i Jämtlands län. I ett mer solexponerat läge lite mer österut påträffades även gulfjäll, *Cladonia luteoalba*.

Artlista

Asplenium septentrionale, gaffelbräken
Cladonia luteoalba, gulfjäll
Collema flaccidum, slanklav, S
Collema furfuraceum, stiftgelélav, NT
Collema nigrescens, läderlappslav, NT
Dimerella lutea, stor vaxlav, EN
Hepatica nobilis, blåsippa, S
Lathyrnus vernus, vårärt, S
Nephroma resupinatum, luddlav, S
Parmeliella triptophylla, korallblylav, S
Phellinus populicola, stor aspticka, NT

Lämplighet för elfenbenslav

Området hyser många intressanta lavarter, framförallt trädväxande, vilket tyder på att området har vissa kvalitéer, dock hittades inte några lämpliga växtplatser för elfenbenslav under denna inventering.

Slammeråsberget

Jämtlands län & landskap, Bräcke kn & fg, Slammeråsbergets sydvästbrant, 14 km sydost om Bräcke kyrka, precis öster om E14, 2 km nordväst om landskapsgränsen. Koordinater i rikets nät N 6949058, O 1491033.
Inventerat 2005-10-17 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Beskrivning av området

Slammeråsberget har en drygt 200 m lång sydvästvänd brant. I branten finns inga höga stup, utan den består av smärre branter i avsatser. Skogen runtom branten är avverkad, och de nedre delarna är därför kraftigt solexponerade. Förhållandena för lavarna har därför kraftigt förändrats de senaste åren i denna del. Längre upp i branten är det naturligt ganska ljusöppet. I de nedre delarna är vårknopplav och grynig filtlav tämligen vanliga på klipporna och aspar förekommer mycket rikligt. Skinnlav hittades på en klippa. På marken växte blåsippa och piprör allmänt. Längre upp i branten påträffades olivbrun gytterlav både på klippa och på asp.

Artlista

Biatora ocelliormis, blåsvart knopplav
Biatora vernalis, vårknopplav, S
Cheiromycina flabelliforme, solfjäderlav, NT
Collema furfuraceum, stiftgelélav, NT
Diploschistes scruposus, groplav
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Hepatica nobilis, blåsippa, S
Leptogium saturninum, skinnlav, S
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Nephroma resupinatum, luddlav, S
Peltigera collina, grynig filtlav, S
Rinodina degeliana c. ap., gammelsälgslav

Lämplighet för elfenbenslav
Området har ganska stort inslag av arter som gynnas basiska bergarter, men tyvärr är branternas nedre delar numera mycket kraftigt exponerade på grund av ett kalhygge.

Örastupet

Jämtlands län, Hälsingland, Härjedalens kn, Ytterhogdals fg, Vid Örastupet, på västra sidan av Ljusnan, 12,5 km söder om Ytterhogdals kyrka. Koordinater i rikets nät, N 6883341, O 1453981.
Inventerat 2005-10-19 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Beskrivning av området
Det inventerade området ligger på västra sidan av Ljusnan, norr om Örastupet. Det är ett ostvänt stup som ligger 0-50 meter från Ljusnans strand. Bergbranten består av silikatsten (granit) men särskilt i nedre (södra) delen är den påverkad av kalkhaltigt sippervatten. Själva stupet är delvis exponerat, och delvis skuggat av granar. I stupet finns inslag av rikarter såsom kalkkrusmossa, ekorrsvansmossa, skrovellav (sparsamt), grynlav (20 bålar), guldorangelav samt Physciacaeer (Physconia, Phaoephyscia och Physcia spp.). Grynlav är tidigare inte rapporterad från Hälsingland.

Artlista
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Phaeophyscia sciastra, mörk kranslav

Lämplighet för elfenbenslav
Området hyser vissa följearter som är typiska för elfenbenslavslokaler, men ytan är liten och det mesta av bergbranten är för sur för elfenbenslav. Fuktigheten borde vara lämplig, tack vare närheten till älven. Lokalen ligger inte så långt från den gamla fyndplatsen vid Byarforsen, Sveg, och det är möjligt att elfenbenslav tidigare funnits på flera platser längs med Ljusnan. Eftersök bör ske på lämpliga lokaler.

Rödeberget

Jämtlands län & landskap, Krokoms kn, Alsens fg, Rödebergets sydbrant, norr om Alsensjön, 7,7 km sydost om Alsens kyrka. Koordinater i rikets nät N 7028832, O 1413775.
Inventerat 2005-10-31 av Fredrik Jonsson.

Beskrivning av området
Rödebergets sydvästbrant består dels av ett större bergsstup, och dels av smärre branter väster och öster om bergsstupet. Skogen kring själva bergsstupet har ganska nyligen brunnit, och där finns färska brandspår på tallar och många branddödade granar och tallar i rasmarken nedanför branten. I västra delen av branten är bergarten mest sur med små inslag av rikare partier med t ex bårdlav och styverlav. Här växer också skinnlav, stoftlav och kalkgytterlav på ett ställe vardera. Längre österut vid den brandpåverkade delen är branten mycket exponerad med ett bergsstup längst upp och sedan den brända och mycket branta rasmarken nedanför. Längre österut är också kalkinslaget betydligt högre, och där växer rikligt med *Caloplaca* - arter. Öster om det brandpåverkade området är det mer beskuggat, och där växer även grynig filtlav, korallkuddlav, vaxorangelav, fjällig gytterlav, skrovellav och gytterlav. Väster om bergsstupet finns också smärre klippbranter skuggade av gran och tall, dessa är rikt mossbevuxna med t ex fliklav, svällav och kruskalkmossa. Närmast själva branterna dominerar granar och enar, men längre ner är det talldominerad skog.

Artlista
Asplenium septentrionale, gaffelbräken
Asplenium trichomanes, svartbräken
Caloplaca cerina, vaxorangelav
Cladonia turgida, svällav
Daldinia concentrica, skiktdyna
Flavocetraria nivalis, snölav
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Leptogium saturninum, skinnlav, S
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Nephroma parile, bårdlav, S
Peltigera collina, grynig filtlav, S
Peltigera didactyla, styverlav
Physcia adscendens, hjälmrosettlav
Physcia caesia, stoftlav
Physcia magnussonii, pudrad rosettlav, VU
Physconia perisidiosa, fjällig dagglav
Polychidium muscicola, korallkuddlav
Tortella tortuosa, kruskalkmossa, S
Vulpicida juniperinus, enlav

Lämplighet för elfenbenslav
I området finns endast små förekomster av lunglav, grynig filtlav och skrovellav. Troligen är förekomsterna av ”rikarter” alltför små för att hysa elfenbenslav.

Honingsberget
Jämtlands län & landskap, Krokoms kn, Alsens fg, Honingsbergets sydbrant, mellan Bräcke och Åberg, 2,9 km öster om Alsens kyrka. Koordinater i rikets nät N 7032052, O 1409374.
Inventerat 2005-10-31 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Beskrivning av området
De nedre branterna är inventerade. Där finns ganska kraftigt beskuggade klippväggar med grandominerad skog nedanför. I granskogen finns även ett högt lövinslag, främst av aspar. Bergbranten är medelsur, med fläckvisa rikare inslag. En vanlig art är mjöllav *Lepraria membranacea*, mer sällsynt förekommer fliklav och grynig filtlav. Miljön känns fuktig, och på framförallt asp (men även sälg och grankvistar) är trubbig brosklav vanlig. På asparna växer även grynig filtlav och korallblylav. Troligen påverkar närheten till sjön och åkrarna nedanför miljön positivt för trubbig brosklav.

Artlista
Lepraria membranacea, mjöllav
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Parmeliella triptophylla, korallblylav, S
Peltigera collina, grynig filtlav, S
Ramalina obtusata, trubbig brosklav, VU

Lämplighet för elfenbenslav
Området har hög luftfuktighet och ställvis även lite högre kalkhalt, så området är inte olämpligt för elfenbenslav.

Kalkberget
Jämtlands län och landskap, Strömsunds kn, Alanäs fg, Kalkberget norr om byn Havsnäs. Flåsjöns västsida.
Koordinater i RN, N 7109856 O 1500883.
Inventerat 2005-11-06. Inventerare Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin

Beskrivning av området
Ungefär 30-40 meter från Flåsjöns strand börjar en brant ostsluttning med bördig ca 130-årig granskog. Granskogen är mestadels mycket brant och markvegetationen domineras av hög- och lågörter. En karaktärsart är skogstry *Lonicera xylosteum*, som förekommer rikligt i hela sluttningen. Andra vanliga arter är smultron och nordisk stormhatt. Tibast förekommer också på flera platser. I granskogen finns också ett lågt lövinslag i form av rönn, sälg och björk. Brandspår saknas helt. På ett kalkblock i sluttningens nedre del påträffades nordlig filtlav, *Peltigera elisabethae.* I översta

delen av sluttningen finns kalkklippbranter med kambrosilurkalk som är uppbyggd av tydliga lager (ungefär decimetertjocka). Kalken är lättvittrad. Vissa delar är så starkt vittrade att moss- och lavvegetationen är ganska sparsam, medan det på andra platser finns en rik mossvegetation. Lavar finns främst i form av mjöllavar och skorplavar. Bladlavarna är fåtaliga, säcklav *Solorina saccata* är vanlig, skinnlav *Leptogium saturninum*, flikig skinnlav *Leptogium gelatinosum*, och traslav *Leptogium lichenoides* förekommer också. Bland mossorna kan nämnas kruskalkmossa och takmossa.

Artlista

Syntrichia ruralis, takmossa
Leptogium gelatinosum, flikig skinnlav
Leptogium lichenoides, traslav, S
Leptogium saturninum, skinnlav, S
Lonicera xylosteum, skrogstry
Peltigera elisabethae, nordlig filtlav
Ramalina sinensis, småflikig brosklav, NT, på asp vid sjöstranden
Solorina saccata, säcklav
Tortella tortuosa, kruskalkmossa

Lämplighet för elfenbenslav

Lokalen är inte lämplig för elfenbenslav. Denna typ av lättvittrad kalksten saknar nästan helt bladlavar. Arter som exempelvis letlav och färglav saknas helt.

Jakobsvedsberget

Jämtlands län, Ångermanland, Strömsund kn, Tåsjö fg, 3 km V. om Hoting. Koordinater i RN, N 7112252 O 1516100.
Inventerat 2005-11-06 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin

Beskrivning av området

Endast östra delen av berget inventerat. Sydbrant med ganska rejäla klippstup. De flesta är brant sluttande hällar. Enbart sura inslag, inte ens bårdlav påträffad. Gran- och tallskog finns nedanför branten, i form av en ganska smal kantzon mellan klipporna och ett hygge som finns nedanför branten. Lav- och mossamhällena ser ut att ha klarat hygget tillkomst relativt bra. Brandspår ses ej, men kan förekomma.

Lämplighet för elfenbenslav

Området är inte alls lämpligt för elfenbenslav, berggrunden är för sur.

Berg vid Kvarnsjön

Jämtlands län, Ångermanland, Strömsund kn, Tåsjö fg, berg vid Kvarnsjön 4 km NNO om Hoting. Koordinater i RN, N 7115871 O 1521345.
Inventerat 2005-11-06 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin

Beskrivning av området

Sydvästbrant i flera partier. Bergart okänd, men mestadels sur. På ett mindre parti var det något rikare med kruskalkmossa *Tortella tortuosa* och spatelbrosklav *Ramalina pollinaria.* Granskog finns nedanför branten, den är ca 130 år gammal. I granskogen påträffades lunglav och skrovellav på en sälg. Hyggen är gjorda dels i ravinliknande bildning i västra delen, och dels runt mindre brant i östra delen.

Artlista

Lobaria pulmonaria, lunglav, NT på sälg
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT på sälg
Ramalina pollinaria, spatelbrosklav
Tortella tortuosa, kruskalkmossa, S

Lämplighet för elfenbenslav
Området är inte lämpligt för elfenbenslav, det är ganska litet och berggrunden är sur, dessutom är skogen hårt påverkat av skogsbruk kring branten.

Nördtjärnklippan

Jämtlands län, Ångermanland, Strömsund kn, Tåsjö fg, Nördtjärnklippan 2,5 km SO om Hoting, 500 m NO Nördtjärnen. Koordinater i RN, N 7111186 O 1522031.
Inventerat 2005-11-07 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin

Beskrivning av området
SV-vänd bergsbrant med väldigt omväxlande topografi. Brant sluttande sydvästvända hällar dominerar, på vissa ställen förekommer också blockrika partier. Det finns även en sydostvänd brant som löper uppåt längs med sluttningen. Bergarten består av en svårvittrad gabbro och har en medelsur flora. På klipporna är fliklav *Massalongia carnosa* och bårdlav *Nephroma parile* vanliga. Tämligen allmänt förekommer även styverlav *Peltigera didactyla* och glänsande sköldlav *Melanelia fuliginosa*. Filtlavar *Peltigera sp.* och letlav *Parmelia loxodes* är typiska arter. På ett ställe påträffades korallkuddlav *Polychidium muscicola*. På vissa ställen i branten förekommer en och asp. Nedanför branterna finns ca 100-årig talldominerad skog av frisk blåbärstyp. Brandspår är vanliga på gamla dimensionsavverkningsstubbar av tall.

Artlista
Massalongia carnosa, fliklav
Melanelia fuliginosa, glänsande sköldlav
Nephroma parile, bårdlav, S
Peltigera didactyla, styverlav
Polychidium muscicola, korallkuddlav

Lämplighet för elfenbenslav
Området är ej alls lämpligt för elfenbenslav, berggrunden är för sur.

Gesberget

Jämtlands län, Ångermanland, Strömsund kn, Bodum fg. Gesberget, NO om Gessjön, 8 km NV om Bodums k:a, Rossön. RN N 7094500 O 1519593.
Inventerat 2005-11-07 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin

Beskrivning av området
Sydvänd och hög klippbrant med varierad topografi. Flera parallella klippväggar löper snett uppåt längs med branten och avbryts av raviner. Bergarten är troligtvis någon slags granit, men rikare inslag är vanligt längs med hela branten. Kruskalkmossa, takmossa och röd glansmossa är ganska vanliga, liksom fliklav *Massalongia carnosa* och bårdlav *Nephroma parile*. Något ovanligare är styverlav *Peltigera didactyla,* fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea* och kalkgytterlav *Fuscopannaria praetermissa*. Skrovellav *Lobaria scrobiculata* förekom på mer än fem klippväggar, medan lunglav *Lobaria pulmonaria* endast påträffades på ett ställe på sten. Allémossa och grynig filtlav *Peltigera collina* är sällsynta, men påträffades både på klippvägg och på asp. I själva branten är en *Juniperis communis* mycket vanlig. I eller nära branten är även asp och sälg ganska vanliga, och här finns även gamla, ca 200-åriga levande tallar med brandljud. På två sälgar i branten påträffades nordlig anisticka *Haploporus odorus*. Nedanför branten är det yngre tallskog, ca 120 år av frisk lingon- eller blåbärstyp. Ganska lämplig miljö för elfenbenslav.

Artlista
Collema flaccidum, slanklav, S
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Haploporus odorus, doftticka, NT
Lecanora impudens, allékantlav, VU, på asp
Leucodon sciuroides, allémossa
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT

Massalongia carnosa, fliklav
Nephroma parile, bårdlav, S
Orthothecium rufescens, röd glansmossa
Peltigera collina, grynig filtlav, S
Peltigera didactyla, styverlav
Tortella tortuosa, kruskalkmossa, S

Lämplighet för elfenbenslav
Berget skulle kunna vara en ganska bra miljö för elfenbenslav, även om det inte riktigt är toppenklass.

Bergsjöberget

Jämtlands län, Ångermanland, Strömsund kn, Fjällsjö fg. Bergsjöbergets sydvästbrant, precis öster om byn Bergsjö, 8 km SO Bodums k:a, Rossön. Koordinater i RN N 7086559 O 1533979.
Inventerat 2005-11-07 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin

Beskrivning av området
Endast norra delen av berget inventerat. Sydvästbrant med mestadels sura, brant sluttande berghällar (med mjuka former pga inlandsisar?). I norra delen går en ravin upp tvärs för branten med klippväggar som vetter både mot norr och söder. I och kring denna ravin finns rikare inslag. Här finns tämligen allmänt skrovellav *Lobaria scrobiculata,* lunglav *Lobaria pulmonaria,* grynig filtlav *Peltigera collina,* fliklav *Massalongia carnosa* och bårdlav *Nephroma parile.* Sällsynt påträffades i ravinen även olivbrun gytterlav *Fuscopannaria mediterranea,* korallblylav *Parmeliella triptophylla* och fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea.* På en sydvänd klippvägg i ravinen hittades även grynlav *Pannaria conoplea.* Skuggblåslav *Hypogymnia vittata* förekommer här och var, och växer även på klippväggar som vetter åt sydväst och sydost. På ett ställe förekom även en bål av norsk näverlav *Platismatia norvegica.* Nedanför branten växer en relativt bördig talldominerad skog med inslag och underväxt av gran. Tallskogen är av frisk blåbärstyp och är ca 120 år gammal. Nedanför tallskogen ligger ett hygge, men mellan branten och hygget har man lämnat en ganska bred kantzon (bredare än den snitslade kantzonen). Närmast branten och i raviner dominerar gran, och där finns även dimensionsavverkningsstubbar av gran. Brandspår påträffades inte. På en granlåga i ravinens nedre del växte både rosenticka och rynkskinn.

Artlista
Fomitopsis rosea, rosenticka, NT
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, S
Hypogymnia vittata, skuggblåslav
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Nephroma parile, bårdlav, S
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Parmeliella triptophylla, korallblylav, S
Peltigera collina, grynig filtlav, S
Peltigera venosa, åderlav
Phlebia centrifuga, rynkskinn, NT
Platismatia norvegica, norsk näverlav, VU

Lämplighet för elfenbenslav
I området påträffades flera lavar som är typiska följearter till elfenbenslav, så det skulle kunna finnas möjlighet att påträffa elfenbenslav i området.

Storberget-Blisterberget

Jämtlands län, Ångermanland, Strömsunds kn, Fjällsjö fg, Storbergets sydbrant, 2,5 km sydost om Vängel, 13 km sydväst om Fjällsjö kyrka. Koordinater i rikets nät N 7006891, O 1522912.
Inventerat 2005-11-08 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin

Beskrivning av området
Storberget-Blisterberget är som namnet antyder ett ganska stort berg, ca 3 x 1,5 km. Det brantaste partiet finns i sydligaste delen nära Vängelsjön. Där finns en ca 150 m hög sydvänd brant med flera hundra meter långa, otaliga små till medelstora branter med mellanliggande sluttande hällar. Längs med hela branten finns ett mer eller mindre stort basiskt inslag. Ovanför

branten, och på vissa ställen även i själva branten växer en 200-årig tallskog med brandljud både på de levande träden och på gamla dimensionsavverkningsstubbar. Branterna i de övre delarna där tallskogen finns är ganska ljusöppna, medan det vid bergsfoten är mer gran och därigenom också mer skuggigt. Enar är ganska vanliga, och asp förekommer sparsamt. På klipporna i branten är grynig filtlav, takmossa, gruskammossa och bårdlav allmänna, medan skrovellav, lunglav, kruskalkmossa och fliklav är något mer sparsamt förekommande. Sällsynt påträffades olivbrun gytterlav.

Artlista

Abietinella abietina, gruskammossa
Collema flaccidum, slanklav, S
Collema furfuraceum, stiftgelélav, NT
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Homalothecium sericeum, guldlockmossa, S
Leprocaulon microscopicum, buskmjöllav
Leucodon sciuroides, allémossa
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Nephroma parile, bårdlav, S
Peltigera collina, grynig filtlav, S
Peltigera venosa, åderlav
Polychidium muscicola, korallkuddlav
Syntrichia ruralis, takmossa
Tortella tortuosa, kruskalkmossa, S

Lämplighet för elfenbenslav

Branten innehåller ganska mycket basiska inslag, och exempelvis grynig filtlav är vanlig i branten. Det är därför förvånande att inte grynlav eller någon annan mer krävande art påträffades i området.

Stor-Lökåsberget

Jämtlands län, Ångermanland, Strömsunds kn, Fjällsjö fg, Stor-Lökåsbergets sydvästbrant, 5 km nordväst om Vängel, 15,8 km sydväst om Fjällsjö kyrka. Koordinater i rikets nät N 7069475, O 1516425.
Inventerat 2005-11-08 av Fredrik Jonsson

Beskrivning av området

Endast de nedre branterna är inventerade på detta berg. Där finns 3-5 m höga klippväggar med mestadels sur bergart. På några ställen är det dock rikare med lung- och skrovellav tillsammans med färglav och spatelbrosklav. Även ärgnål är ganska vanlig på klippväggarna. I och kring branten växer en 120-årig talldominerad blandskog med en del granar. Man har nyligen avverkat nära branten, och lämnat endast en smal kantzon.

Artlista

Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Parmelia saxatilis agg., färglav
Ramalina pollinaria, spatelbrosklav

Lämplighet för elfenbenslav

En alltför liten del av berget är inventerad för att säkert säga hur lämpligt berget är. Bergarten verkar emellertid vara ganska sur, och det är därför mindre troligt att arten finns där.

Brattforsberget

Jämtlands län, Ångermanland, Strömsund kn, Fjällsjö fg, Brattforsbergets sydvästbrant, öster om Vängelälven, 19 km sydväst om Fjällsjö kyrka. Koordinater i rikets nät, N 7067210, O 1513790.
Inventerat 2005-11-08 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin

Beskrivning av området

Brattforsberget har en sydvästexponerad brant öster om Vängelälven. I mitten går en ravin upp i branten, och nedanför finns vatten i en avsnörd älvfåra. Ovanför vattnet finns en hällmålning på en klippa. Denna klippa har lite rikare bergart (amfibolit?) och på den växer bland annat stoftlav

Physcia caesia, fjällig gytterlav *Physconia perisidiosa*, och mörk kranslav *Phaeophyscia sciastra*. Även i ravinen är lavfloran rikare med arter som lunglav *Lobaria pulmonaria*, åderlav *Peltigera venosa* och grynlav *Pannaria conoplea*. I branten är tall det dominerande trädslaget, men det finns även gamla ca 200-åriga granar. I skogen nedanför branten finns brandspår på gamla dimensionsavverkningsstubbar av tall.

Artlista

Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, S
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Nephroma parile, bårdlav, S
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Peltigera venosa, åderlav
Phaeophyscia sciastra, mörk kranslav
Polychidium muscicola, korallkuddlav
Ramalina pollinaria, spatelbrosklav

Lämplighet för elfenbenslav

Brantområdet på Brattforsberget är ganska litet, men innehåller ändå flera intressanta arter, som ofta är följearter till elfenbenslav, såsom grynlav, lunglav och skrovellav.

Stuguberget

Jämtlands län och landskap, Ragunda k:n, Stugun fg. 0,5 km nordväst om Stuguns tätort. 0,5 km norr om Stuguns gamla k:a. Koordinater i rikets nät, N 7007039, O1488479.
Inventerat 2005-11-10 av Fredrik Jonsson

Beskrivning av området

Två delområden är inventerade, i den östra delen är brantområdet varierat, med 5-15 m höga bergsstup och bergbranter exponerade åt söder, öster och sydost. Bergarten är en gråvacka, men fläckvis finns stråk med kalkhaltig bergart. Det finns där kalkstråk med trådfräken *Equisetum scirpoides*, guldlockmossa *Homalothecium sericeum*, mörk kranslav *Phaeophyscia sciastra*, kruskalkmossa *Tortella tortuosa* och stuporangelav *Caloplaca obliterans*. På ett ställe påträffades fem bålar av den sällsynta grynlaven *Pannaria conoplea*, den växte på en sydostvänd klippvägg. Nedanför klippbranten växer ca 130-årig granskog med varierande tallinslag samt inslag av sälg och asp. En tromb har dragit fram och fällt mycket träd i ett stråk. Brandspår förekommer på dimensionsavverkningsstubbar av tall. I fältskiktet dominerar frisk lågörttyp, men även blåbärstyp förekommer. Blåsippa är vanlig, och fläckvis förekommer kransrams, örnbräken och måbär.

I västra delen finns en hög och lång klippvägg (ca 30-60 m hög). Nedanför klippstupet växer en tallskog. Nedanför klipporna är det i västra delen blockrik mark, med en del stora block, nästan alla med surbergsflora, något block med skrovellav. Klippväggen är mestadels exponerad och ser ganska torr ut. Mestadels surt med surbergsarter. På några ställen är det mer basisk påverkan, och på ett sådant ställe växte bland annat kalkgelélav *Collema fuscovirens*. Närmast klippväggen går en vältrampad stig. Andra intressanta arter som påträffades var tuschlav, Leprocaulon microscopium och stinknäva.

Artlista

Caloplaca obliterans, stuporangelav
Equisetum scirpoides, trådfräken
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Geranium robertianum, stinknäva,
Hepatica nobilis, blåsippa, S
Homalothecium sericeum, guldlockmossa, S
Inonotus leporinus, harticka, NT
Lasallia pustulata, tuschlav
Leprocaulon microscopicum, buskmjöllav
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Nephroma parile, bårdlav, S
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Parmeliella triptophylla, korallblylav, S
Peltigera collina, grynig filtlav, S
Polygonatum verticillatum, kransrams
Pteridium aquilinum, örnbräken
Ribes alpinum, måbär
Tortella tortuosa, kruskalkmossa, S

Lämplighet för elfenbenslav
De östra branterna är relativt lämpliga för elfenbenslav, där är det omväxlande halvskuggigt och skuggigt, med en del basiska inslag. I de västra delarna av branten är det troligtvis för torrt och surt för elfenbenslav.

Nybodberget

Jämtlands län och landskap, Ragunda k:n, Stugun fg, Nybodberget, norr om Nybodarna, 7 km öster om Stuguns kyrka. Koordinater i rikets nät, N 7005994 O 1497460.
Inventerat 2005-11-10 av Fredrik Jonsson

Beskrivning av området
Ett mindre berg med varierad topografi. Mitt genom berget går en ganska stor ravin. Berget har inte så många riktigt branta partier. Närmare toppen är det ganska blockigt, med en hel del berg i dagen, men inte några branter. Längs med ravinen (främst västra sidan) och väster om ravinen finns en bergbrant. Bergbranten är 1-4 m hög och ganska mycket beskuggad. På grund av det skuggiga läget består vegetationen mest av mossor och mjöllavar. Surarter dominerar helt, även om någon liten fläck med skrovellav *Lobaria scrobiculata* påträffades. Berget är inte lämpligt för elfenbenslav. I östra delen påträffades gulaktig färglav *Parmelia fraudans* på en lågt över marken uppskjutande klippa, tillsammans med gytterlav *Protopannaria pezizoides*. På marken intill växte luddticka *Inonotus tomentosus*. Granskog dominerar nedanför branten. På toppen av berget växer tallskog.

Artlista
Haploporus odorus, doftticka, NT
Inonotus tomentosus, luddticka, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Parmelia fraudans, gulaktig färglav
Protopannaria pezizoides, gytterlav, S

Lämplighet för elfenbenslav
Nybodberget inventerades därför att det ligger så nära elfenbenslavslokalen vid Strånäset. Det visade sig dock nästan inte finnas några riktiga bergbranter i området, vilket gjorde lokalen ointressant som elfenbenslavslokal.

Stugusjöhöjden

Jämtlands län & landskap, Östersunds kn, Lits fg, Stugusjöhöjdens västbrant, 3 km sydost om Lillsjöhögen, 29 km öster om Östersunds kyrka. Koordinater i rikets nät, N 7005251, O 1470387.
Inventerat 2005-11-11 av Fredrik Jonsson

Beskrivning av området
Västsydvästexponerad brant öster om sjö (Svartviken, Stugusjön). I området finns främst ganska låga branter och sluttande stenhällar, inga rejälare stup. Enligt berggrundskartan är bergarten metasedimentär gråvacka, men det ser mest ut som granit och pegmatit. Det mesta av branterna är ganska sura och torra, men längst i söder är det rikare med exempelvis åderlav *Peltigera venosa*, kalkgytterlav *Fuscopannaria praetermissa*, bårdlav *Nephroma parile* (rikligt) och blåsippa *Hepatica nobilis*. Skrovellav påträffades på ett sådant lite rikare ställe i branten. Skogen i och nedanför branten är tidigare avverkad, och där växer nu en ungskog med asp, gråal, gran, björk samt rikligt med enar. De gamla tallstubbar och lågor som finns i branten är hårt brända, vilket vittnar om att det har brunnit i branten på senare tid. Ovanför branten finns tallskog med aspinslag

Artlista
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Hepatica nobilis, blåsippa, S
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Nephroma parile, bårdlav, S
Peltigera didactyla, styverlav
Peltigera venosa, åderlav
Psoroma hypnorum, skållav

Lämplighet för elfenbenslav
Området innehåller inte så mycket branter, och de branter som finns är mestadels sura och torra, så området är inte alls lämpligt för elfenbenslav.

Börjesjöberget

Jämtlands län & landskap, Bräcke kn, Sundsjö fg, Börjesjöberget, precis öster om Börjesjö by, 3 km sydost om Rissna. Koordinater i rikets nät N 6991600, O 1478327
Inventerat 2005-11-11 av Fredrik Jonsson

Beskrivning av området
Börjesjöberget är den sydvästligaste delen av ett större bergsområde. Toppen på berget når 460 m.ö.h. Precis öster om byn Börjesjö i nordligaste delen av Börjesjön ligger sydvästbranten, som har diabasberggrund. Branten består av 2-3 m höga klippbranter i etapper. Överst växer tallskog vilket gör att dessa branter är ganska exponerade. Längre ner ökar andelen gran i skogen, och klippväggarna är där också mer beskuggade. Skogen är där av frisk blåbärstyp, och förutom gran och tall finns även inslag av enstaka asp och en. På de gamla dimensionsavverkningsstubbarna av tall finns brandspår. Lav- och mossfloran är torftig, och består nästan enbart av surbergsarter. Skrovellav påträffades endast på ett ställe i branten.

Artlista
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Nephroma parile, bårdlav, S
Polychidium muscicola, korallkuddlav
Psoroma hypnorum, skållav

Lämplighet för elfenbenslav
Området är alltför surt för att vara lämpligt för elfenbenslav.

Kroktjärnberget

Jämtlands län och landskap, Bräcke k:n, Sundsjö fg, Kroktjärnberget, norr om Kroktjärnen, 8 km sydost om Rissna. Koordinater i rikets nät, N 6987838, O 1480714.
Inventerat 2005-11-11 av Fredrik Jonsson

Beskrivning av området
Kroktjärnberget är inte särskilt stort, och sydbranten består främst av smärre klippbranter i 1-3 m höga etapper. Berggrunden är diabas, och inslag av rikare flora syns på de flesta klippor. De flesta branter och klippor är belägna i exponerade lägen, men det finns även mer beskuggade klippor. Gamla tallöverståndare är vanliga med en underväxt av yngre träd, främst asp, sälg, gran och vårtbjörk. I branten finns också gamla dimensionsavverkningsstubbar av tall med brandspår på. På klippor i området är lavfloran rik, och flera arter som gynnas av basisk berggrund är vanliga, t ex grynig filtlav, vårknopplav och fjällig gytterlav. Andra arter som förekommer på klipporna är lunglav, skrovellav, ljuskantad sköldlav, guldlockmossa och kruskalkmossa. Även olivbrun gytterlav var förhållandevis vanlig, och påträffades sparsamt på tre ställen och mer rikligt på två klippväggar.

Artlista
Biatora vernalis, vårknopplav, S
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Haploporus odorus, doftticka, NT
Homalothecium sericeum, guldlockmossa, S
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Melanelia subargentifera, ljuskantad sköldlav
Nephroma parile, bårdlav, S
Peltigera collina, grynig filtlav, S
Physcia caesia, stoftlav
Ramalina pollinaria, spatelbrosklav
Tortella tortuosa, kruskalkmossa, S

Lämplighet för elfenbenslav
I branten finns många typiska följearter till elfenbenslav, men arten kunde inte påträffas. Kanske är branten för liten, har för torrt lokalklimat, eller så har det brunnit för ofta för att elfenbenslav skulle kunna fortleva.

Abborrtjärnberget

Jämtlands län och landskap, Bräcke kn, Sundsjö fg, Abborrtjärnbergets sydvästbrant, Öster om Börjesjön, 12 km ostnordost om Sundsjö k:a. Koordinater i rikets nät: N 6986643, O 1479284.
Inventerat 2005-11-11 av Fredrik Jonsson

Beskrivning av området
Abbortjärnberget är ett ganska runt berg, knappt en kilometer långt och börjar i väster vid Börjesjön på knappt 300 m.ö.h. Högsta toppen når drygt 450 m.ö.h. och berggrunden består av revsundsgranit med sluttande, avrundade hällar (istidsavrundade). Nedanför branten växer 40-50 årig granskog, men gamla dimensionsavverkningsstubbar av tall med brandljud på vittnar om att trädslagssammansättningen tidigare har varit annorlunda. Nedanför branten finns stenrösen, vilket vittnar om att området tidigare har varit jordbruksmark. I sådana områden finns nu asp, sälg och rönn ganska rikligt. Endast områdets sydöstra delar har inventerats.

Lavfloran är mestadels torftig beroende på den sura bergarten. Bårdlav *Nephroma parile* förekommer på en del hällar och block i marknivå, och fliklav *Massalongia carnosa*, svällav *Cladonia turgida* och fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea* påträffades på ett ställe.

Artlista
Nephroma parile, bårdlav, S
Cladonia turgida, svällav
Massalongia carnosa, fliklav
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S

Lämplighet för elfenbenslav
Området är inte alls lämpligt för elfenbenslav, därtill är det alldeles för surt.

Referenser

Ericsson, S. 2003. *Vårärt Lathyrnus vernus i Avaträsk, Åsele lappmark – ny för länet och på ny svensk nordgräns.* Natur i Norr, volym 22, häfte 2.

Jonsson, F. 2003. *Alpasberget – ny lokal för elfenbenslav.* Svensk Botanisk Tidskrift, volym 97, häfte 3-4. 2003.

Jonsson, F. 2006. *Jätteskölldlav Cetrelia olivetorum återfunnen på en lokal i Jämtland efter 130 år.* Lavbulletinen Häfte nr 1 2006.

Hellbom, P. J. 1884. *Norrlands lafvar.* Kongl. Svenska Vetenskaps-Akademiens Handlingar. Bandet 20, N:o 8.

Rune, O. 1953. *Plant life on serpentines and related rocks in the north of Sweden.* Acta Phytogeographica Suecica 31.

Schiöler, S. 1935. *Storåliden ett Västerbottniskt sydberg.* Sveriges natur 1935 sid 146-148. http://runeberg.org/snf/1935/0150.html

Sporrong, H. *Skogar med höga naturvärden i Skellefteå kommun.*

Hemsidor

Länsstyrelsen i Västerbottens län. www.ac.lst.se

http://www.skyddaskogen.se/Forskningsresan%20i%20Naturvardens%20Utmarker%20i%20Hedeviken%202001.htm

http://runeberg.org/snf/1935/0150.html

Tack

Tack till Uno Skog, Bengt Petterson, Mattias Edman, Stefan Eriksson, Sture Westerberg, Emma Vidmark, Sofia Gylje och Frédéric Forsmark på länsstyrelserna i Dalarna, Jämtland, Västerbotten och Norrbotten för tips om lämpliga lokaler och framtagande av kartor.

Tack till Johan Nitare för hjälp med artbestämning av grantaggsvamp *Bankera violascens.*

Tack till Henrik Weibull för hjälp med artbestämning av mossor från flera av lokalerna.

Bilaga 1: Jätteköldlav *Cetrelia olivetorum* återfunnen på en lokal i Jämtland efter 130 år.

Fredrik Jonsson

År 1875 besökte P. J. Hellbom trakten kring Idsjön och Gimdalen i Bräcketrakten i Jämtland (Hellbom 1884). Han besökte då bland annat ”Klöfberget” (heter idag Västerkleven och Österkleven), och skrev följande om dess lavflora:

”Närmast Gimdalen ligger Klöfberget, hvars branter äro särdeles laffattiga, enär de ställvis äro alldeles nakna, ställvis hysa endast outvecklade sterila former. Der vatten nedsipprar, märkes början till *Pyrenopsis hæmatopis*; här och der förekomma klent utvecklade exemplar av *Nephroma papyraceum, Sticta pulmonaria, Pannaria microphylla & languinosa* samt en och annan Rhizocarponart. På mossa växa *Pannaria brunnea, Biatora fusca ß atrofusca, vernalis* och mycket sällsynt *Parmelia perlata*.”

Nutida lavnamn i texten ovan är i nämnd ordning:
Pyrenopsis haematina, Nephroma resupinatum, Lobaria pulmonaria, Fuscopannaria leucophaea, Pannaria conoplea, Protopannaria pezizoides, Mycobilimbia tetramera/hypnorum, Biatora vernalis, Cetrelia olivetorum.

I samband med ett examensarbete om jätteköldlav *Cetrelia olivetorum* år 2004 så besökte Hanna Liljedahl och Göran Thor Österkleven och Västerkleven utan att återfinna arten (Liljedahl 2005).

Den 15 oktober 2005 gjorde undertecknad och Ulrika Nordin ännu ett försök att återfinna jätteköldlaven vid Västerkleven. Vi började med att gå österut längs med klippbranten. Bergarten var mestadels sur, men fläckvis fanns en lavflora som tydde på basisk påverkan. Bland annat fann vi ett stort klippblock som var helt täckt, flera kvadratmeter, av skrovellav *Lobaria scrobiculata*. Vi påträffade också grynlav *Pannaria conoplea*, olivbrun gytterlav *Fuscopannaria mediterranea*, stinknäva *Geranium robertianum* och gaffelbräken *Asplenium septentrionale*. Dock sågs ingen jätteköldlav. Vid slutet av dagen när Ulrika var tvungen att avbryta letandet för att ta hand om vår lille son, Emil, fick jag fortsätta själv. Jag gick då västerut för att titta på de klippväggar som vi tidigare sett från vägen och som såg ganska tråkiga ut. Skymningen föll allt mer och jag gick raskt längs med klippväggarna. Jag hade inga större förhoppningar om att återfinna jätteköldlaven. På bergets västligaste del, där klippväggarna är belägna nära sjön påträffade jag broktagel *Bryoria bicolor*, som täckte en yta av hela 5x15 meter! Bland allt broktagel fann jag ett par små bålar av hållav *Menegazzia terebrata*. Jag var då mycket nöjd och glad med dessa ovanliga fynd, men mer skulle komma. Jag hann bara gå ytterligare några meter västerut, innan jag till min stora glädje såg jätteköldlaven!

Jätteköldlaven växte på en slät och starkt sluttande klippvägg. Den förekom i kanten av ett parti på klippväggen där vatten periodvis sipprar. Precis väster om förekomsten hade stora moss-sjok lossnat från klippväggen (figur 1). Totalt fanns över 100 bålar av jätteköldlav täckande ca 40 dm^2, på en ca 4 m^2 stor yta av bergväggen. Ca 20-30 meter längre västerut fanns ytterligare två små förekomster av jätteköldlav.

Figur 1. Bakom aspen (mitt i bild) växer jättesköldlaven. Till vänster om aspen kan man se mossorna som bitvis helt har släppt klippväggen.

Figur 2. Om man kommer riktigt nära jättesköldlaven kan man se de vita pseudocyphellerna på bålytan (bilden är starkt uppförstorad).

Följearter

Följande lavar växte på klippväggen där jätteköldlaven fanns. (I dess omedelbara närhet, figur 3.)

Barkkornlav, *Lopadium disciforme* a
Grynig örnlav, *Ochrolechia androgyna* a
Bägarlavar, *Cladonia spp.* a, flera arter, bland annat mjölig kochenillav, *Cladonia pleurota*, fnaslav *Cladonia squamosa* och mjölig trattlav *Cladonia coniocraea*.
Skuggblåslav, *Hypogymnia vittata* *ta*
Mjöllav, *Lepraria membranacea* ta
Färglav, *Parmelia saxatilis* ta
Letlav, *Parmelia loxodes* ta
Skrovellav, *Lobaria scrobiculata* ta
Broktagel, *Bryoria bicolor* ta, riklig i östra delen, saknas i västra delen
Mjölig knopplav, *Biatora chrysantha* ma
Hållav, *Menegazzia terebrata* r
Bårdlav, *Nephroma parile* r
Vårknopplav, *Biatora vernalis* r
Torvkrimmerlav, *Rinodina turfacea* r
Brun knopplav, *Mycobilimbia hypnorum* r

Följearternas sammansättning tyder på att klippväggen där jätteköldlaven (figur 3) växer är påverkad av svagt basiskt sippervatten. Det är en blandning av surbergsarter och något rikare arter. Troligen kommer det basiska inslaget från jorden som ligger i en skreva i berget ovanför klippväggen. Bergarten som bygger upp hela berget är en röd grovkornig granit.

Figur 3. Jätteköldlaven är ungefär lika stor som en näverlav, men loberna har mer rundad kant.

Omgivningen
Nedanför klippväggen växer en talldominerad blandskog. Tallarna är drygt 20 m höga och ca 150 år gamla med brösthöjdsdiametrar på 20-40 cm. Gran finns mest i form av unga uppväxande exemplar samt några enstaka äldre granar. Asp förekommer ganska rikligt just nedanför branten. Området är påverkat av både brand och dimensionsavverking. På en av växtplatserna för jätteskölldlav stod det en dimensionsavverkad tallstubbe med brandspår alldeles intill klippväggen (figur 4). Nedanför branten finns en ca 50 m lång och ganska brant sluttning med frodig vegetation. Örnbräken *Pteridium aquilinum* är riklig, liksom blåsippa *Hepatica nobilis*, lingon *Vaccinium vitis-idaea* och mjölkört *Epilobium angustifolium*. Enar förekommer också. Ungefär 40-50 meter nedanför växtplatsen ligger Idsjön, och där emellan, ganska nära sjöstranden, går asfaltvägen.

Figur 4. Ulrika vid växtplats nr 2, här fanns endast några få bålar, alldeles bakom den brända tallstubben.

Klimatet på växtplatsen
På växtplatsen uppträdde en märklig blandning av fuktkrävande och sydliga arter. Örnbräken är en sydlig art som är ganska sällsynt i Jämtland och gärna växer i sydbranter. Hållav och broktagel föredrar oftast nordvända växtplatser, men växer här exponerat åt sydväst. Det tyder på att lokalklimatet troligtvis är mer fuktigt än vad som verkar. Västliga vindar är dominerande på orten, och det är möjligt att västliga och sydliga vindar kan transportera fukt från sjön till klippväggen. Enligt lokalbefolkningen ligger ofta dimma som ett lock på sjön. Växtplatsen befinner sig då inom det område som dimman omfattar. Det skulle kunna medföra ett betydligt humidare klimat. Kombinationen av hög luftfuktighet (åtminstone tidvis) och varmt läge (sydbrant) eventuellt också förlängd växtsäsong (sjöns utjämnande verkan, framförallt på hösten) är troligen orsaken till den täta koncentrationen av sydliga och fuktkrävande arter.

Sällsynta arter

Jätteköldlaven *Cetrelia olivetorum* är en av Sveriges allra sällsyntaste lavar. Genom tiderna är endast sju lokaler kända i Sverige. På en av dessa försvann den redan på 1800-talet (Gottsundabergen i Uppsala). På ytterligare två lokaler är den inte återfunnen. På de övriga fyra finns den fortfarande kvar.

Landskap	Funnen år	Återfunnen år	Kommentar
Östergötland	1900	Nej	
Uppland	1804	Nej	Senast sedd 1866
Dalarna	1964	1987, 1994, 2004	
Medelpad	1868	Nej	
Härjedalen	1964	1984, 2005, m. fl.	
Jämtland, lokal 1	1875	2005	
Jämtland, lokal 2	1994	2004	

Fyndet av hållav, *Menegazzia terebrata* är det andra i Jämtland, och för broktagel *Bryoria bicolor* är det fjärde fyndet genom tiderna i Jämtland.

Referenser

Hellbom, P. J. 1884. *Norrlands lafvar*. Kongl. Svenska Vetenskaps-Akademiens Handlingar bd 20. N:o 8. Stockholm.

Liljedahl. H. 2005. *Cetrelia olivetorum* i Sverige: utbredning, status, ekologi och kemotyper. Examensarbete, Institutionen för naturvårdsbiologi, SLU. Uppsala.

Inventering av branter i syfte att finna nya lokaler för elfenbenslav och jätteskölldlav

Foton från Muddus nationalpark 1-2 augusti 2008.

Inventeringen är utförd 2008 av Ulrika Nordin och Fredrik Jonsson på uppdrag av Länsstyrelsen i Dalarna inom ramen för åtgärdsprogrammen för hotade arter

Inledning

Under sommaren 2008 startade vi en fotövervakning av jättesköldlav och elfenbenslav på deras kända lokaler i Sverige, enligt en metodik som uppträttats av Hultengren & Hermansson 2007. I samband med dessa inventeringar försökte vi hitta nya lokaler för arterna i närheten av några av de sedan tidigare kända. Eftersök gjordes också för att försöka återfinna dem på några lokaler där man tidigare funnit jättesköldlav eller elfenbenslav, men misslyckats vid de återinventeringar som gjorts under de senaste decennierna. Denna rapport innehåller områdesbeskrivningar och fynduppgifter för de lokaler som besöktes.

Totalt gjordes nysök på elva lokaler och återbesök på tre lokaler (Rankleven, Eländesgrav och Muddusälven) förutom övervakningslokalerna, se listan nedan. Inga nya lokaler för elfenbenslav eller jättesköldlav hittades. Däremot kunde jättesköldlaven återfinnas vid Rankleven och elfenbenslaven återfinnas vid Muddusälven och Eländesgrav. Många nya dellokaler för elfenbenslav hittades vid Husberget, som visar sig vara den nu rikaste lokalen i Sverige.

Medelpad
Nysök vid Getberget och Öberget.
Försök att återfinna jättesköldlaven vid Rankleven.

Jämtland
Nysök
vid Stormoberget, Stadsberget, Vättaberget, Marsandsberget, Mörtsjöberget, Tjärnbodberget, Ammerberget, Prästberget och Kläsåsen.
Återbesök och övervakning vid Rundklingberget, Välaberget.

Härjedalen
Nysök efter elfenbenslav kring Husberget.

Dalarna
Återbesök vid Eländesgrav, försök att återfinna elfenbenslaven där.
Återbesök och övervakning vid Tranuberget.

Lule Lappmark
Försök att återfinna elfenbenslaven vid Muddusälven.

Områdesbeskrivningar

Jämtlands Län

Stormoberget

Jämtlands län och landskap, Ragunda k:n och fg, Stormobergets sydbrant, norr om Lövleforsen, Ammerån, 13 km nordväst om Ragunda kyrka. Koordinater i rikets nät, N 7007970 O 1518185. Inventerat 2008-05-09 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Allmän beskrivning av berget

Stormoberget har en sydbrant med små till medelstora bergsstup i flera etapper. Högsta stupen finns längst i väster, med kraftiga överlutor högst upp i branten. Där finns också ett korpbo. Bergarten består mestadels av en sur, grå granit. Enligt berggrundskartan ligger berget på gränsen mellan ett område med Revsundsgranit och migmatisk gnejs. Det finns dock inslag av rikare bergarter och/eller sippervatten som har rikare innehåll. Branterna är mest i halvskugga av en äldre barrblandskog (figur 1) med äldre tallöverståndare och en blandning av uppväxande gran och grövre gran. Inslaget av löv är ganska lågt, och domineras av vårtbjörk med enstaka inslag av asp, sälg och i ravinbildningar finns även gråal. Det finns gott om brandspår på tallstubbar. En del levande tallar är uppskattningsvis 200 år gamla, annars är skogen ca 130-150 år. Markvegetationen är mestadels fattig, men med någon fläck med vispstarr. Skrovellav *Lobaria scrobiculata* är spridd över hela branten, liksom olivbrun gytterlav *Fuscopannaria mediterranea* (något fåtaligare). Lunglav *Lobaria pulmonaria* är däremot ganska ovanlig, den påträffades på några klippor samt på ett par aspar. Fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea*, guldlockmossa *Homalothecium sericeum* och ekorrsvansmossa *Leucodon sciuroides*, som alla indikerar mer kalkrika förhållanden, syntes endast på 1-2 ställen. Berget är troligtvis alltför torrt och surt för att hysa några riktigt fuktighetskrävande lavar. Intressant är att kortskaftad svartspik *Chaenothecopsis hospitans* hittades på tre platser i Ragunda k:n varav en var på stormoberget (figur 2).

Figur 1. Bilden är tagen nedanför Stormobergets brant, här verkar både tall och block fått sig en törn.

Artlista

Bryoria nadvornikiana, violettgrå tagellav, NT
Chaenothecopsis hospitans, kortskaftad svartspik
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, s
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Leprocaulon microscopium, buskmjöllav
Homalothecium sericeum, guldlockmossa
Leptogium subtile, dvärgskinnlav
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Nephroma parile, bårdlav, s
Schismatomma pericleum, rosa skärelav, NT
Sclerophora peronella, liten blekspik, NT

Figur 2. Kortskaftad svartspik *Chaenothecopsis hospitans* växer parasitiskt på bålen av blodplättslav *Haematomma ochroleucum*. Den färgar bålen hos värdarten rosa, och apothecierna kan ses som små svarta prickar på de parasiterade delarna. Kortskaftad svartspik har en sydlig utbredning i landet och är tidigare inte känd längre norrut än Dalarna och Hälsingland. Vid denna inventering hittades den på tre lokaler i Ragunda k:n i Jämtland. Fotot är från Nybodberget södra.

Stadsberget, Ragunda

Jämtlands län och landskap, Ragunda k:n och fg. 17,3 km VNV Ragunda k:a. Stadsbergets O. brant.
Koordinater i rikets nät, N 7003360 O 1511530
Inventerat 2008-05-10 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Allmän beskrivning av berget

Stadsbergets höga och mäktiga ostbrant sträcker sig från en udde (Nabben) i sjön Gesunden och ca 1,3 km norrut (figur 3). I norra delen viker branten av mot ONO. Höjden över havet är 209 m vid sjön och vid brantens högsta punkt ca 450 m. Närmast branten finns en mestadels en smal bård av äldre blandskog med tall, gran, björk, asp och sälg. Nedanför finns ett stort område med grandominerad ungskog som i brantens nedre del når ända fram till bergväggen. Bergväggen sluttar helt lodrätt och utgörs av en basisk bergart, enligt berggrundskartan Ragundagabbro. Det

område som inventerats är kring udden i söder och sedan en sträcka på drygt 600 m norrut längs med branten.

Figur 3. Stadsbergets långa brant sedd från öster. Närmast sjön är den nästan östvänd, men viker gradvis av mot sydost.

Flera signalarter av lavar och mossor påträffades på Stadsbergets brant, se listan nedan. Några rödlistade lavar som växer på klippväggen är olivbrun gytterlav *Fuscopannaria mediterrania* och skrovellav *Lobaria scrobiculata*. Den mest sällsynta laven som påträffades var stor vaxlav *Dimerella lutea* (EN) som växte på tre sälgar i bergfoten (figur 4).

Figur 4. Stor vaxlav *Dimerella lutea* på en sälg vid Stadsbergets brantfot. Notera den mörkt grågröna bålen som innehåller trentepohlia-alger och de orange apothecierna.

Flera mer eller mindre kalkgynnade växter som förekommer i skrevor eller på små avsatser på klippväggen är svartbräken *Asplenium trichomanes*, gaffelbräken *Asplenium septentrionale*, hällebräken *Woodsia ilvensis*, klippbräcka *Saxifraga adscendens*, liten fetknopp *Sedum annuum*, stinknäva *Geranium robertianum* (figur 5) och getrams *Polygonatum odoratum*. På marken vid brantfoten växer trolldruva *Actaea spicata*, blåsippa *Hepatica nobilis*, liljekonvanlj *Convallaria majalis*, tibast *Daphne mezereum*, kungsljus *Verbascum thapsus*, stinksyska *Stachys sylvatica*, bergdraba *Draba norvegica* (figur 6-7), och på ett par ställen även tämligen rikligt med den sällsynta smånunneörten *Corydalis intermedia*. Bland vissna löv på marken ungefär mitt på sträckan på det inventerade området påträffades ett exemplar av tulpanskål *Microstoma protractum*. Det är en liten röd skålsvamp som signalerar kalkrik mark med lång kontinuitet av träd eller buskar, samt visar på skyddsvärda biotoper med höga naturvärden (Nitare 2000).

Figur 5. Stinknäva *Geranium robertianum* vid Stadsbergets bergfot.

Nere vid udden påträffades några exemplar av fjällbräcka *Saxifraga alpina* i en klippskreva på en västvänd klippvägg omgiven av äldre tallskog. Även tuschlav *Lasallia pustulata* växer här, på klippväggar som är öppet exponerade mot sjön.

Artlista

Actaea spicata, trolldruva, s
Asplenium septentrionale, gaffelbräken
Asplenium trichomanes, svartbräken
Caloplaca hungarica
Chaenotheca chlorella, kornig nållav, S
Chaenotheca gracilenta, smalskaftslav, VU
Collema fuscovirens, kalkgelélav
Convallaria majalis, liljekonvalj
Corydalis intermedia, smånunneört
Cystopteris fragilis, stenbräken
Daphne mezereum, tibast, s
Dimerella lutea, stor vaxlav, EN
Draba norvegica, bergdraba
Dryopteris filix-mas, träjon
Fragaria vesca, smultron
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Geranium robertianum, stinknäva
Hepatica nobilis, blåsippa, s
Lasallia pustulata, tuschlav
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Microstoma protractum, tulpanskål, S
Myopus schisticolor, skogslämmel
Nephroma resupinatum, luddlav, S
Parmeliella triptophylla, korallblylav, S
Phellinus populicola, stor aspticka, NT
Polygonatum odoratum, getrams
Rinodina degeliana, gammelsälgslav
Sarcogyne clavus, stor skifferlav
Saxifraga adscendens, klippbräcka
Saxifraga nivalis, fjällbräcka
Sedum annuum, liten fetknopp
Stachys sylvatica, stinksyska
Valeriana sambucifolia, fläderv änderot
Verbascum thapsus, kungsljus
Woodsia ilvensis, hällebräken

Figur 6-7. En draba växer vid Stadsberget.

Vättaberget, norra delen, Ragunda

Jämtlands län och landskap, Ragunda k:n och fg. Vättabergets nordöstligaste brant, väster om Rävanäset, 4,2 km NNV om Ragunda k:a. Koordinater i rikets nät, N 7003120, O 1525605.

Inventerat 2008-05-10 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Allmän beskrivning av berget

Vättaberget är ett högrest bergskomplex som mäter ca 2 km nordsydlig riktning. Det finns flera toppar som alla har rejäla branter främst mot öster. Höjden varierar mellan 160-415 m.ö.h. Vi har endast undersökt en kort sträcka längs branten på norra delen av berget. Berget bör undersökas ytterligare, särskilt i södra delen som troligen delvis är uppbygd av gabbro, och där det även finns en brant som vetter rakt mot söder.

Figur 8. Så här såg branterna ut i den del av Vättaberget som vi besökte. Rundade brant sluttande hällar av en rödaktig granit som vittrade till grus. Lavfloran verkade torftig.

Berggrunden ser ut att bestå av en rödaktig granit, enligt berggrundskartan ragundagranit (figur 8). Skogen nedanför branten i den inventerade delen är en uppskattningsvis 120-årig blandskog av tall och gran med inslag av aspar och aspdungar, sälg, björk och rönn. På asp påträffades några rödlistade arter – stiftgelélav *Collema furfuraceum* (NT), småflikig brosklav *Ramalina sinensis* (NT), späd brosklav *Ramalina dilacerata* (S), och mjölig brosklav *Ramalina farinacea*. Klippväggarna utgjordes mest av sluttande hällar med en lav- och mossflora anpassad till surare berggrund. Något rikare lavflora fanns på block som översilades av markvatten, med arter som gytterlav *Pannaria pezizoides*, fjällig gytterlav *Pannaria leucophaea* och bårdlav *Nephroma parile*.

Artlista

Carex digitata, vispstarr
Collema furfuraceum, stiftgelélav, NT
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Hepatica nobilis, blåsippa, S
Nephroma parile, bårdlav, S
Protopannaria pezizoides, gytterlav, S
Ramalina dilacerata, späd brosklav, S
Ramalina farinacea, mjölig brosklav
Ramalina sinensis, småflikig brosklav, NT

Prästberget

Jämtlands län och landskap, Ragunda k:n och fg. 1,1 km SSO om Ragunda k:a. Koordinater i rikets nät, N 6999080 O 1529080
Inventerat 2008-05-10 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Allmän beskrivning av berget

Prästbergets sydbrant ligger precis norr om väg 87, vid en större rastplats, endast ungefär 60-150 m från Indalsälven på södra sidan om vägen. Branten är närmast vägen ganska öppen och torr,

med ung lövslyskog nedanför branten. Längre österut ändras förhållandena, och där växer en ca 80–100-årig granskog med tallinslag närmast branten. Där finns också ett litet parti med näringsrik översvämningsmark där det växer rikligt med nässlor och skogstry. Berggrunden består av en basisk bergart, gabbro, vilket tydligt märks på lavfloran. Slanklav *Collema flaccidum* är vanlig i området, och växer tillsammans med rosett- och dagglavar (*Physcia* och *Physconia*-arter). Olivbrun gytterlav *Fuscopannaria mediterranea* (NT) påträffades på en sydvänd klippvägg. Endast en kortare sträcka av berget inventerades.

Artlista
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Lonicera xylosteum, skogstry

Kläsåsen

Jämtlands län och landskap, Ragunda k:n och fg. 7,5 km NV om Ragunda k:a. Mellan byarna Krokvåg och Ammer. Koordinater i rikets nät, N 7004900 O 1522760
Inventerat 2008-05-10 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Allmän beskrivning av berget
Kläsåsen är en liten bergsknalle omgiven av åkrar, norr om Indalsälven och väg 87. På bergsknallen finns småbranter som vetter mot söder och verkar bestå av någon basisk bergart, enligt berggrundskartan gabbro. Branterna är delvis beskuggade av gran och tallskog, ca 80 år gammal, och i vissa partier är det ungskog (figur 9).

Figur 9. Kläsåsens branter är nästan helt dolda av den skogsdunge som omger den.

De rödlistade lavar som påträffades var lunglav *Lobaria pulmonaria* (NT) och skrovellav *L. scrobiculata* (NT) på ett ställe vardera. I övigt påträffades flera signalarter av både lavar och

mossor: fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea*, kalkgytterlav *Fuscopannaria praetermissa*, korallkuddlav *Polychidium muscicola*, guldlockmossa *Homalothecium sericeum* och ekorrsvansmossa *Leucodon sciuroides*.

Artlista

Chaenothecopsis hospitans, kortskaftad svartspik
Fragaria vesca, smultron
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Homalothecium sericeum, guldlockmossa
Leucodon sciuroides, ekorrsvansmossa, S
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Phylliscum demangeonii, navelskorplav
Polychidium muscicola, korallkuddlav
Ramalia pollinaria, spatelbrosklav
Umbilicaria vellea, grå navellav
Verbascum thapsus, kungsljus
Woodsia ilvensis, hällebräken

Tjärnbodberget

Jämtlands län och landskap, Ragunda k:n och fg. 16,3 km VNV om Ragunda k:a. Koordinater i rikets nät, N 7001970 O 1512400
Inventerat 2008-05-11 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Allmän beskrivning av berget

Tjärnbodberget ligger vid sjön Gesundens sydöstra ände precis söder om Indalsälvens mynning ut ur sjön. På norra sidan av Indalsälvens mynning ligger Stadsberget. Tjärnbodbergets sydbrant saknar riktiga stup utan består i mindre 1-5 m höga klippväggar i etapper, mest i övre delen av berget. Sydbrantens höjd över havet varierar mellan 220 m och 265 m, medan bergets högsta punkt når upp till 290 m.ö.h. Uppe på berget och i de övre branterna finns en gles tallskog ca 100-150 år. Nedanför branten är graninslaget större och skogen är lite yngre ca 80-100 år. Här finns även högt lövinslag med sälg, björk, gråal och asp. Dimensionsavverkningsstubbar med brandspår finns i hela området upp till brantfoten. Berggrunden verkar vara basisk och liknar den vid stadsberget, ragundagabbro med röda stråk i. Skrovellav *L. scrobiculata* (NT) är vanlig på klippväggar längs branten och även grynlav *Pannaria conoplea* (VU, figur 10) finns på flera ställen liksom fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea*.

Figur 10. En vanlig syn på Tjärnbodberget, mossiga klippväggar med grynlav *Pannaria conoplea*.

Artlista

Biatora vernalis, vårknopplav, s
Collema flaccidum, slanklav, s
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, s
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Haploporus odorus, doftticka, VU
Hypochoeris maculata, slåtterfibbla
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Leprocaulon microscopium, buskmjöllav
Leucodon sciuroides, ekorrsvansmossa, s
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Peltigera collina, grynig filtlav, s
Polygonatum odoratum, getrams
Saxifraga adscendens, klippbräcka
Viola rupestris, sandviol

Marsandberget

Jämtlands län och landskap, Ragunda k:n och fg. 20,3 km VNV om Ragunda k:a. Mellan Krångede och Strömsnäs, nära väg 87. Koordinater i rikets nät, N 7005085 O 1508785
Inventerat 2008-05-11 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Allmän beskrivning av berget

Vi gjorde ett stopp vid Marsandberget som ligger ca 140 m norr om sjön Gesunden med landsvägen alldeles nedanför dess sydbrant. Branten utgörs av små klippor och klippväggar ca 1-5 m höga som mestadels sluttar mot söder men även öster och väster förekommer. Bergarten ser ut att bestå av en sur ljus granit och några av de dominerande lavarna är färglav *Parmelia saxatilis* och mjöllav *Lepraria membranacea*. Skrovellav *Lobaria scrobiculata* (NT) fanns på spridda ställen. Den växte då i mosskanten på blockens övre del och inte på själva stenytan. Även enstaka ex av lunglav *Lobaria pulmonaria* (NT) sågs. Skogen utförs av relativt enskiktad tallskog ca 120 år, med inslag av gran, sälg, björk och asp (figur 11). Dimensionsavverkningsstubbar med brandspår finns i området.

Figur 11. Marsandsbergets torra branter med tallskog och inslag av bl.a. gran.

Artlista

Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Nephroma parile, bårdlav, S

Mörtsjöberget

Jämtlands län och landskap, Ragunda k:n, Stugun fg. 7,4 km ONO om Stuguns gamla kyrka k:a.
Koordinater i rikets nät, N 7008900 O 1495845
Inventerat 2008-05-11 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Allmän beskrivning av berget

Mörtsjöberget ligger alldeles intill Ö. Mörtsjöns norra strand, i östra delen av sjön. Berget har en brant sydsluttning men själva stupen eller skärningarna går mest mot öster upp genom branten och de är ca 1-5-10 m höga och oftast inte helt lodräta utan svagt sluttande. Lavfloran domineras av ”surbergsarter” som färglav *Parmelia saxatilis* och mjöllav *Lepraria membranacea*. Men det finns även ett rätt stort inslag av skrovellav *Lobaria scrobiculata* (NT) och bårdlav *Nephroma parile*. Sällsynt förekommer även olivbrun gytterlav *Fuscopannaria mediterranea* (NT) och skuggblåslav *Hypogymnia vittata*. Bergrunden består av sur gråvacka. Skogen är mycket bördig och utgörs av ca 150-årig tallblandskog blåbär-lingontyp med riktigt resliga tallöverståndare. Det finns även ett högt inslag av asp, vårtbjörk och gran. Överallt syns gott om grova brända dimensionsavverkningsstubbar.

Närmast stranden växer ett bestånd av skavfräken. Vid inventeringstillfället hördes ett dovt brummande, likt ett avlägset motorljud, som visade sig vara ”spelande” grodor som fick sjöns yta att bubbla närmast stranden och en bit ut.

Artlista

Antitrichia curtipendula, fällmossa, S
Cladonia parasitica, dvärgbägarlav, NT
Collema furfuraceum, stiftgelélav, NT
Equisetum hyemale, skavfräken
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Goodyera repens, knärot, S
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, S
Lecanora impudens, allékantlav, VU
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Platanthera bifolia, nattviol, S
Peltigera collina, grynig filtlav, S

Vät öster om Mörtsjöberget

På väg till Mörtsjöberget fick vi syn på en oemotståndlig vät alldeles nära, på vänster sida om skogbilvägen, 300 m ONO om den lilla Tuvflotjärnen, ca 1,5 km öster om Mörtsjöbergets sydbrant. Runt väten står mycket grova och gamla aspar (figur 12) samt några gamla sälgar och björkar, en del döda. Runt väten finns en ca 100-årig barrblandskog med mest tall och en del gran på frisk-fuktig mark av blåbärstyp. På de gamla lövträden upptäckte vi flera mycket sällsynta lavar. Den mest ovanliga var blekskaftad nållav *Chaenotheca cinerea* (VU) som växte på en grov asphögstubbe, ca 1,3 m upp, på ved i en spricka i barken. Det fanns endast ca 2 cm^2. På samma asphögstubbe växte även kornig nållav *Chaenotheca chlorella* (signalart, ovanlig i Norrland), smalskaftslav *Chaenotheca gracilenta* (VU) och lunglav *Lobaria pulmonaria* (NT).

Figur 12. Denna asp står ett 20-tal meter från väten. På aspen växer blekskaftad nållav *Chaenotheca cinerea*.

På en ca 200-årig asp, ca 70 cm i brösthöjdsdiameter, som står ca 20 m från väten påträffades ytterligare 4 cm^2 av blekskaftad nållav *Chaenotheca cinerea* (VU, figur 12). Den växer där på en ”knosa” ca 0,7 m upp på stammen. Även en gammal sälg, ca 150 år och uppskattningsvis 40 cm i brösthöjdsdiameter visade sig hysa flera sällsynta lavar - rosa skärelav *Schismatomma pericleum* (NT),

dvärgtufs *Leptogium teritiusculum* (signalart), rostfläck *Arthonia vinosa* (signalart) och lunglav *Lobaria pulmonaria* (NT). Stämningen fulländades av vi fick höra en ropande gråspett.

Artlista

Arthonia vinosa, rostfläck, s
Chaenotheca brachypoda, gulnål, s
Chaenotheca chlorella, kornig nållav, s
Chaenotheca cinerea, blekskaftad nållav, EN
Chaenotheca gracilenta, smalskaftslav, VU
Leptogium teretiusculum, dvärgtufs, s
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Pertusaria coccodes, hagelporlav
Schismatomma pericleum, rosa skärelav, NT

Välaberget

Jämtlands län och landskap, Åre k:n, Undersåkers fg, Välaberget, 9,6 km VSV om Undersåkers kyrka.
Koordinater i rikets nät, N 7023221, O 1369801.
Inventerat 2008-09-22 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin

Allmän beskrivning av berget

Välaberget är ett litet berg ca 600 x 300 m till ytan och som når ca 440-480 m.ö.h. Det har ett högt och lodrätt stup på södra sidan med ett blockhav nedanför med uppemot 10 m stora jätteblock. Bergarten är mycket hård och basisk och består enligt berggrundskartan av peridotit, serpentinit. På den stora klippväggen finns flera klätterleder samt även på ett av de större blocken. I samband med övervakning och eftersök av elfenbenslav, som sedan tidigare är känd på lokalen fann vi även grangytterlav, vilket är det första nutida fyndet i Jämtland. Grangytterlaven växer på ett ca 2-3 m högt och ca 10 m långt block i nederkanten av rasbranten (figur 13). Blocket visade sig ligga alldeles intill ett av blocken med elfenbenslav, med endast ca 8 m mellan växtplatserna. Blocket med grangytterlav är exponerat mot SSO och har en lutning på ca 70-80 grader. Mot söder är det skuggat av uppskattningsvis 100-120 årig granskog med inslag av björk, samt en liten gran som står alldeles intill lodytan. Vi kunde räkna till ca 50 bålar av varierande storlek. Följearter är lunglav *Lobaria pulmonaria*, bårdlav *Nephroma parile*, näverlav *Platismatia glauca* och bägarlavar *Cladonia* spp.

Figur 13. Grangytterlav *Fuscopannaria ahlneri* på ett block vid Välaberget, Jämtland.

Artlista

Clavaria purpurea, luddfingersvamp, NT
Fuscopannaria ahlneri, grangytterlav, CR
Fuscopannaria confusa, forsgytterlav, VU
Heterodermia speciosa, elfenbenslav, EN
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, s
Nephroma resupinatum, luddlav, s

Ammerberget

Jämtlands län och landskap, Bräcke k:n, Revsunds fg, Ammerbergets sydvästbrant, Ammerön, 11 km sydost om Revsunds kyrka. Koordinater i rikets nät, N 6968180 O 1472515.
Inventerat 2008-05-17 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Allmän beskrivning av berget

Ammerberget ligger mellan Ammertjärnen, som är en vik av Revsundssjön, och byn Ammer. Bergets sydvästra del har ett ganska stort stup som vätter åt sydväst och väst, men också en mängd mindre klippväggar, de flesta vända åt sydväst. Huvudbranten har mjukt sluttande hällar à la Västerkleven. På andra ställen i löper ravinbildningar upp genom branten, vilka skapar variation med klippväggar som vätter åt väst, ost och syd, enstaka till och med åt norr.

Skogen är varierande, men nästan överallt är det barrblandskog som dominerar, med inslag av främst vårtbjörk. Sälgar finns spridda i hela området och aspar förekommer främst i de övre öppna branterna. I västra och östra delen av området är skogen ganska gammal, 100-150 år, men rakt nedanför den stora branten har skogen varit kalavverkad ända fram till brantfoten. Där växer nu en 40–50-årig ungskog. Här och var finns riktigt grova tallar, på ett ställe växer en jättetall med en diameter kring 90 cm (figur 14).

Överallt dominerar en vit grovkvartsing och sur bergart. Troligen finns det dock här och var lite rikare inslag, för på vissa klippväggar förekommer guldlockmossa *Homalothecium sericeum*,

kruskalkmossa *Tortella tortuosa* och kalkgytterlav *Fuscopannaria praetermissa* och nedanför branterna är blåsippa *Hepatica nobilis* ganska vanlig. Vårärt *Lathyrus vernus* och skogsvicker *Vicia sylvatica* förekommer på ett par ställen. Fuktigheten verkar hög, och lunglav *Lobaria pulmonaria* är riklig i området på block, branter, enar (vid klipporna) och sälgar (figur 15).

Figur 14. Grov tall vid Ammerberget

Även grova stubbar vittnar om att det tidigare vuxit grov tallskog nedanför branten. Det har då troligen varit öppnare än idag, eftersom många enar nu är döda (en del enar är ganska högvuxna). Skogen har då också varit brandpåverkad, och brandspår kan ses på dimensionsavverkningsstubbar alldeles intill branten. På klipporna förekommer förutom lunglav *Lobaria pulmonaria* (figur 15) och skrovellav *Lobaria scrobiculata* även grynlav *Pannaria connoplea* (figur 16-17) på några ställen. Skuggblåslav *Hypogymnia vittata* förekommer i några fall växande rakt sydexponerat. På en grovbarkig vårtbjörk påträffades liten blekspik *Sclerophora peronella* (NT).

Figur 15. Fuktig klippvägg med mosaik av skrovellav *Lobaria scrobiculata* och lunglav *Lobaria pulmonaria* på Ammerberget.

Artlista

Anastrophyllum hellerianum, vedtrappmossa, NT
Antitrichia curtipendula, fällmossa, s
Fuscopannaria confusa, forsgytterlav, VU
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav,
Homalothecium sericeum, guldlockmossa,
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, s
Lathyrus vernus, vårärt, s
Leptogium lichenoides, traslav, s
Leptogium saturninum, skinnlav, s
Leucodon sciuroides, ekorrsvansmossa, s
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Lopadium disciforme, barkkornlav, s
Nephroma parile, bårdlav, s
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Peltigera collina, grynig filtlav, s
Pteridium aquilinum, örnbräken,
Sarcosagium campestre,
Schismatomma pericleum, rosa skärelav,
Sclerophora peronella, liten blekspik, NT
Tortella tortuosa, kruskalkmossa, s
Usnea glabrescens,

Figur 16-17. Fällmossa *Antitrichia curtipendula* (till vänster) växer på branterna på Ammerberget, och grynlaven *Pannaria conoplea* på bilden till höger växte på en en alldeles intill klippväggen vid en liten brant i östra delen av berget.

Rundklingberget

Jämtlands län och landskap, Bräcke k:n, Revsunds fg, Rundklingbergets sydvästbrant, Ammerön, ca 6,5 km sydväst om Revsunds kyrka. Koordinater i rikets nät, N 6971255 O 1468965.
Inventerat 2008-05-18 och 2008-05-19 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Allmän beskrivning av berget

Rundklingberget ligger på västra sidan av Ammeröns midja, alldeles intill den del av Revsundssjön som kallas Djupnoret. Det är en sydvästvänd bergbrant uppbyggd av revsundsgranit (figur 18). Nendanför branterna finns en talldominerad skog, med inslag av gran, asp (i dungar) och björk. Skogen är dimensionsavverkad, och även påverkad av brand vilket syns i form av brandspår på dimensionsavverkningsstubbar av tall och enstaka levande tallar. Skogen är ca 120 år gammal, men bär inslag av äldre träd, t ex enstaka riktigt gamla (200-300 åriga) tallar.

Figur 18. Rundklingbergets sydvästbrant fotograferad från nordväst.

Branten är uppdelad i etapper, med platåer emellan, och det finns också en hel del stora block. Lunglav *Lobaria pulmonaria* och skrovellav *Lobaria scrobiculata* förekommer på ganska många ställen, men vanligtvis dominerar surbergslavar såsom färglav *Parmelia saxatilis* och näverlav *Platismatia glauca* (figur 20).

Berget är ur lichenologisk synvinkel mest känd för sin förekomst av jätteköldlav *Cetrelia olivetorum* (figur 19, 21)och jättelav *Lobaria amplissima*, som båda upptäcktes 1994 av Ola Löfgren. Jättelav förekom då både i form av jättelav (grönalgsformen) och jättelavskorall (blågrönalgsformen). Ur botanisk synvinkel är berget, eller snarare bergets fot mest känd för förekomsten av pyramidbräcka *Saxifraga hostii*. Hur denna växt kommit dit är en gåta.

Figur 19. Jätteköldlav *Cetrelia olivetorum* vid Rundklingberget. Trots att inventeringarna skedde en solig och till synes torr dag, var bålarna på bilden fortfarande fuktiga. Jätteköldlaven växer på en lodyta, och ovanför lodytan finns en platå med planare mark. Kanske sipprar vatten fram i en liten källa någonstans på platån ovanför och silar ner över klippväggen och gör att mossmattorna kan behålla sin fuktighet även under kortare torrperioder.

Artlista

Abietinella abietina, gruskammossa
Antitrichia curtipendula, fällmossa, s
Cetrelia olivetorum, jätteköldlav, CR
Collema furfuraceum, stiftgelélav, NT
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, s
Lathyrus vernus, vårärt, s
Lecanora impudens, allékantlav, VU
Leptogium saturninum, skinnlav, s
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Nephroma parile, bårdlav, s
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Parmeliella triptophylla, korallblylav, s
Peltigera collina, grynig filtlav, s
Protopannaria pezizoides, gytterlav, s
Saxifraga hostii, pyramidbräcka, nära vägkanten
Tortella tortuosa, kruskalkmossa, s
Tortula ruralis, takmossa
Viola rupestris, sandviol, vid vägkanten

Figur 20-21. Näverlav *Platismatia glauca* (till vänster) kan ibland vara mycket lik jättesköldlav *Cetrelia olivetorum* (till höger). Båda är fotograferade på mossiga klippväggar på Rundklingberget. Vanligtvis är dock näverlavens bålkanter betydligt mer naggade och ojämna, jämfört med jättesköldlavens rundade kanter.

Rankleven

Västernorrlands län, Medelpads landskap, Ånge k:n, Borgsjö fg. Ranklevens nordostbrant, 4 km SO om Borgsjö kyrka. Koordinater i rikets nät, N 69334625 O 1507630.
Inventerat 2008-05-15 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Allmän beskrivning av berget

Klev sägs betyda ”brant avsats i ett berg”, och komma från ordet kliva. Man får nog ta ett rejält kliv om man ska kunna ”kliva” uppför Ranklevens nästan 100 m höga nordostvända stup (figur 22). Det hela klarnar dock när man får höra talas om att jätten Ran tidigare bodde på berget. Gamla benämningar såsom Randklöfven gör dock att man funderar om ordet kommer från klöv och de utseendemässiga likheterna mellan en klöv och ett brant stupande berg. Berget ligger på södra sidan av Ljungans dalgång, mellan Borgsjö och Ljungaverk. Berget reser sig nästan ända nerifrån Ljungan på 112 m. ö. h. upp till 420 m. ö. h. på Skalsberget, som bergets södra del heter. Berget är uppbyggt av diabas. Nedanför det höga nordostvända stupet ligger en stor rasmark med stora block. Rankleven är sedan 1997 ett naturreservat på 52 ha.

Figur 22. Ranklevens nordostbrant.

Bergets kärlväxtflora uppmärksammades redan i mitten på 1800-talet, och innehåller en märklig blandning av ”fjällväxter” och ”sydväxtbergsarter”. Exempel på de mer intressanta arter som man funnit vid berget är lapprör *Calamagrostis lapponica*, myskmåra *Galium triflorum*, fjällarv *Cerastium alpinum*, fjällbräcka *Saxifraga alpina*, tuvbräcka *Saxifraga caespitosa*, klippbräcka *Saxifraga adscendens*, underviol *Viola mirabilis*, vårärt *Lathyrus vernus*, skuggviol *Viola selkirkii*, nordlig låsbräken *Botrychium boreale*, taigastarr *Carex norvegica ssp. inferalpina*, grönbräken *Asplenium viride* (figur 23), trolldruva *Actaea spicata*, skogsfru *Epipogeum aphyllum*, stickelfrö *Lappula deflexa* och fjällförgätmigej *Myosotis decumbens*.

Figur 23. Grönbräken *Asplenium viride*, är en av de ovanliga kärlväxter som växer vid Ranklevens nordostbrant. Den förekommer i övrigt främst längs med fjällkedjan.

I lichenologiskt hänseende uppmärksammades berget i samband med att Rankleven (som av dem kallades Randklöfven) besöktes av S. Almqvist och F. Kempe 1869 och av S. och E. Almqvist 1873. De fann då flera intressanta lavar och kärlväxter på berget, bland annat den då endast från Uppsala kända jätteköldlaven *Cetrelia olivetorum* (Figur 24, 25). De hittade även trådbrosklav *Ramalina thrausta* och grynlav *Pannaria conoplea* vid berget, den sistnämnda aldrig återfunnen. Från berget beskrevs också *Arthonia amylospora,* växande parasitiskt på *Porpidia glaucophaea*. Den är ännu inte funnen på någon annan lokal i Sverige. Under 1900-talet besöktes berget av flera olika lichenologer, och bergets lista över sällsynta lavar utökades med bland annat broktagel *Bryoria bicolor* (S. Ahlner 1945), hållav *Menegazzia terebrata* (G. O. Malme 1932), mossbelonia *Belonia incarnata* (J. Hermansson 1990). Från detta århundrade (1900-talet) finns dock ingen uppgift om jätteköldlaven från berget.

För övrigt kan nämnas att det förekommit smärre försök att hitta järnmalm vid berget, vid flera tillfällen under 1800-talet.

Figur 24. Jättesköldlaven *Cetrelia olivetorum* vid Rankleven. Dess mjukt rundade lobkanter ger laven ett karakteristiskt utseende. Till höger i bild syns den blottade diabasen.

Denna inventerings huvudsyfte var att försöka återfinna jättesköldlaven vid Rankleven. Vi koncentrerade inventeringen till nordostbranten och följde bergsfoten från sydost mot nordväst. Vid bergfoten var växtligheten frodig, med stinksyska, tibast, måbär, skogstry och lundelm, på klippväggarna märktes det basiska inslaget i bergarten på förekomsten av arter såsom grönbräken, guldlockmossa, kruskalkmossa, slanklav, grynig filtlav och korallblylav. På gammal björk i brantfoten sågs liten blekspik och smalskaftslav. Strax innan vi kommit till slutet av det nordostvända stupet fick vi syn på en misstänkt jättesköldlav med hjälp av handkikaren. Den satt ganska högt upp på en mossig klippvägg, och man var tvungen att klättra upp längs med en klipphylla för att komma närmare laven. På vägen dit hittade vi då ytterligare en förekomst. Den först hittade förekomsten kunde vi aldrig komma riktigt nära. För att göra det krävs klätterutrustning. Den andra förekomsten kunde vi dock övervaka.

Figur 25. Ungefär mitt i bilden kan man ana den ena växtplatsen för jättesköldlav, den förekomsten kunde vid övervaka, den andra finns längre upp åt vänster på en mer otillgänglig växtplats. Växtplatsen är mossiga bergväggar med träd som skuggar vid bergfoten. Fotot är taget nerifrån bergfoten.

Artlista

Actaea spicata, trolldruva, S
Anaptychia ciliaris, allélav
Antitrichia curtipendula, fällmossa, S
Asplenium trichomanes, svartbräken
Asplenium viride, grönbräken
Bryoria nadvornikiana, violettgrå tagellav, NT
Cerastium alpinum, fjällarv
Cetrelia olivetorum, jättesköldlav, CR
Chaenotheca gracilenta, smalskaftslav, VU
Collema flaccidum, slanklav, S
Collema furfuraceum, stiftgelélav, NT
Daphne mezereum, tibast, S
Elymus caninus, lundelm, S
Fomitopsis rosea, rosenticka, NT
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, S
Homalothecium sericeum, guldlockmossa
Hypogymnia farinacea, grynig blåslav, S
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, S
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Lonicera xylosteum, skogstry
Nephroma parile, bårdlav, S
Opegrapha varia, klotterlav?
Parmeliella triptophylla, korallblylav, S
Peltigera collina, grynig filtlav, S
Pilophorus cereolus, grynig kolvlav
Ribes alpinum, måbär
Sambucus racemosa, druvfläder
Saxifraga cespitosa, tuvbräcka
Saxifraga nivalis, fjällbräcka
Sclerophora peronella, liten blekspik, NT
Stachys sylvatica, stinksyska
Tortella tortuosa, kruskalkmossa, S
Viola mirabilis, underviol, S

Getberget

Västernorrlands län, Medelpads landskap, Ånge k:n, Torp fg. Getbergets sydbrant, knappt 5 km VNV om Torp kyrka. Koordinater i rikets nät, N 6932245 O 1514270.
Inventerat 2008-05-16 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Allmän beskrivning av berget

Getberget ligger precis norr om E14, strax öster om Ljungaverk. Precis som Rankleven är Getberget ett sydväxtberg (denna gång faktiskt vänt åt söder!). Den inventerade delen av sydbranten har mestadels lodräta, 10-20 m höga bergväggar av en basisk bergart (diabas). Branterna har ganska varierande riktningar, syd dominerar, men exponering åt sydost, sydväst, ost och väst förekommer också.

Figur 26. Ulrika vid en växtplats för mussellav på Getberget. Mussellaven *Normandina pulchella* växer svagt beskuggat av grangrenarna.

Det basiska inslaget i berggrunden ger överallt utslag i moss-, lav- och kärlväxtfloran. Guldlockmossa *Homalothecium sericeum* är ganska vanlig och kruskalkmossa *Tortella tortuosa*, ekorrsvansmossa *Leucodon sciuroides*, fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea*, slanklav *Collema flaccidum* och grynig filtlav *Peltigera collina* förekommer spritt i området. Mer sällsynt påträffas också kalkgytterlav *Fuscopannaria praetermissa*, mussellav *Normandina pulchella* (figur 26-28) och grynlav *Pannaria conoplea*. Ett roligt påträffande var fertil allélav *Anaptychria ciliaris* hittades (figur 30,31).

Figur 27-28. Mussellav *Normandina pulchella*, vid Getberget. Exemplaret på bilden till vänster har gulgröna soral, medan exemplaren på högra bilden växer på brunn *Frullania*-mossor, något som är typiskt för mussellaven.

Vi har inte hittat så mycket äldre uppgifter om bergets flora, men nämnas kan i alla fall att man där funnit klippbräcka *Saxifraga adscendens* och stickelfrö *Lappula deflexa*. I Nordiska herbariets samlingar finns också en uppgift om hällebräcka *Saxifraga osloensis*, frågan är dock om det inte rör sig om en felbestämning av klippbräcka. Även Getberget besöktes av S. och E. Almqvist 1873. De fann då vid berget bland annat kärlväxterna purpurknipprot *Epipactis atrorubens* och myskmåra *Galium triflorum*, och lavar såsom grynlav, stenpyttelav *Strangospora torvula* och klippspik *Calicium corynellum*. Förekomsten av klippspik torde vara en av landets nordligaste och stenpyttelav är bara känd från några få lokaler i landet. Mussellav och olivbrun gytterlav *Fuscopannaria mediterranea* hittades vid berget första gången 1982 av Ola Löfgren.

Vid årets inventering fann vi bland annat getrams *Polygonatum odoratum*, gaffelbräken *Asplenium septentrionale*, svartbräken *Asplenium trichomanes* (figur 29), lundtrav *Arabis hirsuta*, backvial *Lathyrus sylvestris*, stinknäva *Geranium robertianum* och fjällnejlika *Viscaria alpina*.

Figur 29. Svartbräken *Asplenium trichomanes* vid Getberget.

Bergets branter är troligen alltför torra för jätteköldlav. De känns kanske mer lämpliga för elfenbenslav. Förekomsten av suboceaniska arter som olivbrun gytterlav, mussellav och grynlav tyder på att klimatet är passande, och lite mer beskuggade partier, antingen av träd eller också partier som ej är direkt sydvända, skulle kunna passa för elfenbenslav.

Artlista

Actaea spicata, trolldruva, s
Anaptychia ciliaris, allélav
Arabis hirsuta, lundtrav
Asplenium septentrionale, gaffelbräken
Asplenium trichomanes, svartbräken
Bryoria nadvornikiana, violettgrå tagellav, NT
Calamagrostis arundinacea, piprör
Collema flaccidum, slanklav, s
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, s
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT

Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Galium triflorum, myskmåra, VU
Geranium robertianum, stinknäva
Haploporus odorus, doftticka, VU
Homalothecium sericeum, guldlockmossa
Hypochoeris maculata, slåtterfibbla
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, s
Lathyrus sylvestris, backvial
Lathyrus vernus, vårärt, s
Leprocaulon microscopium, buskmjöllav
Leptogium lichenoides, traslav, s
Leptogium saturninum, skinnlav, s
Leucodon sciuroides, ekorrsvansmossa, s
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Normandina pulchella, mussellav, NT
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Peltigera collina, grynig filtlav, s
Peltigera lepidophora, kornig filtlav
Polygonatum odoratum, getrams
Pteridium aquilinum, örnbräken
Ramalina pollinaria, spatelbrosklav
Rhytidium rugosum, ruggmossa
Ribes alpinum, måbär
Sambucus racemosa, druvfläder
Sedum annuum, liten fetknopp
Tortella tortuosa, kruskalkmossa, s
Verbascum thapsus, kungsljus
Viscaria alpina, fjällnejlika

Figur 30-31. Allélaven *Anaptychia ciliaris* som påträffades på en asp vid Getberget var fertil (med apothecier, se högra bilden).

Öberget

Västernorrlands län, Medelpads landskap, Ånge k:n, Borgsjö fg. Öbergets sydostbrant, 5,5 km SO om Borgsjö. Koordinater i rikets nät, N 6934115 O 1510340.
Inventerat 2008-05-16 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Allmän beskrivning av berget

Öberget ligger vid byn med det korta namnet Ö, på norra sidan av Ljungan mittemellan Borgsjö och Ljungaverk. Berget har ett sydostvänt stup med tallskog både nedanför och ovanför (figur 32). Tallskogen är ca 150 år gammal och har inslag av uppkommande granar, gamla grovbarkiga vårtbjörkar och enstaka sälgar. Längre ned i sluttningen finns frodiga ungskogar som på några platser domineras av skogstry *Lonicera xylosteum* och druvfläder *Sambucus racemosa*.

Figur 32. Öbergets lilla sydostvända stup sticker fram ur den omgivande skogen.

Bergbranten har klippor vända åt flera väderstäck, från sydost till sydväst, och ravinliknande bildningar löper upp längs klippbranten och skapar heterogenitet. Bergarten är densamma som vid Getberget, men floran är något fattigare. Det finns en hel del guldlockmossa *Homalothecium sericeum*, men även partier dominerade av surbergsmossor. De nedre delarna är beskuggade av skogen. Brandspår förekommer ända upp mot branten, och kan ses både på de levande träden (tallar) och på dimensionsavverkningsstubbar av tall.

I den till synes torra tallskogen påträffades flera rödlistade lavarter av t ex solfjäderlav *Cheiromycina flabelliformis* vid basen av en grov sälg, smalskaftslav *Chaenotheca gracilenta* vid basen av en grovbarkig vårtbjörk (figur 33), skrovellav *Lobaria scrobiculata* och olivbrun gytterlav *Fuscopannaria mediterranea* på block. Utöver detta påträffades även fliklav *Massalongia carnosa* och grönt gulmjöl *Chrysothrix chlorina* (figur 34,35).

Figur 33. Mycket grovbarkig vårtbjörk i tallskogen intill klippbranten på Öberget.

Vid själva klippstupet hittades mussellav *Normandina pulchella.* Berget är inte särskilt mycket besökt av botanister, men det finns uppgifter om bland annat fjällarv *Cerastium alpinum* och stickelfrö *Lappula deflexa* (Erik Collinder 1904) och skuggblåslav *Hypogymnia vittata* (E. Eriksson 1931) i de offentliga herbarierna. Precis som vid Rankleven har man sökt efter järnmalm vid berget.

Artlista

Asplenium trichomanes, svartbräken
Bacidia laurocerasi, granlundlav, CR
Chaenotheca gracilenta, smalskaftslav, VU
Chaenotheca hispidula, parknållav, NT
Cheiromycina flabelliformis, solfjäderlav, NT
Chrysothrix chlorina, grönt gulmjöl
Cladonia parasitica, dvärgbägarlav, NT
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Hypochoeris maculata, slåtterfibbla
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Lonicera xylosteum, skogstry
Massalongia carnosa, fliklav
Normandina pulchella, mussellav, NT
Polygonatum odoratum, getrams
Pteridium aquilinum, örnbräken
Sambucus racemosa, druvfläder
Verbascum thapsus, kungsljus

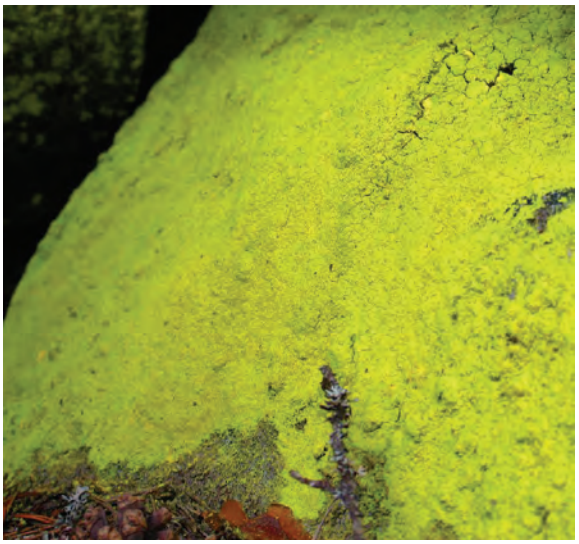

Figur 34-35. Fliklav *Massalongia carnosa* har ganska murriga gråbruna färger, medan grönt gulmjöl *Chrysothrix chlorina* har en betydligt bjärtare gröngul färg. Fliklaven växer på mossiga klippväggar, medan grönt gulmjöl förekommer i regnskugga under stora block.

Norrbottens län

Muddusälven

Norrbottens län, Lule Lappmark, Jokkmokks k:n & fg, Muddusälvens kanjon, 22-26 km nordost om Jokkmokk. Koordinater i rikets nät, N 7418879, O 1691209.
Inventerat 2008-08-01 och 2008-08-02 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin

Allmän beskrivning av berget

Muddusälven utgör en central livsåder i Muddus nationalpark, och avvattnar de flesta stora myrar i området. Från Muddusfallet och nästan ända ner till utloppet i Lule älv, en sträcka av fem kilometer, är Muddusälven djupt nedskuren i en ravin eller kursudal. Från älven upptill ravinens topp är det nästan 70 m. Längs med denna sträcka finns många intressanta branter, varav vissa är mycket svårtillgängliga, t ex där klipporna störtar rakt ner i vattnet. Området är sedan länge ganska väl utforskat, främst vad gäller kärlväxtfloran, men även mossfloran och svampfloran är ganska välundersökta. För mer information om detta se Hugo Sjörs artikel om Kärlväxtfloran i Muddus nationalpark, SBT 91 (1997). Mest kända är förekomsterna av mångfingerört och polarblära, som här har sydliga utpostlokaler. Lavarna är något mer bristfälligt kända, nämnas kan att Bo H. Svenonius 1944 samlade både grynlav *Pannaria conoplea* och stor kolvlav *Pilophorus robustus* i närheten av Muddusfallet. Leif Tibell besökte området under en veckas tid 1977, mest på jakt efter knappnålslavar *Caliciales*, men samlade även mycket annat, som exempelvis den elfenbenslav som vi i denna inventering sökte återfinna. Även bland lavarna finns några nordliga arter som här växer ovanligt ”sydligt”, exempelvis mörk blåslav *Hypogymnia austerodes* och grön njurlav *Nephroma expallidum* är båda i övriga landet mycket sällsynta på så låg höjd som vid Muddus (under 300 m.ö.h.). Annars är nog lavflorans mest karakteristiska drag de sällsynta sydliga arter som här har sin nordligaste utpost, åtminstone vad gäller de hittills kända förekomsterna i Sverige.

Figur 36. Hållav *Menegazzia terebrata* vid Muddusälvens kanjondal. Hållav smälter väl in bland färglavarna på de granitklippor den växer på, och blir därför mycket svår att upptäcka, trots att man vet var den växer. Den upptäcktes vid ett tidigare försök att återfinna elfenbenslaven år 2001. Närmaste kända svenska lokaler ligger i Jämtland och Medelpad.

Inventeringen koncentrerades till området kring Asjkasbäckens utlopp i Muddusälven, som ligger nedströms Muddusfallet på älvens östra sida. Vi återfann elfenbenslaven, fem bålar på en klippa nära älven. Detta område är en riktig hotspot för sällsynta lavar. På ett begränsat område (ca 100 m långt) växer här grangytterlav *Fuscopannaria ahlneri*, hållav *Menegazzia terebrata* (figur 36), elfenbenslav *Heterodermia speciosa* och jättelav *Lobaria amplissima* (figur 37). Tre av arterna, alla utom jättelaven, växer här på sin nordligaste kända lokal i landet. Andra arter som växer i detta område är grynlav *Pannaria connoplea*, trådbrosklav *Ramalina thrausta*, mörk blåslav *Hypogymnia auserodes*, knottrig blåslav *Hypogymnia bitteri*, lunglav *Lobaria pulmonaria*, skrovellav *Lobaria scrobiculata*, olivbrun gytterlav *Fuscopannaria mediterranea*, rödbrun blekspik *Sclerophora coniophaea*, nordlig nållav *Chaenotecha laevigata*, röd trolldruva *Actaeae erythrocarpa*, dvärghällebräken *Woodsia glabella* (figur 38), knoppbräcka *Saxifraga cernua*, skuggviol *Viola selkirkii*, och grön njurlav *Nephroma expallidum*.

Figur 37. Jättelav *Lobaria amplissima* har två former, beroende på vilken algkomponent den har. Grönalgsformen är den som har gett upphov lavens namn, jättelav, och kan i södra Sverige bilda flera decimeter stora bålar, medan blågrönalgsformen bildar ganska små bruna kuddar uppbyggda av fina korralloida grenar. I norra Sverige blir grönalgsformen sällan så storslagen, och i torrt tillstånd, som på bilden, ser den mest ut som centimeterstora grå lavbålar.

Artlista

Actaea erythrocarpa, röd trolldruva, VU
Caloplaca chrysodeta, guldorangelav,
Carex norvegica ssp. inferalpina, taigastarr
Chaenotheca laevigata, nordlig nållav, NT
Cladonia parasitica, dvärgbägarlav, NT
Clavaria purpurea, luddfingersvamp, NT
Collema flaccidum, slanklav, s
Cystopteris fragilis, stenbräken
Dimerella pineti, liten vaxlav
Equisetum scirpoides, trådfräken, s
Erigeron acer, gråbinka (brunbinka?)
Fomitopsis rosea, rosenticka, NT
Fuscopannaria ahlneri, grangytterlav, CR
Fuscopannaria confusa, forsgytterlav, VU
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Heterodermia speciosa, elfenbenslav, EN
Hypogymnia austerodes, mörk blåslav, DD
Hypogymnia bitteri, knottrig blåslav, NT
Inonotus leporinus, harticka, NT
Lichinodium sirisiphoideum, kuddlav
Listera cordata, spindelblomster, s
Lobaria amplissima, jättelav, EN
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Lopadium disciforme, barkkornlav, s
Massalongia carnosa, fliklav,
Menegazzia terebrata, hållav, NT
Nephroma expallidum, grön njurlav
Nephroma parile, bårdlav, s
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Parmelia fraudans, gulaktig färglav
Parmeliella triptophylla, korallblylav, s
Peltigera venosa, åderlav
Phylliscum demangeonii, navelskorplav
Pilophorus cereolus, grynig kolvlav
Polychidium muscicola, korallkuddlav
Psoroma hypnorum, skållav
Ramalina dilacerata, späd brosklav, s
Ramalina thrausta, trådbrosklav, EN
Rhytidium rugosum, ruggmossa
Saxifraga cernua, knoppbräcka
Saxifraga nivalis, fjällbräcka
Sclerophora coniophaea, rödbrun blekspik, NT
Tortella tortuosa, kruskalkmossa, s
Viola epipsila, mossviol
Viola selkirkii, skuggviol, NT
Woodsia alpina, fjällhällebräken
Woodsia glabella, dvärghällebräken
Xanthoria sorediata, grynig praktlav

Figur 38. Dvärghällebräken *Woodsia glabella* på klippor vid Muddusälven.

Dalarnas län

Tranuberget

Dalarnas län och landskap, Älvdalens k:n, Idre fg, Vid Tranubergets sydvästbrant, 13 km väster om Idre kyrka. Koordinater i rikets nät, N 6865180, O 1324848.
Inventerat 2008-10-14 av Fredrik Jonsson, Janolof Hermansson och Jonatan Grund

Allmän beskrivning av berget
Tranuberget, 13 km väster om Idre, är ett ca 3x3 km stort berg med två små toppar, en nordlig och en sydlig. På berget växer främst gammal tallskog, men på den norra toppen och dess nordsluttning, dominerar istället gammal granskog. Sydbranten innehåller inga stora brantområden, utan endast småbranter utspridda i sydsluttningen (figur 39). Några av branterna består av en sur bergart, medan några består av en kalkrik bergart. Beskrivningen till Berggrundskartan över Kopparbergs län ger här ganska intressant information, berget kallas där Trunuberget. Berget vilar på sandsten (Dalasandsten). Sedan finns flera lager med intressanta bergarter, t ex blymalmsförande kvartsit, kalkförande sandsten och sandig lersten, och ovanpå allt denna kvartsit. Det torde vara den kalkförande sandstenen som elfenbenslaven växer på.

På de surare branterna påträffades skrovellav *Lobaria pulmonaria* och olivbrun gytterlav *Fuscopannaria mediterranea*, medan elfenbenslaven *Heterodermia speciosa* växer i det kalkrika området. Där växte även fjällhällebräken *Woodsia alpina* och grönpyrola *Pyrola chlorantha*. Skogen i sydbranten är en ganska torr gammal tallskog. Många av träden uppskattas vara minst 200 år, och det finns gott om brandspår även på levande träd.

Figur 39. Kalkrika klippor vid Tranubergets södra topp med elfenbenslav.

Vi den norra toppen finns en nordvänd bergbrant av en sur bergart (kvartsit), och där påträffades broktagel *Bryoria bicolor*.

Artlista

Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Pyrola chlorantha, grönpyrola, s
Woodsia alpina, fjällhällebräken,

Eländesgrav

Dalarnas län och landskap, Älvdalens k:n, Idre fg, Eländesgrav, mellan Hällsjön och Grundagssätern, ca 22 km norr om Idre. Koordinater i rikets nät, N 6885949, 1337282.
Inventerat 2008-10-02 av Fredrik Jonsson, Janolof Hermansson & Sebastian Kirpuu

Allmän beskrivning av berget

Eländesgrav består av en drygt kilometerlång djupt nedskuren bäckdal. På bäckens sidor finns mer eller mindre branta och höga bergväggar. Bäcken, som är ganska liten, rinner från öster till väster, och mynnar i Storån söder om Hällsjön. Från början består bäcken av två huvudgrenar, men endast den norra av dessa är så djupt nedskuren att den har blottade klippväggar.
Som lavlokal upptäcktes Eländesgrav av Hakelier 1964. Då hittade han jättesköldlav *Cetrelia olivetorum*, elfenbenslav *Heterodermia speciosa* och grynlav *Pannaria conoplea* på lokalen. 1980 besökte Ola Löfgren lokalen, han återfann då jättesköldlaven, men och konstaterade att den bara fanns på två olika klippor. Lokalen återbesöktes även av Hakelier 1994, som då inte återfann elfenbenslaven.

Vid årets inventering återfann vi elfenbenslaven på tre ställen, medan jättesköldlaven påträffades på fyra platser. En av elfenbenslavens växtplatser, den största, ligger mycket otillgängligt till. Klippväggen där den växer är så belägen, att man endast kan studera laven på håll, antingen nerifrån med kikare, eller genom att mer eller mindre hängande spana ner på klippväggen

uppifrån. Vi kunde därför inte lägga ut någon normal fotoyta där, men kunde fota populationen tillsammans med en linjal, så att ytmätningar ändå är möjliga att göra efteråt.

Alla förekomster av jätteköldlav och elfenbenslav är belägna på den norra, sydexponerade delen av ravinen, inom ett till ytan ganska begränsat område.

I övrigt finns i och kring ravinen många andra rödlistade lavar, t ex sådana knutna till gammal skog, såsom nordlig nållav *Chaenotheca laevigata* och vitpudrad svartspik *Chaenothecopsis viridialba* och sådana knutna till klippväggar i fuktiga lägen, såsom trådbrosklav *Ramalina thrausta*, broktagel *Bryoria bicolor* och grynlav *Pannaria conoplea*. Vid årets inventering hittades också den ovanliga parknållaven *Chaenotheca hispidula*.

Artlista

Bryoria bicolor, broktagel, NT
Cetrelia olivetorum, jätteköldlav, CR
Chaenotheca hispidula, parknållav, NT
Chaenotheca laevigata, nordlig nållav, NT
Chaenothecopsis viridialba, vitpudrad svartspik, NT
Gyalecta ulmi, almlav, NT
Heterodermia speciosa, elfenbenslav, EN
Hypogymnia bitteri, knottrig blåslav, NT
Letharia vulpina, varglav, NT
Lichinodium sirisiphoideum, kuddlav
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Ramalina thrausta, trådbrosklav, EN
Sclerophora coniophaea, rödbrun blekspik, NT

Referenser

Gärdenfors, U. (ed.) 2005. Rödlistade arter i Sverige 2005 – The 2005 Red List of Swedish Species. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Hultengren, S. & Hermansson, J. 2007. Förslag till inventeringsmetodik för klipplevande lavar. Praktlav *Cetrelia olivetorum* & elfenbenslav *Heterodermia speciosa*. På uppdrag av länsstyrelsen i Dalarna. Naturcentrum AB. 2007-11-09.

Nitare, J. (ed.) 2000. Signalarter. Skogsstyrelsens förlag 2000.

Inventering av Elfenbenslav i Västerbotten, Jämtland och Härjedalen år 2009

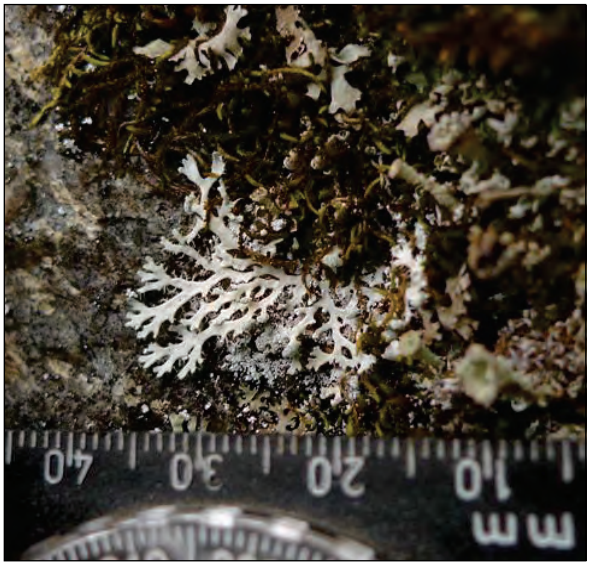

Fredrik Jonsson

Omslagsbilder:
Överst: Miljöbild från elfenbenslavens växtplats vid Borstaberget, Västerbotten.
Nederst till vänster: Mätning av elfenbenslavsbål vid den nyupptäckta lokalen Sör-Råberget, Västerbotten.
Nederst till höger: Den i Sverige tidigare okända njurlaven *Nephroma helveticum* vid Mitti-Skansberget, Västerbotten.
Samtliga foton i rapporten är tagna av Fredrik Jonsson.

Inledning

Ett åtgärdsprogram håller på att upprättas för elfenbenslav *Heterodermia speciosa* i Sverige. Elfenbenslav är rödlistad i hotkategorin EN -starkt hotad, och före denna inventering fanns endast 10 aktuella lokaler för arten i landet. Elfenbenslaven växer på platser som inte varit särskilt uppmärksammade av lavkännare under de senaste årtiondena. Många av de bergbranter som den förekommer på har sällan eller aldrig besökts av lichenologer. Det gör att kunskapen om laven och dess växtplatser är begränsad. Syftet med denna inventering är dels att öka kunskapen om var elfenbenslaven förekommer i landet och hur vanlig den är men även att få bättre kännedom om växtplatsernas berggrund, klimat och utseende.

Inventeringen har utförts på uppdrag av länsstyrelserna i Jämtlands och Västerbottens län och åtgärdsprogrammet för elfenbenslav koordineras av länsstyrelsen i Dalarnas län.

Inventeringen har utförts av Fredrik Jonsson, Jämtland. Christina Nysten, Uppsala har varit med i fält och bidragit med geologisk kunskap på lokalerna i Västerbotten.

Sammanfattning och resultat

Totalt inventerades 11 branter eller brantområden, två i Jämtlands län och nio i Västerbottens län. Syftet med inventeringarna var på de flesta lokaler att hitta nya lokaler för elfenbenslav. På ett par lokaler (Borstaberget i Västerbotten och Farsinberget i Jämtland) var syftet att försöka återfinna elfenbenslaven. På båda dessa lokaler hade eftersök gjorts 2005, utan att laven återfunnits.

En ny lokal för elfenbenslav hittades, Sör-Råberget i Västerbotten. Där hittades en ganska liten population på granitklippor med kalcitgångar i en sydostbrant. Elfenbenslav kunde också återfinnas vid Borstaberget, Västerbotten, där laven inte är sedd sedan den upptäcktes 1945.

Elfenbenslaven kunde inte återfinnas vid Farsinberget, Jämtland. Vid Ulvberget-Husberget i Härjedalen hittades några nya förekomster utanför det sedan tidigare kända utbredningsområdet.

En ny lav för Sverige hittades vid Mitti-Skansberget, nämligen njurlaven *Nephroma helveticum*. Den rödlistade mussellaven *Normandina pulchella* hittades för första gången i landskapen Västerbotten och Härjedalen.

Resultatet av inventeringen visar att det fortfarande är möjligt att hitta nya lokaler för elfenbenslav och att fördjupade inventeringar både på gamla kända lokaler och i deras närhet är värdefulla och kan ge positiva resultat. Varje ny lokal ger nya och fördjupade kunskaper om elfenbenslavens ekologi och växtplatsernas beskaffenhet i Sverige.

Även många andra rödlistade och/eller sällsynta lavar har påträffats och noterats under inventeringen.

Områdesbeskrivningar

Jämtlands län

Farsinberget

Farsinberget, väster om kraftledningen, drygt 4 km öster om Lockne k:a och 2 mil sydost om Östersund (figur 1). Jämtlands län och landskap, Östersund k:n, Lockne fg. Koordinater i rikets nät N 6992384, O 1454153. 379 m.ö.h. Inventerat den 7 maj 2009 av Fredrik Jonsson.

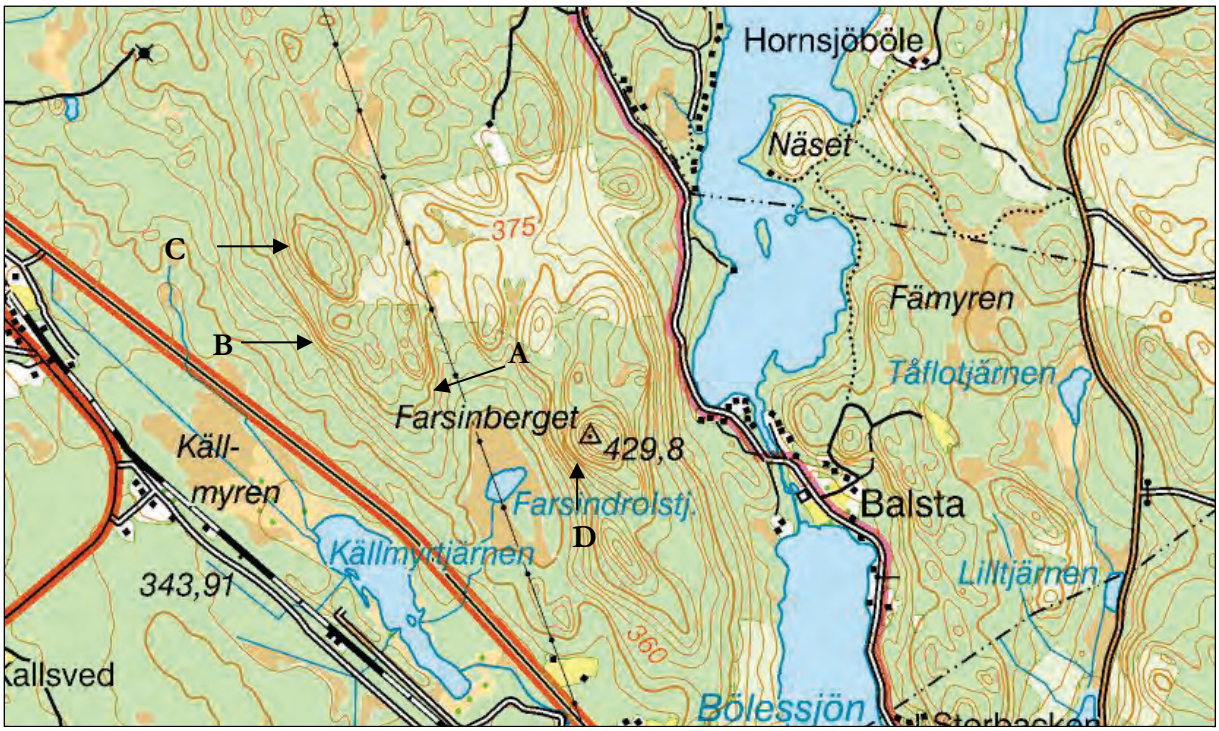

Figur 1. Karta över Farsinberget med delområdena A, B, C och D.

Vid Farsinberget gjordes dels en fördjupad inventering vid den stora branten ovanför Farsindrolstjärnen (D) och dels inventerades små branter nordväst om Farsinberget mot Knippenborg till (A, B, C).

Vid A (N 6992043, O 1454543) finns en liten sydost- till sydvästvänd sluttande klippa exponerat på ett hygge. Klippan består av ljus granit (Revsundsgranit?) och på den växer lunglav *Lobaria pulmonaria* och bårdlav *Nephroma parile*. Att dessa växer på klippan trots den sura bergarten kan bero på att det intill klippan har stått sälgar och aspar som påverkat klippan genom sitt näringsrika och mer basiska dropp.

Vid B (N 6992153, O 1454229) finns 2-3 meter höga granitbranter i talldominerad skog och där växer lunglav *Lobaria pulmonaria*, bårdlav *Nephroma parile*, gytterlav *Protopannaria pezizoides* och vårknopplav *Biatora vernalis* på en 3 m hög sydvästvänd granitklippa som lutar 80 grader. Klippan ligger i en hänsynsyta med blandskog av björk, gran och tall och nedanför finns ett hygge.

Vid C (N 6992442, O1454124) finns en sydvästvänd brant med gammal (ca 175-årig) barrblandskog. Området är skyddvärt, och det finns flera branter som vätter åt väst och syd. På branterna växer bland annat grynig filtlav *Peltigera collina*, lunglav *Lobaria pulmonaria*, skrovellav *Lobaria scrobiculata*, vårknopplav *Biatora vernalis* och fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea*.

Någon elfenbenslav kunde tyvärr inte återfinnas.

Artlista

Biatora vernalis, vårknopplav, s
Bryoria nadvornikiana, violettgrå tagellav, NT
Carex digitata, vispstarr
Chaenotheca gracilenta, smalskaftslav, VU
Chaenotheca gracillima, brunpudrad nållav, NT
Chaenotheca laevigata, nordlig nållav, NT
Chaenothecopsis subparoica, klippsvartspik
Daphne mezereum, tibast, s
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, s
Hepatica nobilis, blåsippa, s
Homalothecium sericeum, guldlockmossa, s
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, s
Lathyrnus vernus, vårärt, s
Leucodon sciuroides, allémossa
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Nephroma parile, bårdlav, s
Nephroma resupinatum, luddlav, s
Peltigera collina, grynig filtlav, s
Protopannaria pezizoides, gytterlav, s
Ramalina dilacerata, späd brosklav, s
Ramalina sinensis, småflikig brosklav, NT
Schismatomma pericleum, rosa skärelav, NT
Vicia sylvatica, skogsvicker

Husberget & Ulvberget

Husbergets sydvästbrant, 2,7 km nordost om Hede k:a (figur 2). Jämtlands län, Härjedalen, Härjedalens k:n, Hede fg. Koordinater i rikets nät N 6926303, O 1384210. 570 m.ö.h. Inventerat den 14-15 maj 2009 av Fredrik Jonsson.

Elfenbenslaven upptäcktes vid Husberget-Ulvberget 2005, och området har sedan dess inventerats även 2007 och 2008. Ett stort antal delpopulationer har hittats och karterats in och visat att över 80 % av den kända svenska populationen av elfenbenslav finns i området. Årets inventering kring Husberget och Ulvberget gjordes i syfte att avgränsa yttergränserna för populationen, d.v.s. om möjligt hitta nya populationer runtomkring de kända förekomsterna. Inventeringarna skedde dels vid Husberget, dels norr om de kända förekomsterna mellan Husberget och Ulvberget, och även vid själva Ulvberget (figur 2).

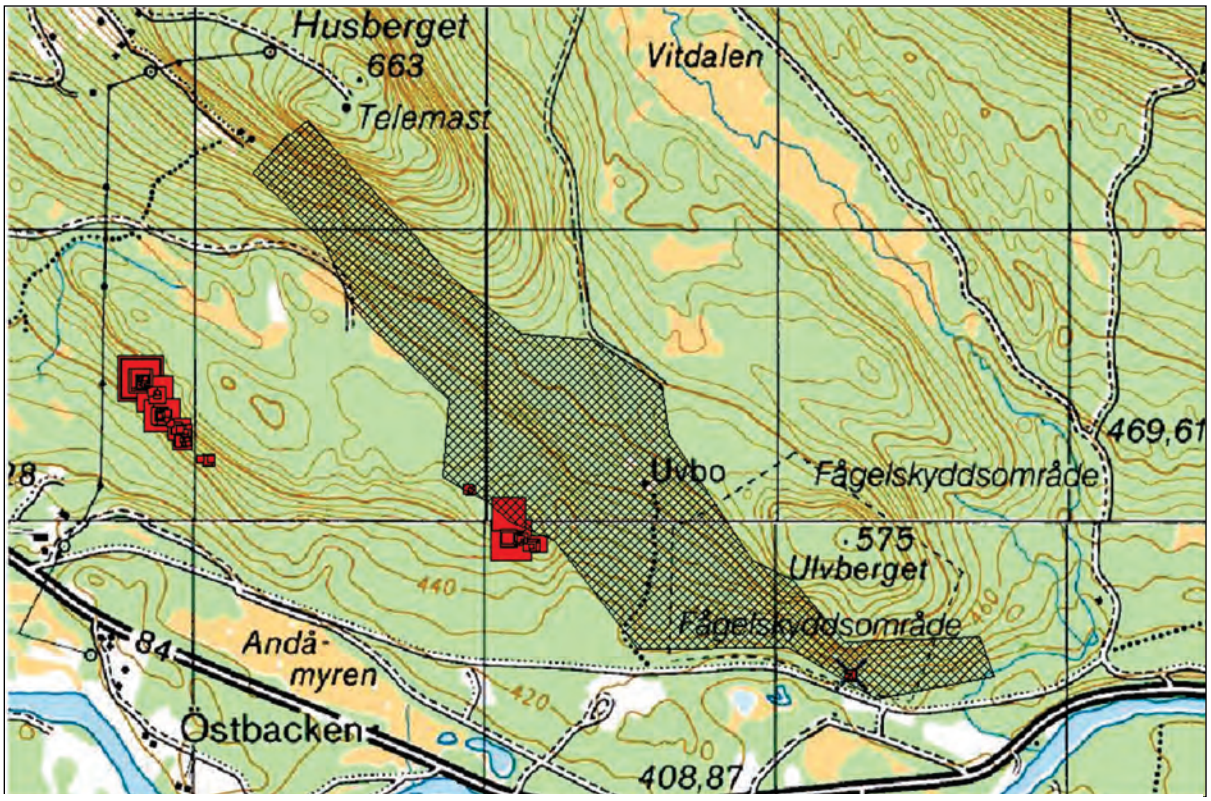

Figur 2. Karta över Husberget-Ulvberget med fynd av elfenbenslav i form av röda fyrkanter av olika storlek beroende på hur stor yttäckning varje delpopulation har. Rastrerat yta markerar ungefärligt årets inventerade yta. Det finns tre huvudområden för elfenbenslav, ett sydväst om Husberget, ett mellan Husberget och Ulvberget, och ett (det minsta) vid Ulvberget (vid krysset).

Husberget

Vid Husberget finns en brant sydvästsluttning bevuxen med ca 120 år gammal tallskog. I sluttningen finns en del små klippbranter och block av en sur bergart, troligen Långåsandsten (figur 3). Det finns också inslag av enstaka mörka kalkstensblock.

Figur 3. Husbergets blockrika sydvästsluttning. Nästan alla block är grå, och består troligtvis av sur Långåsandsten. På bilden syns dock också ett mörkt, nästan svart kalkstensblock. Det är denna typ av block som elfenbenslav kan växa på.

Mellan Husberget och Ulvberget

Sydost om Husberget, vid N 6925389, O 1384774, finns en platå med fina kalkhällar och kalkklippor i barrblandskog. Blocken är belägna i en hällmarksbetonad barrblandskog. På marken märks den kalkhaltiga berggrunden dels i form av rikkärr, men också genom rik förekomst av tibast *Daphne mezereum* och att trådfräken *Equisetum scirpoides* förekommer i gransumpskogen. På blocken växer kalkkrävande arter som kalkgytterlav *Fuscopannaria praetermissa*, fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea* och säcklav *Solorina saccata* (figur 4). Lite längre åt sydost sågs även murruta *Asplenium ruta-muraria* på ett block.

Figur 4. Säcklav *Solorina saccata* på kalkblock mellan Husberget och Ulvberget. Exemplaret överst till vänster är fuktigt och det nere till höger är torrt.

Vid N 6925114, O 1384942 påträffades redan 2008 elfenbenslav på ett par block i kanten av ett hygge, ganska långt från andra kända förekomster. Bålarna på blocken ser inte helt friska ut, och det är osäkert om de kommer att överleva exponeringen till följd av hygget. Inte långt därifrån (ca 170 m sydost därom) vid N 6925029, O 1385079 påträffades elfenbenslav vid årets inventering på ett kalkblock i blockrik granskog. Totalt sågs på detta block 40 bålar som totalt täckte en yta på hela 4,32 dm^2 (figur 5).

Figur 5. På detta kalkstensblock växte 40 bålar elfenbenslav som totalt täckte en yta på över 4 dm^2.

Kalkblocken fortsätter sedan i skogen i varierande omfattning ända fram till ett stort hygge som ligger vid N 6925039, O 1385273. Runt Ulvberget har stora hyggen nyligen tagits upp.

Ulvberget

Västra branten
I den västra delen av Ulvberget finns en sydostvänd bergbrant. Detta område domineras nästan helt av tallskog och berggrunden är sur (Långåsandsten). Kombinationen av torr tallskog och sur bergart gör att området troligtvis är olämpligt för elfenbenslav. Endast några små kalkstensblock påträffades i detta område.

Sydligaste delen av Ulvberget
Längst ner på de sydligaste branterna på Ulvberget, kring N 6924476, O 1386256 påträffades fyra delpopulationer för elfenbenslav. En eller möjligen två av populationerna är säkerligen samma som sågs vid inventeringen 2005. Nedanför klipporna växer blandskog, och växtplatserna är exponerade mot SSV eller SSO. Ett nyupptaget hygge finns också helt nära växtplatserna. Totalt påträffades 10 bålar som tillsammans täckte en yta på 1,24 dm^2 (figur 6).

Figur 6. Utsikt från klipporna med elfenbenslav vid Ulvberget. Bara ett tiotal meter från växtplatsen finns ett nyupptaget hygge. Det är troligt att elfenbenslaven kommer att påverkas negativt av hygget.

Små branter öster om Ulvberget
Även öster om Ulvberget finns ett virrvarr av ganska små branter med klippytor åt de flesta väderstreck. Branterna är sura med inslag av små rikare partier. Ingen elfenbenslav påträffades på dessa, men mussellav *Normandina pulchella* sågs på ett par klippor. Den är aldrig tidigare påträffad i Härjedalen.

Artlista
Asplenium ruta-muraria, murruta
Cladonia parasitica, dvärgbägarlav, NT

Daphne mezereum, tibast, s
Equisetum scirpoides, trådfräken, s
Fomitopsis rosea, rosenticka, NT
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, s
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Heterodermia speciosa, elfenbenslav, EN
Hypocenomyce castaneocinerea, mörk kolflarnlav, s
Hypogymnia bitteri, knottrig blåslav, NT
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, s
Lecidea botryosa, vedskivlav, s
Lepraria neglecta, klippmjöllav,
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Nephroma parile, bårdlav, s
Normandina pulchella, mussellav, NT
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Parmelia fraudans, gulaktig färglav
Phellinus ferrugineofuscus, ullticka, s
Polygonatum odoratum, getrams
Pulsatilla vernalis, mosippa, VU
Pyrola chloranta, grönpyrola, s
Saxifraga cespitosa, tuvbräcka
Solorina saccata, säcklav
Trichaptum abietinum, violmussling, NT
Woodsia ilvensis, hällebräken

Västerbottens län

Figur 7. Kartan visar det geografiska läget för bergen Sör-Råberget, Dödmanberget, Borstaberget och Skansbergen.

Figur 8. Kartan visar läget för Harahukberget, Storåliden, Storberget och Fembocken.

Borstaberget

Borstabergets sydbrant, östligaste delen, 8,5 km sydväst om Jörns k:a (figur 7). Västerbottens län & landskap, Skellefteå k:n, Jörn fg. Koordinater i rikets nät N 7218548, O 1692664. 258 m.ö.h. Inventerat den 27 september 2009 av Fredrik Jonsson & Christina Nysten.

Sten Ahlner hittade elfenbenslaven vid Borstaberget 1945. Laven är sedan dess inte sedd vid berget. Branten inventerades av mig och Janolof Hermansson 2005. Vi lyckades då inte återfinna elfenbenslaven, men tyckte att det mest lämpliga stället för laven var i brantens östligaste del. Årets inventering koncentrerades därför till denna del. Elfenbenslaven kunde glädjande nog återfinnas på två dellokaler. De båda växtplatserna beskrivs närmare under punkterna 1 och 2 här nedan.

Första punkten vid N 7218548, O 1692664, 258 m.ö.h. Bergarten är i sydbranten grönsten (porfyrit, metabasalt). Precis där elfenbenslaven växer är berget djupt urvittrat, troligtvis av kalcitgångar. Följearter till elfenbenslaven är fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea*, fliklav *Massalongia carnosa* och kalkgytterlav *Fuscopannaria praetermissa*. Nedanför växtplatsen växer en ca 150-årig tallskog med spridda björkar och granar. Fotoövervakning startades på växtplatsen, och 28 bålar sågs i den övervakade ytan (figur 9). Eftersom många bålar växer otillgängligt ganska högt upp på klippväggen övervakades inte alla bålar. Ytterligare 21 bålar sågs väster om den övervakade delen av klippan, vilket ger ett totalt antal på 49 bålar. I den västra delen påträffades även mussellav *Normandina pulchella* (NT).

Figur 9. Christina Nysten vid växtplats nr 1 vid Borstaberget. Klipporna har sprickor och påverkas av ovanförliggande jord/förna.

Andra punkten vid N 7218532, O 1692540, 259 m.ö.h. Här växer elfenbenslav på en sydvänd, 70 grader lutande sippervattensyta som trots torr väderlek vid inventeringstillfället är rejält fuktig. Tillsammans med elfenbenslav växer mussellav *Normandina pulchella* (NT, figur 11). Mussellaven växer även högre upp i den fuktiga klippsprickan. Branten där elfenbenslaven växer skuggas något från söder av granar, björkar och tallar. 4 bålar observerades, och en fotoövervakningsyta etablerades (figur 10).

Figur 10. Växtplats nr 2. Notera de mörka partierna som är blöta på grund av sippervatten. Det är i en sådan yta som elfenbenslaven växer.

Mussellav är aldrig tidigare påträffad i Västerbottens län. Den är ofta en följeart till elfenbenslav, och växer tillsammans med denna (i alla fall i samma område) vid Alpasberget (Norrbotten), Hoverberget (Jämtland) och Ulvberget (Härjedalen).

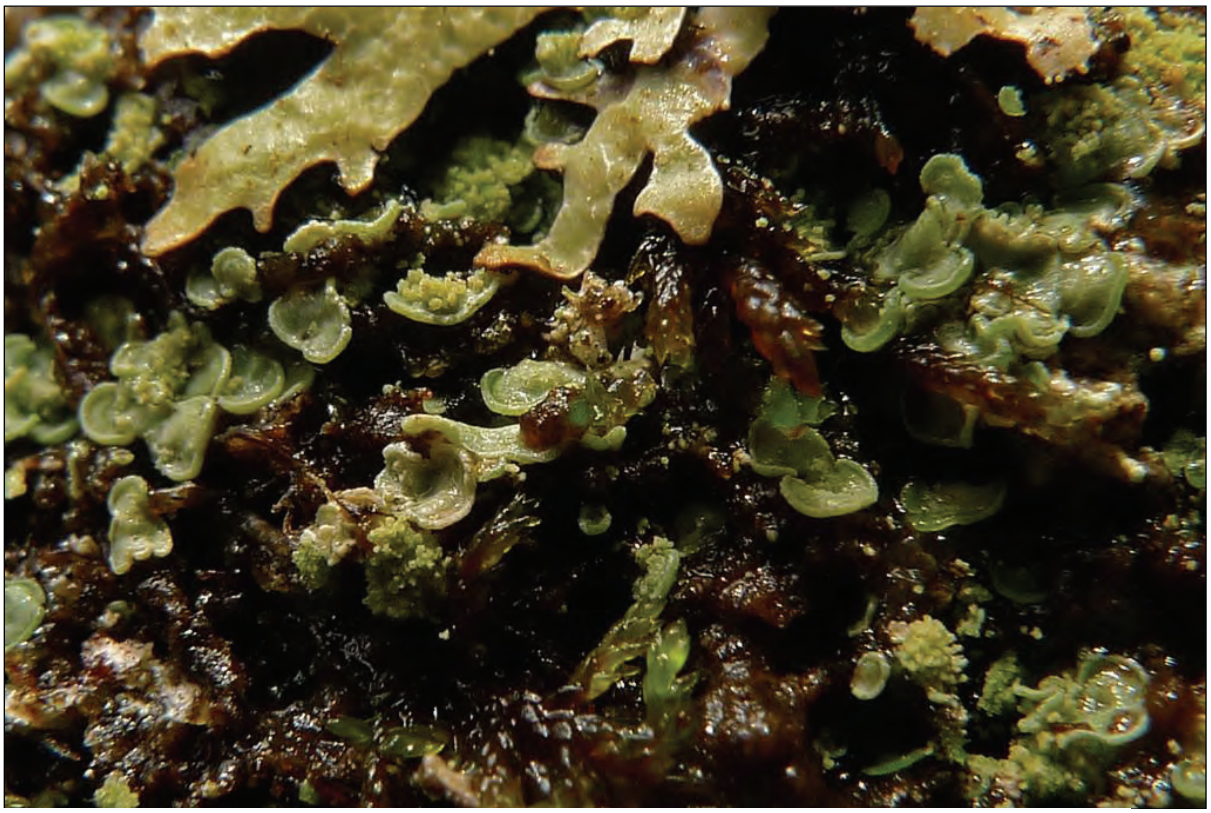

Figur 11. Mussellav *Normandina pulchella* i fuktigt tillstånd vid Borstaberget. Bilden är starkt uppforstorad. Laven växer i en sippervattensyta alldeles intill elfenbenslaven. De enskilda små loberna är i verkligheten bara ca 1-2 mm stora.

Artlista

Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, s
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Heterodermia speciosa, elfenbenslav, EN
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Normandina pulchella, mussellav, NT
Physconia detersa, nordlig dagglav

Storberget

Storbergets sydbrant, 11 km västnordväst om Boliden k:a (figur 8). Västerbottens län & landskap, Skellefteå k:n, Jörn fg. Koordinater i rikets nät N 7206435, O 1705836. 249 m.ö.h. Inventerat den 28 september 2009 av Fredrik Jonsson & Christina Nysten.

Den ”stora” sydbranten saknar så gott som helt exponerade klippväggar, den utgörs bara av en brant sluttning. Längre västerut, vid N 7206435, O 1705836, finns däremot låga, ca 2 m höga sydvända bergsskärningar. De små branterna består av en sur bergart, granit, och endast ”surbergslavar” växer på dem, t ex färglav *Parmelia saxatilis*, norrlandslav *Nephroma arcticum*, bårdlav *Nephroma parile*, filtlavar *Peltigera sp.* och fliklav *Massalongia carnosa*. Nedanför den lilla branten växer en ganska bördig skog, ca 60 år gammal. Gran dominerar, men även vårtbjörk, tall och asp förekommer. Skogen är av frisk blåbärstyp, men fläckar av högörttyp. Längre österut, t ex vid N 7206436, O 1705929 finns även inslag av gamla ca 140-åriga tallöverståndare (30-40 cm dbh).

Artlista

Massalongia carnosa, fliklav
Nephroma arcticum, norrlandslav
Nephroma parile, bårdlav, s

Harahukberget

Harahukberget, Rengårdsdammen, norr om Skellefteåälven, 1,7 km sydväst om Petiknäs k:a (figur 8). Västerbottens län & landskap, Norsjö k:n & fg. Koordinater i rikets nät N 7210129, O 1699336. 211 m.ö.h. Inventerat den 28 september 2009 av Fredrik Jonsson & Christina Nysten.

Figur 12. Branten vid Harahukberget.

Harahukberget har en liten sydbrant med upp till 5 m höga lodräta klippväggar, huvudsakligen uppbyggda av finkorniga sura vulkaniter, kvartsporfyr och granit (figur 12). Det finns inslag av näringsgynnade arter såsom mångformig rosettlav *Physcia dubia* och på något ställe växer vid basen av klippväggen (helt nära marken) även den kalkkrävande fjälliga gytterlaven *Fuscopannaria leucophaea*. Nedanför branten växer en ung tallskog. På små klippblock i tallskogen påträffas gulaktig färglav *Parmelia fraudans* och vårknopplav *Biatora vernalis*. Blocken de växer på påverkas av den näring som finns i jorden ovanför. På marken växer grönpyrola *Pyrola chloranta*.

Branten är troligtvis för torr och för sur för elfenbenslav.

Artlista

Biatora vernalis, vårknopplav, s
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, s
Parmelia fraudans, gulaktig färglav
Pyrola clorantha, grönpyrola, s

Sör-Råberget

Sör-Råbergets ostbrant, väster om Petikån, 3,5 km nordväst om Petiknäs k:a (figur 7). Västerbottens län & landskap, Norsjö k:n & fg. Koordinater i rikets nät N 7213154, O 1698343. 213 m.ö.h. Inventerat den 28 september 2009 av Fredrik Jonsson & Christina Nysten.

Figur 13. Växtplatsen för elfenbenslav vid Sör-Råberget.

Ostbranten

I södra delen av ostbranten, som vätter åt sydost, består bergarten av en sedimentär kvartsrik bergart med gröna inslag. Lite längre norrut är bergarten granit, och i denna del finns det gott om sipperstråk och sprickor där kalkhaltigt vatten uppenbarligen sipprar fram, eftersom det i sprickorna växer kruskalkmossa *Tortella tortuosa* och fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea*. Troligtvis rör det sig om kalcitgångar i graniten. I detta område påträffades en liten population med elfenbenslav, följande uppgifter antecknades vid växtplatsen:

Figur 14. Elfenbenslav *Heterodermia speciosa* vid Sör-Råberget. I torrt tillstånd är bålen vackert elfenbensvit och de långa cilierna/rhizinerna framträder bra.

Elfenbenslav *Heterodermia speciosa*. Koordinater i rikets nät N 7213155, O 1698342. 213 m.ö.h. Elfenbenslaven växer på en sydostvänd klippvägg i sydostbrant (figur 13, 14). Nedanför branten växer en ca 130 år gammal blandskog av frisk lingontyp med gran, tall, björk och asp. I denna del av branten är bergarten granitisk, men det finns ganska gott om sipperstråk eller sprickor. I och intill sprickorna växer kalkgynnade lav- och mossarter såsom fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea* och kruskalkmossa *Tortella tortuosa* (figur 15). Intill elfenbenslaven växer förutom fjällig gytterlav även mörk kranslav *Phaeophyscia sciastra*, fjällig dagglav *Physconia perisidiosa* och sipperlav *Dermatocarpon sp.* En bit nedanför klippan med elfenbenslaven växte även rävticka *Inonotus rheades* (figur 16). I skogen nedanför finns spår efter brand på en dimensionssavverkningsstubbe av tall. Ej långt öster om branten finns en myr och en å vilka troligtvis tillför en del fukt till branten, särskilt i samband med nattdimmor.

Figur 15. Två viktiga följearter till elfenbenslav syns på denna bild från Sör-Råberget. Den stora mosskudden till vänster är kruskalkmossa *Tortella tortuosa* och till höger om mosskudden syns en brungrå bål med blågrå förbål tillhörande fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea*. Båda arterna vill ha kalkhaltigt sippervatten.

Längst ner på klipporna, alldeles vid marken, finns ett ovanligt stort område med forsgytterlav *Fuscopannaria confusa*, (VU). Den totala förekomsten uppskattades till hela 0,5 m^2. Forsgytterlav är en fuktkrävande art och utgör ytterligare en indikation på att lokalklimatet är fuktigt i ostbranten.

Nordbranten

Längre norrut finns även en nordvänd brant, men den är surare, med exempelvis norrlandslav *Nephroma arcticum* och skuggblåslav *Hypogymnia vittata*.

Artlista

Biatora vernalis, vårknopplav, s
Dermatocarpon sp., sipperlav
Fuscopannaria confusa, forsgytterlav, VU
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, s
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Heterodermia speciosa, elfenbenslav, EN
Inonotus rheades, rävticka, s
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Nephroma parile, bårdlav, s
Peltigera extenuata
Phaeophyscia sciastra, mörk kranslav
Physconia perisidiosa, fjällig dagglav
Tortella tortuosa, kruskalkmossa, s

Figur 16. Strax nedanför klippan med elfenbenslav växte den vackra rävtickan *Inonotus rheades* (signalart) på en ganska klen aspstam.

Fembocken

Fembockens sydvästbrant, norr om Petikån, 1,3 km nordväst om Petiknäs k:a (figur 8). Västerbottens län & landskap, Norsjö k:n & fg. Koordinater i rikets nät N 7211257, O 1699730. 208 m.ö.h. Inventerat den 28 september 2009 av Fredrik Jonsson & Christina Nysten.

Här finns en relativt lång sydbrant med uppemot 20 m höga lodytor i etapper. Bergarten utgörs av sur metavulkanit, och nedanför branten växer en ca 100-120 år gammal tallskog av frisk lingontyp (figur 17). Den torra och sura branten gör att fukt- och kalkkrävande arter saknas. En art som däremot är vanlig i branten är grå navellav *Umbilicaria vellea*.

Figur 17. Branterna vid Fembocken.

Dödmanberget

Dödmanbergets sydvästbrant, nordväst om Svansele dammängar, 17 km nordväst om Petiknäs k:a (figur 7). Västerbottens län & landskap, Norsjö k:n & fg. Koordinater i rikets nät N 7218636, O 1686478. 238 m.ö.h. Inventerat den 28 september 2009 av Fredrik Jonsson & Christina Nysten.

Figur 18. Torr sydbrant vid Dödmansberget med björkar och tallar.

Dödmanberget har en torr sydbrant med klippor och stup uppbyggda av en sedimentbergart, konglomerat av Dödmanbergstyp (figur 18). Troligen är bergarten medelrik, men det torra läget (inget sippervatten, ung talldominerad skog, sydvänt läge) gör att inga krävande arter ses i västra delen. I östra delen finns dock en del sipperstråk med bårdlav *Nephroma parile*, kalkgytterlav *Fuscopannaria praetermissa*, krusig filtlav *Peltigera rufescens* och gulaktig färglav *Parmelia fraudans*. I denna del växer mycket vårtbjörk i ungskogen nedanför branten. Vid N 7218636, O 1686478 sågs även fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea* på en marknära låg klippa i nedre delen av sydbranten. Ännu längre österut vid t ex 7218474, O 1686729 påträffades lunglav *Lobaria pulmonaria* på ett par platser (klippa skuggad av gran och fuktig klippspricka). Denna del är intressantare, men är ändå mestadels för torr. Klippbranten är här uppdelad i etapper med många block och klippor i flera exponeringsriktningar. Många av dessa ytor inventerades ej, eftersom det skulle ta alltför lång tid.

Artlista

Biatora vernalis, vårknopplav, s
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, s
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Leucodon sciuroides, allémossa/ekorrsvansmossa, s
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Nephroma parile, bårdlav, s
Nephroma resupinatum, luddlav, s
Parmelia fraudans, gulaktig färglav
Peltigera rufescens, krusig filtlav
Physconia detersa, nordlig dagglav

Sör-Skansberget, Mitti-skansberget och Nörd-skansberget

Mitti-Skansbergets sydvästbrant, sydost om Klövertjärnen, 9,7 km nordväst om Petiknäs k:a (figur 7). Västerbottens län & landskap, Norsjö k:n & fg. Koordinater i rikets nät N 7216274, O 1693008. 235 m.ö.h. Inventerat den 28 september 2009 av Fredrik Jonsson & Christina Nysten.

Sör-Skansberget

De sydvända branterna vid Sör-Skansberget är av samma bergart (konglomerat, sedimentbergart) som vid Dödmansberget. Branterna ligger i en ljusöppen, tidigare brunnen tallskog av frisk blåbärstyp som är ca 140 år gammal. Branten är ganska torr och sur, med enstaka förekomst av bårdlav och vårknopplav. Lunglav påträffades på en klippa. På några ställen ses även brandspår på levande gamla, 150–170-åriga tallar.

På bergets nordsida finns en del småbranter. Även dessa är sura och ej lämpliga för elfenbenslav. De är bevuxna med exempelvis norrlandslav *Nephroma arcticum*.

Mitti-Skansberget

På Mitti-Skansberget finns ganska rejäla sydbranter som stupar rakt ned i en myr (figur 19). Bergarten består precis som vid Sör-Skansberget av ”Dödmansbergskonglomerat”, men lavfloran är rikare. Kanske beror det på det fuktigare läget intill myren, eller på att det finns fler sippervattensytor. Vid Mitti-Skansberget växer exempelvis lunglav *Lobaria pulmonaria* och skrovellav *Lobaria scrobiculata* på ganska många platser. Andra arter som förekommer är bårdlav, luddlav, fjällig dagglav, fjällig gytterlav, vårknopplav, kalkgytterlav, knottrig blåslav och olivbrun gytterlav. På två ställen påträffades njurlaven *Nephroma helveticum* (se bild på försättssidan). Denna lav är inte registrerad som funnen i Sverige, men det finns en osäker kollekt från det närliggande Borstaberget, insamlad av Sten Ahlner 1945.

Figur 19. Mittiskansbergets sydbrant stupar nästan rakt ner i myren, endast en smal blandskogsbård ligger därimellan. Den skuggas här (på kvällen) av Sör-Skansberget.

Nord-Skansberget

Endast en kort sträcka av den långa nordvända branten på Nord-Skansberget inventerades, och där sågs endast surbergsarter.

Artlista, Mitti-Skansberget

Biatora vernalis, vårknopplav, s
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, s
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Hypogymnia bitteri, knottrig blåslav, NT
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, s
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Nephroma helveticum
Nephroma parile, bårdlav, s
Nephroma resupinatum, luddlav, s
Peltigera rufescens, krusig filtlav
Physconia perisidiosa, fjällig dagglav,
Tortella tortuosa, kruskalkmossa, s

Storåliden, nedanför landsvägen

Små branter nordväst om Storåliden, nordost om Skellefteåälven, 1,4 km söder om Petiknäs k:a (figur 8). Västerbottens län & landskap, Norsjö k:n & fg. Koordinater i rikets nät N 7209267, O 1701131. 168 m.ö.h. Inventerat den 29 september 2009 av Fredrik Jonsson & Christina Nysten.

Mellan Skellefteälven och landsvägen finns flera små branta områden.

Vid N 7209267, O 1701131 finns några små klippor av sur vulkanit. Det finns dock kalkhaltiga partier som liknar dem vid Storåliden med fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea*, bårdlav *Nephroma parile*, styverlav *Peltigera didactyla*, gulaktig färglav *Parmelia fraudans* och kruskalkmossa *Tortella tortuosa*. Klipporna är rejält exponerade eftersom man har avverkat över hela den lilla branten (figur 20).

Figur 20. Klippor i ungskog mellan Storåliden och Skellefteälven.

Vid N 7209497 O 1700772 finns några klippor vid älven i äldre talldominerad skog. Dessa är dock surare.

Vid N 7209545, O 1700687 finns klippor som stupar nästan rakt ner i älven (figur 21). Här finns en del rikare inslag som ruggmossa *Rhytidium rugosum*, grynig praktlav *Xanthoria sorediata*, fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea* (sparsamt). Branten känns dock torr och det finns nästan inget sippervatten.

Vid N 7209561, O 1700621 växer fjällarv *Cerastium alpinum* i ett ganska stort brantområde vid älven, klipporna är exponerade åt olika riktningar, ost, syd och väst.

Figur 21. Klipporna stupar nästan rakt ner i Skellefteälven.

Artlista

Cerastium alpinum, fjällarv
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, s
Nephroma parile, bårdlav, s
Parmelia fraudans, gulaktig färglav
Peltigera didactyla, styverlav
Rhytidium rugosum, ruggmossa
Tortella tortuosa, kruskalkmossa, s
Xanthoria sorediata, grynig praktlav

Tjamstanberget

Tjamstanbergets sydsydvästbrant, 1,5 km sydost om Malå k:a. Västerbottens län, Lycksele lappmark, Malå k:n & fg. Koordinater i rikets nät N 7233515, O 1638828. 419 m.ö.h. Inventerat den 29 september 2009 av Fredrik Jonsson & Christina Nysten.

Figur 22. Sydvästvända branten vid Tjamstanberget.

Vid Tjamstanberget finns ett ganska stort sydvästvänt brantområde (figur 22). Branten har dock inte några stora stup, utan domineras av branta sluttningar, rasbranter och små klippbranter i etapper uppför branten. Nedanför branten finns både områden med ungskog och partier med mer intakt, gammal barrskog. Branten består av porfyrit, och är ganska sur. Arter som indikerar rikare växtplatser förekommer endast sparsamt och spritt i området. På enstaka ställe påträffades lavarna fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea*, åderlav *Peltigera venosa*, skrovellav *Lobaria scrobiculata* (figur 23), bårdlav *Nephroma parile* (figur 24) och kalkgytterlav *Fuscopannaria praetermissa* (figur 25) samt kärlväxterna fjällnejlika *Lychnis alpina*, blågröe *Poa glauca* och liljekonvalj *Convallaria majalis*.

Figur 23. Skrovellav *Lobaria scrobiculata* visar oftast på en intressant miljö när den växer på klippor såsom på denna bild från Tjamstanberget. Här förekommer den dock mycket sällsynt.

Figur 24. Bårdlav *Nephroma parile* skulle nog hamna längst ned i en pyramid för värdefulla klippmiljöer. Det är den första arten som dyker upp när miljön börjar bli lite intressant, och det räcker ofta med en aning rikare sippervatten för att den ska trivas.

Figur 25. Kalkgytterlav *Fuscopannaria praetermissa* är en bra indikator på kalkrikare klippmiljöer. Precis som för kruskalkmossa så räcker det med små, mycket lokala förekomster av kalk. Den trivs även i torra miljöer. På bilden ovan från Tjamstanberget har laven apothecier (rödbruna) vilket är ovanligt.

Vid N 7233452, O 1638810, som ligger i barrblandskog nedanför branten, finns en liten klippa med urvittrade karbonatådror. Nedanför klippan växer de kalkkrävande växterna trådfräken *Equisetum scirpoides*, hässlebrodd *Milium effusum* och trolldruva *Actaea spicata*.

Artlista

Actaea spicata, trolldruva, s
Convallaria majalis, liljekonvalj
Equisetum scirpoides, trådfräken
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, s
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Hypocenomyce antracophila, kolflarnlav, s
Hypocenomyce castaneocinerea, mörk kolflarnlav, s
Lecidea botryosa, vedskivlav, s
Lychnis alpina, fjällnejlika
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Milium effusum, hässlebrodd
Nephroma parile, bårdlav, s
Peltigera extenuata
Peltigera rufescens, krusig filtlav
Peltigera venosa, åderlav
Poa glauca, blågröe

Elfenbenslavsinventering i Jämtland hösten 2010

Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin
på uppdrag av länsstyrelsen i Jämtlands län

Inledning

År 2005 startades inventeringar av bergbranter i norra Sverige med det huvudsakliga syftet att hitta nya lokaler för elfenbenslav samt att återfinna laven på dess gamla, sedan tidigare kända växtplatser. Även under åren 2008-2009 har sådana inventeringar genomförts. Det har lett till att tre nya lokaler har upptäckts, och att arten har återupptäckts på ett stort antal av dess gamla lokaler. Ibland har flera besök krävts vid de gamla lokalerna för att laven skulle återfinnas. Detta faktum gjorde att vi fann fog för att återbesöka Farsinberget ännu en gång, även om berget besökts vid två tillfällen tidigare. Branter med sura bergarter har vid flera tillfällen visat sig kunna hysa elfenbenslav, trots att laven kräver rikare förhållanden. Det kan troligtvis förklaras med rikare sippervatten som sipprar över den sura berggrunden. Det gör att brantområden med sur berggrund men rik jordart kan vara mer intressanta att undersöka än vi tidigare trott. Denna inventering koncentrerades huvudsakligen till Farsinberget och dess närområde, där sur berggrund (revsundsgranit) kombineras med rik och kalkhaltig jordmån. Inventeringen finansierades av länsstyrelsen i Jämtland med åtgärdsprogramsmedel.

Resultat

Inventeringen koncentrerades till trakten mellan Bräcke och Östersund, och nästan alla lokaler låg på nordöstra sidan av E14, i Östersunds och Bräckes kommuner. En lokal som besöktes ligger dock på en annan plats, nämligen Hoverberget i Bergs kommun. Vid Farsinberget gjordes flera besök.

Följande lokaler besöktes:
Farsinberget (3 besök)
Flintskallberget
Kleven
Värsjöberget (2 besök)
Berg vid Bodtjärnen
Berg vid Bjärte
Hoverberget

Elfenbenslaven återfanns till vår glädje vid det andra besöket vid Farsinberget. Men tyvärr hade skogen kring växtplatsen avverkats och endast en mycket liten population (4,5 cm^2) hade överlevt den ökade exponeringen i samband avverkningen. Vid det tredje besöket startade vi upp en fotoövervakning av växtplatsen enligt samma metodik som på de övriga svenska lokalerna. Några av de övriga besökta lokalerna visade sig vara olämpliga för elfenbenslav (Flintskallberget, Kleven och Berg vid Bodtjärnen). De råder alltför sura förhållanden vid dessa berg, troligtvis beroende på att inlandsisen har fört bort det mesta av den kalkhaltiga jorden från bergens toppar. De övriga bergen hyste förutsättningar för elfenbenslav utan att den för den skull kunde hittas. En glädjande ”bifångst” som hittades under inventeringarna var grangytterlav *Fuscopannaria ahlneri* (EN) som också ingår i ett åtgärdsprogram. Den hittades på Värsjöberget och lokalen är den tionde kända växtplatsen för arten i landet, och den tredje i Jämtland. Vid Hoverberget hittades en ny population av peltula *Peltula euploca* (VU). Den är tidigare bara känd från en enda liten förekomst vid berget, vilket är den enda kända växtplatsen i Norrland. Nedan följer beskrivningar områdesvis med listor över påträffade arter.

Områdesbeskrivningar

Farsinberget

Läge: Farsinberget, liten brant sydväst om toppen, 500 m sydost om Farsindrolstjärnen. Jämtlands län och landskap, Östersunds k:n, Lockne fg. Koordinater i rikets nät, N 6991345, O 1455130. 364 m.ö.h. Inventerat 26 oktober 2010 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Elfenbenslaven återfinns

Elfenbenslaven hittades vid Farsinberget 1937 av F. O. Österlind. En utförlig beskrivning av fyndet ges i: Österlind, F. O. 1942. En ny lokal för *Anaptychia speciosa* (Wulf.) Mass. *Bot. Not. 95*: 92. Vi har inte tidigare haft tillgång till denna beskrivning, vilket har gjort att vi koncentrerat våra sökningar till den stora branten intill Farsindrolstjärnen. Österlind hittade dock elfenbenslaven vid den södra toppen, och den är tidigare inte inventerad. Nu koncentrerade vi sökningarna till detta område, och vi kunde glädjande nog återfinna laven på en klippvägg sydväst om den södra toppen.

Figur 1. Återfunnen elfenbenslav.

Branten

Elfenbenslaven (figur 1) kunde återfinnas i en brant som ligger sydväst om den södra toppen, ca 500 meter sydost om Farsindrolstjärnen (översiktsfoto på branten, se omslag). Bergbranten är ca 80 meter lång och 15 meter hög och vetter åt sydsydväst. Branten ligger numera på ett hygge, avverkat för ca 3-5 år sedan (planterat i år, 2010), och man har i princip inte lämnat träd varken nedanför eller ovanför branten. I själva branten har man lämnat 20-30 tallar (20-30 cm dbh) enstaka klen glasbjörk, asp, sälg och ca 10-15 gra troligen varit grandominerat. Brantens fot ligger ca 15-35 meter från en 100-årig kalkbarrskog med blåsippa, smultron och teveronika. Branten består av revsundsgranit, men det finns också små inslag av diabas. Det är dessutom stora möjligheter att nästan alla bergväggar i branten påverkas av kalkhaltig jord ovanför klipporna, vilket kan göra att regn- och grundvatten som rinner över klippväggarna blir mer basiskt och näringsberikat.

Elfenbenslavens växtplats

Klippväggen där elfenbenslaven växer är ca 3 meter hög och 6 meter lång (figur 2). En ca 150-170 år gammal gran står ovanför klippväggen med grenar som hänger 3-4 meter nedanför trädets bas och ner över klippväggen där elfenbenslaven växer. Grenarna har troligtvis skyddat elfenbenslaven från direkt solexponering vid friställningen i samband med att hygget togs upp, och skyddar dem fortfarande. På klippväggen där elfenbenslaven växer finns också bårdlav *Nephroma parile*, skrovellav *Lobaria scrobiculata* (rikligt), lunglav *Lobaria pulmonaria* (rikligt), färglav *Parmelia saxatilis*, (med parasit), *Lepraria membranacea*, *Lepraria* sp, grynig filtlav *Peltigera collina*, *Rhizocarpon* sp, matt filtlav *Peltigera malacea* och grynig örnlav *Ochrolechia androgyna*. På klipphyllan nedanför elfenbenslaven växer lingon *Vaccinium vitis-idaea*, smultron *Fragaria vesca*, blåsippa *Hepatica nobilis*, gullris *Solidago virgaurea*, vispstarr *Carex digitata* och stensöta *Polypodium vulgare*.

Figur 2. Under den gamla granen finns elfenbenlavens växtplats.

Fotoytorna

På klippväggen etablerades tre fotoytor. Två av fotoytorna låg intill varandra, medan den tredje var ett par meter ifrån de andra. I de två närliggande fotoytorna fanns många bålar, men de var mycket små, i medeltal endast ca 0,04 cm^2. I de två fotoytorna fanns det totalt 56 bålar med en täckande yta av 2,4 cm^2. Varav det fanns 52 i den ena av de två fotoytorna (figur 3,4). Ingen av bålarna såg ut att reproducera sig (med soral), men så gott som alla bålar såg friska ut. Viss konkurrens fanns med lavar (*Lepraria* spp.) och mossor, men de hotar troligtvis inte elfenbenslaven på platsen. Den rika förekomsten av små bålar på platsen kan kanske förklaras av att det tidigare kan ha funnits en större bål med rik soralproduktion ovanför de nu funna bålarna. Det finns kala stenytor ovanför bålarna som tyder på att det där kan ha lossnat ett sjok med lav eller mossa från bergväggen för inte särskilt länge sedan.

Figur 3. Bild på ena av de två närliggande fotoytorna. Elfenbenslaven är utmarkerad med knappnålar.

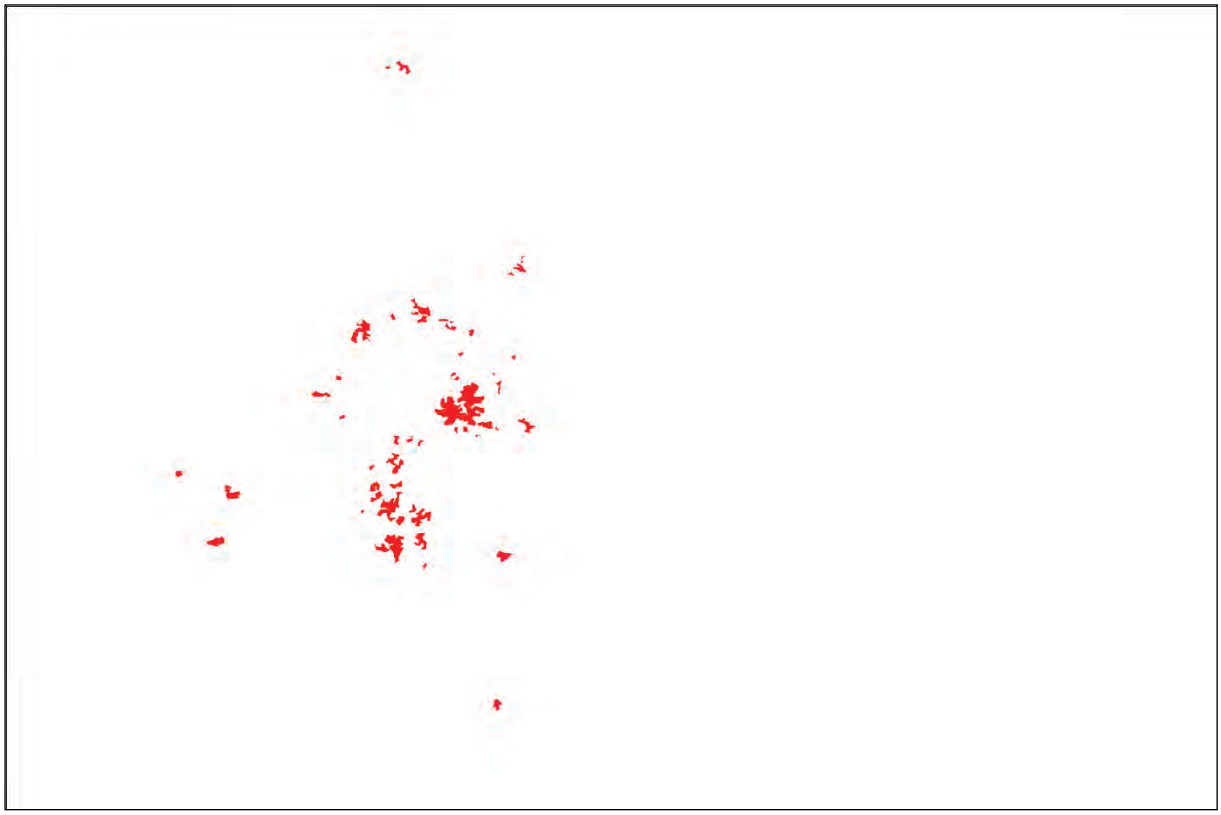

Figur 4. Bålarna i den analyserade fotoytan från figur 3 (röda). I denna fotoyta finns 52 bålar, många mycket små, i genomsnitt 0,04 cm^2.

I fotoytan som låg en bit ifrån de andra finns en lite större bål på ca 2 cm^2. Men det går inte att, med hjälp av bilderna, se om den har börjat bilda soral ännu. Den totala förekomsten vid klippväggen är alltså 4,5 cm^2 och 57 bålar. Det är den överlägset minsta populationen av elfenbenslav i Sverige, och den blir extra viktig att följa för att se om den kan överleva och öka i antal, eller om den riskerar att dö ut.

Samma klippbrant som Österlind fann laven på?

Det är osäkert om det är samma brant som Österlind hittade laven på som vi nu återfunnit den på. Vissa saker stämmer överens, t ex att det branten vätte mot sydsydväst, att den var av granit och att skogen innehöll trädslagen gran, tall, björk och asp. Österlind samlade både mossor och lavar från ”hela bergväggen” och i listan på dessa återfinns många ljusälskande arter som fyra arter navellavar, vinterlav och vindlav. Ingen av dessa kunde idag hittas på bergväggen. En förklaring kan vara att skogen som Österlind beskrev som ”gles”, under de följande 70 åren har förtätats så pass mycket att dessa arter har försvunnit från klippväggen och ersatts av mer skuggtåliga arter. En annan skillnad var att han skriver att bergväggen var 10-15 meter lång. Den brant vi hittade laven på var ca 80 meter lång, men innehöll mindre bergväggar.

Artlista

Alectoria sarmentosa, garnlav, NT
Bryoria nadvornikiana, violettgrå tagellav, NT
Collema flaccidium, slanklav, s
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Goodyera repens, knärot, NT
Heterodermia speciosa, elfenbenslav, VU
Hypocenomyce castaneocinerea, mörk kolflarnlav, NT
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, s
Lecidea botryosa, vedskivlav,
Leptogium teretiusculum, dvärgtufs, s
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Nephroma parile, bårdlav, s
Peltigera collina, grynig filtlav, s
Phellinus chrysoloma, granticka, NT
Pteriudium aquilinum, örnbräken
Pyrrhospora elabens, vedflamlav, s
Ramalina sinensis, småflikig brosklav, NT

Flintskallberget

Läge: Jämtlands län och landskap, Östersunds k:n, Lockne fg, Flintskallberget, 2,5 km nordost om Linehäll, knappt 9 km ost Lockne k:a. Koordinater i rikets nät, N 6991108, O 1458701. 393 m.ö.h. Inventerat den 26 oktober 2010 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Figur 5. Flintskallbergets exponerade klippväggar mot väster.

Flintskallberget är en bergknalle med ganska höga, 10-20 m, klippväggar som främst är exponerade mot väster (figur 5). Ovanpå berget finns en mager och klenvuxen tallskog. Troligtvis är bergets topp kalslipat av inlandsisar och därför är jordlagret tunt och växtligheten mager däruppe (därav bergets namn). Berggrunden är dessutom sur revsundsgranit, och kombinationen av sur bergart och tunt magert jordlager gör att lavfloran på branterna mestadels är präglad av surbergsarter. Men i södra delen av branten finns rikare inslag både på klipporna och på marken nedanför klipporna. Troligen beror det på den rikare jordart som finns i de lägre liggande delarna i området. På klipporna ses det rikare inslaget i form av fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea*, kruskalkmossa *Tortella tortuosa* och guldlockmossa *Homalothecium sericeum*. På marken växer blåsippa *Hepatica nobilis*, liljekonvalj *Convalaria majalis* och vårärt *Lathyrus vernus*. Lite ovanligare arter på klipporna i detta område är vårknopplav (s) *Biatora vernalis*, olivbrun gytterlav *Fuscopannaria mediterranea* och skrovellav *Lobaria scrobiculata* (de sistnämnda NT), som alla föredrar lite näringsrikare platser på klipporna (medelrika). Ett par lavar som ofta växer i surare miljöer återfanns också, norrlandslav *Nephroma arcticum,* fliklav *Massalongia carnosa* och skuggblåslav *Hypogymnia vittata* (figur 6-8).

Artlista

Biatora vernalis, vårknopplav, s
Convalaria majalis, liljekonvalj, s
Frullania spp. Frullania
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, s
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Hepatica nobilis, blåsippa, s
Homalothecium sericeum, guldlockmossa
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, s
Lathyrus vernus, vårärt
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Nephroma arcticum, norrlandslav, s
Nephroma parila, bårdlav, s

Tortella tortuosa, kruskalkmossa, s

Figur 6-8. Norrlandslav (överst), fliklav (vänster) och skuggblåslav (höger) växer alla gärna på sura, fuktiga och ofta nordvända mossiga klippväggar. De är fortfarande ganska vanliga i norra Sverige, men norrlandslaven har i södra delarna av sitt utbredningsområde minskat kraftigt.

Kleven

Läge: Jämtlands län & landskap, Bräcke kn, Sundsjö fg, Kleven, norra och mellersta branten, ca 10 km nordväst Sundsjö k:a. Koordinater i rikets nät, N 6993541, O 1461826. 350 m.ö.h. Inventerat den 27 oktober 2010 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Figur 9. Klippor vid Kleven.

Hela berget ser ut att bestå av vitaktig Revsundsgranit. Vi inventerade endast de norra/västra delarna av branten. Längst i nordväst växer en 20–30-årig blandskog vid branten. Klipporna är sura och branterna går i etapper i berget (figur 9). Lite längre söderut är branten omgiven av en smal bård av äldre skog, med gran, asp, björk och tall. Ännu längre åt sydost går återigen ungskogen ända fram till branten. Uppe på berget växer en gammal hällbergstallskog. På klipporna sågs skrovellav *Lobaria scrobiculata* (NT) på några ställen. Inventeringarna avbröts på grund av att berggrunden och lavfloran var så torftig. Även kärlväxtfloran verkade mager, men lite rikare vegetation fanns vid en bäck, med blåsippa *Hepatica nobilis* och smultron *Fragaria vesca*.

Artlista

Alectoria sarmentosa, garnlav, NT
Arctoparmelia centrifuga, vinterlav
Cladonia parasitica, dvärgbägarlav, NT
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, s
Lecidea botryosa, vedskivlav, s
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT

Värsjöberget

Läge: Jämtlands län & landskap, Bräcke kn, Sundsjö fg, Värsjöberget, vid Västra Värsjön, knappt 7 km öster om Sundsjö k:a. Koordinater i rikets nät, N 6983980, O 1474361. 337 m.ö.h. Inventerat den 28 oktober (östra delen) och den 2 november 2010 (västra delen) av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Östra delen

Denna beskrivning gäller den östra delen fram till nyckelbiotopen och ravinen. Branten är i östra delen uppdelad i etapper med ganska gott om uppemot 10 meter höga klippväggar, men även mindre klippväggar i allehanda storlekar. De flesta klippväggar är mer eller mindre lodräta med

”istidsrundad” överdel. Bergarten är revsundsgranit, oftast vit, men på några ställen även röd. Spritt i området finns på klipporna partier där vatten tidvis sipprar ned och skapar rikare förhållanden. Mest troligt blir vattnet något rikare tack vare att det rinner genom jord/förna innan det når klippväggen. I sådana ställen växer ofta skrovellav *Lobaria scrobiculata* och olivbrun gytterlav *Fuscopannaria mediterranea* (båda NT). Mossfloran är också rik. Vanligast är dock en surbergsflora med triviala arter såsom färglav *Parmelia saxatilis*, näverlav *Platismatia glauca* och bägarlavar *Cladonia spp.* Skogen i och nedanför branten är bördig och högvuxen. I östra delen är tall vanligast. I och ovanför branten finns gamla, ca 150-åriga tallar, medan det nedanför branten växer ungskog i östligaste delen. Längre västerut ökar graninslaget och där finns även inslag av asp och sälg med diametrar mellan 20 och 50 cm i brösthöjd. På en gammal sälghögstubbe intill branten växte smalskaftlav *Chaenotheca gracilenta* (VU), parknållav *Chaenotheca hispidula* (NT), gul nållav *Chaenotheca brachypoda* och kornig nållav *Chaenotheca chlorella*. Granen föryngrar sig här och var, och i västra delen växer blåsippa ganska rikligt. Kalkgynnade arter förekommer på klipporna mest i små fläckar, t ex gulskaftad klockmossa *Encalypta ciliata* (figur 12), fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea* (figur 13) och kruskalkmossa *Tortella tortuosa.*

Västra delen

Längs i väster omges branten av ungskog (ca 20 år gammal), men sedan vidtar en 120–150-årig skog, med omväxlande tall- och grandominans. I skogen finns även inslag av sälg, asp och björk. Enstaka lågor och grov asp finns också. Skogen befinner sig i ett sent succesionsstadium för lövträden och det finns också ganska rikligt med björkhögstubbar med lunglav *Lobaria pulmonaria* (NT). Det finns gott om grova dimensionsavverkningsstubbar av tall samt brandspår. På marken samsas lågörter som ekbräken *Gymnocarpium dryopteris*, smultron *Fragaria vesca* och vitpyrola *Pyrola rotundifolia* med blåbär *Vaccinium myrtillus* och lingonris *Vaccinium vitis-idaea*. Högre upp i branten och ovanför branterna dominerar tallskog. På klippor en bit upp i branten hittades en stor population av den mycket sällsynta grangytterlaven *Fuscopannaria ahlneri* (EN, figur 10-11).

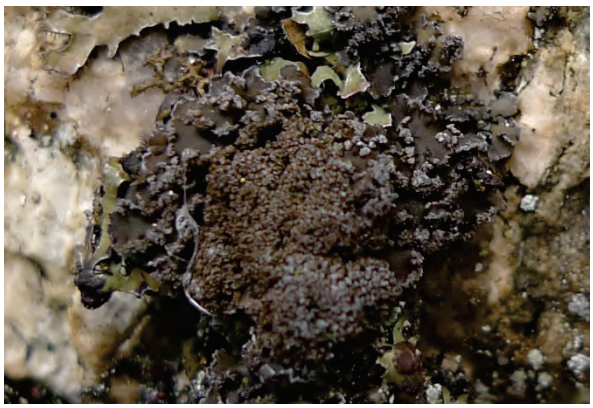

Figur 10-11. Klippvägg med grangytterlav (till vänster) samt närbild på grangytterlav (till höger) vid Värsjöberget.

Artlista

Alectoria sarmentosa, garnlav, NT
Biatora vernalis, vårknopplav, s
Chaenotheca chlorella, kornig nållav, s
Chaenotheca gracilenta, smalskaftslav, VU
Chaenotheca hispidula, parknållav, NT
Collema flaccidium, slanklav, s
Collema furfuraceum, stifgelélav, NT
Encalypta ciliata, gulskaftad klockmossa
Fuscopannaria ahlneri, grangytterlav, EN
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Goodyera repens, knärot, NT
Hepatica nobilis, blåsippa, s
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, s
Lecanora impudens, allékantlav, VU
Leprocaulon microscopium, buskmjöllav
Lichinodium sirosiphoideum, kuddlav
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Melanelia glabratula, glänsande sköldlav
Nephroma helveticum
Nephroma parile, bårdlav, NT
Parmeliella triptophylla, korallblylav, s

Peltigera collina, grynig filtlav, s
Phellinus chrysaloma, granticka, NT
Phellinus populicola, stor aspticka, NT
Phlyctis argena, blemlav
Tortella tortuosa, kruskalkmossa

Figur 12-13. Även om Värsjöberget mest består av en sur bergart, revsundsgranit, så finns det inslag av rikare platser på berget, särskilt där vatten sipprar fram. På sådana platser kan man påträffa kalkkrävande arter som gulskaftad klockmossa *Encalypta ciliata* (vänster) och fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea* (höger).

Hoverberget

Läge: Jämtlands län & landskap, Bergs kn & fg. Hoverberget, stora sydvästvända branten knappt 2 km nordväst Bergs k:a, samt området vid Grottan. Koordinater i rikets nät, N 6969071, O 1429909. 419 m.ö.h. Inventerat den 1 november 2010 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Vid Hoverberget finns endast en liten känd population med elfenbenslav. Den växer strax öster om den stora sydvästvända branten på berget. Laven är eftersökt på andra ställen på berget flera gånger, framförallt av Pontus Wallén, men också av undertecknade. På berget finns dock gott om små och stora branter, och små populationer av elfenbenslav kan lätt missas. Därför gjorde vi ännu ett försök att hitta nya populationer av elfenbenslav på berget. Sökningen koncentrerades till östra delen av den stora sydvästvända branten samt i området kring Hoverbergsgrottan. Någon elfenbenslav hittades inte. I den stora sydvästvända branten kontrollerades getlavens förekomst vid berget. Getlaven *Flavoparmelia caperata* växer här på sin enda kända växtplats i norra Sverige och såg ut att ha det lite svårt i konkurrensen mot mossorna där den växer. Vi får hoppas att det finns fler och större växtplatser högre upp i branten, mossiga och svårtillgängliga klippor finns nämligen där. En glad nyhet var att vi hittade en ny växtplats för peltula *Peltula euploca* (figur 14), intill peltulan hittades även den vackra berglaven *Dimelaena oreina* (figur 15). Peltula förekommer vid Vättern och Vänerns stränder, samt vid Hoverberget. Den har vid Hoverberget bara varit känd från en liten växtplats vid grottan. Den nya växtplatsen är belägen i en svårtillgänglig brant ganska högt upp på berget. Växtplatsen är tydligt påverkad av rikare förhållanden, kanske från ett fågelbo högre upp i branten.

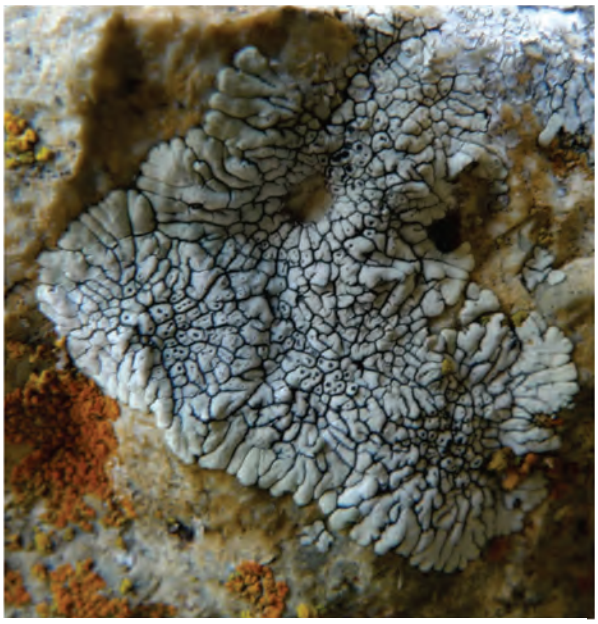

Figur 14-15. Berglav *Dimelaena oreina* (höger) växer på en klippa i närheten av peltulan *Peltula euploca* (vänster). Klippan är tydligt påverkad av näring eller kalk vilket märks bland annat genom en rik förekomst av praktlav. Peltulan har gråbruna bålfjäll med mörka, svartbruna soral längs med kanterna. Den växer på ett ställe på klippväggen där vatten ibland sipprar och stenen färgas svart av blågrönalger eller lavar med blågrönalger.

I övrigt kan nämnas att jättelav *Lobaria amplissima* (EN) hittades på sex olika ställen på klippväggar i närheten av grottan. Den uppträdde där i samtliga fall i form av jättelavskorall. Den är sedan tidigare känd i både blågrönalgsform och grönalgsform på en sälg vid grottan samt i blågrönalgsform i Rämnan.

Artlista

Asplenium septentrionale, gaffelbräken
Asplenium trichomanes, svartbräken
Collema subflaccidum, grynig gelélav, VU
Dimelaena oreina, berglav
Flavoparmelia caperata, getlav, VU
Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Leprocaulon microscopicum, buskmjöllav
Leptogium lichenoides, traslav, s
Lobaria amplissima, jättelav, EN
Lobaria amplissima, jättelavskorall, EN
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Melanelia subargentifera, ljuskantad sköldlav
Normandina pulchella, mussellav, s
Pannaria conoplea, grynlav, VU
Peltigera collina, grynig filtlav, s
Peltigera scabrosa, sträv filtlav
Peltula euploca, peltula, VU
Physcia magnussonii, pudrad rosettlav, VU
Pyrola chlorantha, grönpyrola, s
Xanthoria elegans, praktlav

Berg vid Bodtjärnen

Läge: Jämtlands län & landskap, Östersunds kn, Brunflo fg, västbrant vid ostsidan av Bodtjärnen, 3 km öster om Linehäll. Koordinater i rikets nät, N 6990160, O 1459487. 406 m.ö.h. Inventerat den 2 november 2010 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Alldeles intill Bodtjärnens östra strand finns en liten höjd med branter exponerade åt främst väster och sydväst. Branterna är inte särskilt höga, utan löper i små etapper upp från sjöns strand. Berggrunden består av revsundsgranit (figur 16), vilket innebär att det råder magra näringsförhållanden på platsen. På marken växer lingon *Vaccinium vitis-idaea*, blåbär *Vaccinium myrtillus* och kråkbär *Empetrum nigrum* och skogen är talldominerad och minst 130 år gammal. Närmast sjön finns också inslag av enstaka gran, sälg och asp. I sjökanten finns också lite vass. På klipporna dominerar surbergslavar, men det finns mycket små fläckar med skrovellav *Pulmonaria scrobiculata* och kalkgytterlav *Fuscopannaria pratermissa*.

Figur 16. Berg vid bodtjärnen som består av revsundsgranit.

Artlista

Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Hypogymnia vittata, skuggblåslav
Lobaria pulmonaira, lunglav, NT
Lobaria scrobiculata, skrovellav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Nephroma resupinatum, luddlav, s
Peltigera collina, grynig filtlav, s
Polychidium muscicola, korallkuddlav

Berg vid Bjärte

Läge: Jämtlands län & landskap, Östersunds kn, Brunflo fg, brant nordost om Bjärte och Gårdstjärnen, 13 km sydost om Brunflo k:a. Koordinater i rikets nät, N 6988414, O 1459642. 386 m.ö.h. Inventerat den 2 november 2010 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Öster om byn Bjärte ligger en liten brant med framförallt sydvästvända klippväggar. Branterna är ganska hårt påverkade av mänsklig verksamhet (figur 17). I västra delen har odlade marker tidigare nått ända fram till klipporna och i östra delen har ett kalhygge tagits upp alldeles kring branten. Åkrarna i västra delen håller på att växa igen, delvis med asp och sälg (figur 17), och en gammal gärdesgård som går rakt över branten vittnar om att bete har skett i området tidigare. I mittenområdet växer numera en ca 70 år gammal granskog nedanför branten. Annars växer i och ovanför branten en del gamla, ca 140-åriga tallar. Trots den hårda påverkansgraden finns där ändå en intressant lav- och mossflora. Berggrunden är troligtvis sur revsundsgranit, men en rik jordmån bidrar till att förhållandena är basiska och på klipporna växer exempelvis kalkgytterlav *Fuscopannaria praetermissa*, olivbrun

gytterlav *Fuscopannaria mediterranea*, skrovellav *Lobaria scrobiculata* (rikligt), fjällig gytterlav *Fuscopannaria leucophaea*, skinnlav *Leptogium saturninum* och grynig filtlav *Peltigera collina*. Flera av lavarterna och även några mossarter som växer vid berget är kalkgynnade, och berget skulle kunna vara lämpligt för elfenbenslav. På marken nedanför klipporna växer blåsippa *Hepatica nobilis*.

Artlista

Fuscopannaria leucophaea, fjällig gytterlav, s
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Hypogymnia vittata, skuggblåslav, s
Leptogium saturninum, skinnlav, s
Lobaria pulmonaria, lunglav, NT
Lobaria scrobculata, skrovellav, NT
Massalongia carnosa, fliklav
Neckera sp., fjädermmossa
Nephroma parile, bårdlav, s
Peltigera collina, grynig filtlav, s
Tortula ruralis, takmossa
Umbilicaria polyphyla, glatt navellav

Nysök efter elfenbenslav och jätteköldlav vid Kalvtjärnarnas naturreservat i Dorotea kommun, Västerbottens län

Inventeringen utförd av Fredrik Jonsson, Sebastian Kirppu och Ulrika Nordin den 12 september 2011 på uppdrag av länsstyrelsen i Västerbottens län

Bakgrund

Elfenbenslav *Heterodermia speciosa* har sina största förekomster i trakten kring Hede i Härjedalen. Den växer i denna trakt på hård kalksten, dolomit, och här finns över hälften av Sveriges kända population av arten. I Kalvtjärnarnas naturreservat finns en av Västerbottens läns största förekomster av dolomit. Eftersom ingen hade undersökt de sydostvända branterna i området på lavar fanns goda förhoppningar om att finna elfenbenslav och andra sällsynta och hotade lavar på klipporna. Områdets nordbrant, som också består av dolomit är tidigare noggrant inventerad av ett drygt 50-tal lichenologer i samband med det nionde mötet med Nordisk lichenologisk förening som hölls 1991 (Thor 1992). En fullständig artlista för området finns i Graphis Scripta, Volym 4, häfte 1, 1992. Nämnas kan dock att man fann den sällsynta raggkranslaven *Phaeophyscia kairamoi* (VU), (som förekommer i samma område som elfenbenslav och jätteköldlav vid Fröstsjöberget i Härjedalen). Man fann även fem arter av släktet Gyalecta, varav två är rödlistade, almlav *Gyalecta ulmi* (NT) och tunn kraterlav *Gyalecta friesii* (VU). Andra rödlistade arter som man påträffade är smalskaftslav *Chaenotheca gracilenta* (VU), knottrig blåslav *Hypogymnia bitteri* (NT), garnlav *Alectoria sarmentosa* (NT), norsk näverlav *Platismatia norvegica* (NT), lunglav *Lobaria pulmonaria* (NT) och skrovellav *Lobaria scrobiculata* (NT). En riktig raritet som samlades in på basen av en gran intill dolomitklippan i skuggigt och fuktigt läge var gul pysslinglav *Thelopsis flaveola* (VU). Den har en sydlig utbredning och förekommer annars främst i ädellövskogar i södra Sverige.

Resultat

Tre olika branter inventerades, två av dessa hade en relativ sur berggrund vilket visades genom torftig lavflora. Något positivt var att norsk näverlav *Platismatia norvegica* (VU) fanns i rikligt tillstånd på en av lokalerna.

Den tredje branten bestod till stor del av dolomit och lämpade sig bättre för elfenbenslav. Dock är stora delar av branten exponerade vilket har bidragit till att många lavar har försvunnit därifrån, i nederkant var det mer beskuggat och där hittades arter såsom grynig filtlav *Peltigera collina* (S), skrovellav *Lobaria scrobiculata* (VU), bårdlav *Nephroma parile* och kuddlav *Lichinodium sirisiphoideum*.

Tyvärr kunde inte elfenbenslaven hittas på någon av de tre inventerade lokalerna.

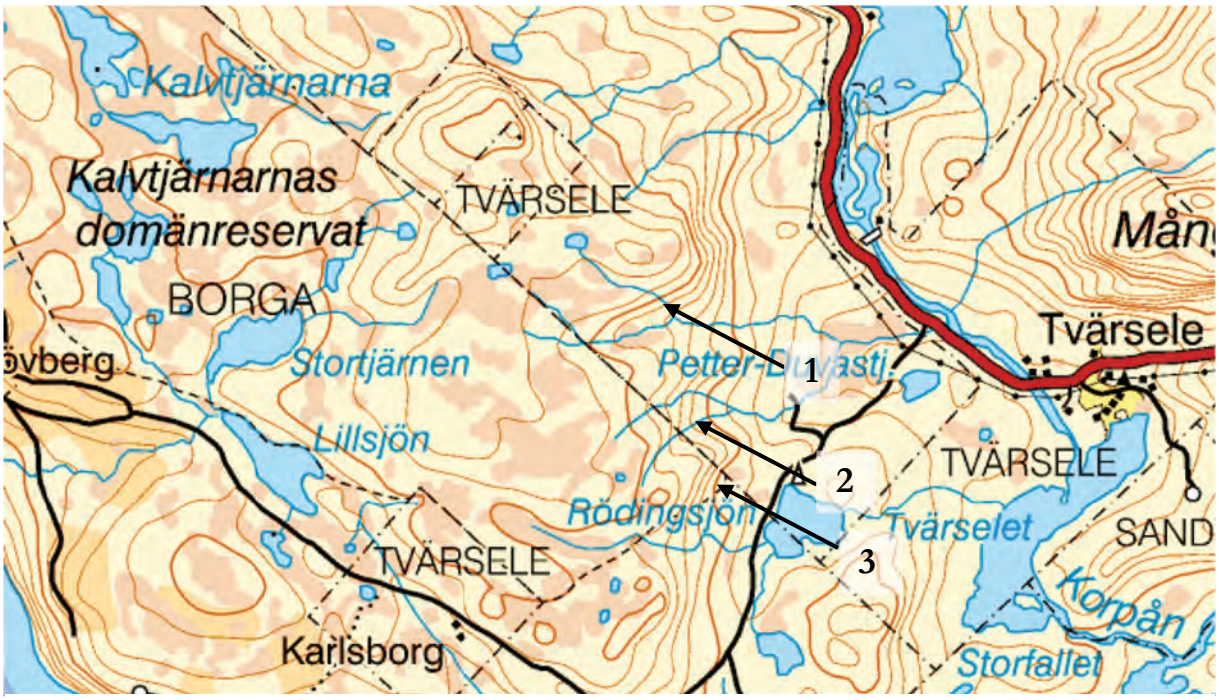

Figur 1. Karta med de tre inventerade branterna utpekade.

Inventeringen

Läge: Västerbottens län, Dorotea k:n och fg, ca 10 km väst om Risbäck. Koordinater i rikets nät, N 7177682, O 1478978, 604 m.ö.h.

Tre olika områden inventerades och inventeringen koncentrerades till tre olika brantområden (figur 1). Alla områden har branter som främst är exponerade åt sydost eller öster. Områdena ligger på ca 460-600 m.ö.h.

Det nordligaste området, delområde 1, kan ses på bild på rapportens första sida. Branten är hög och nedanför finns en stor rasmark med block. Bergarten är sur och det återspeglas också i lavfloran som var fattig. Denna brant är östexponerad. Väster om branten finns en sydostvänd sluttning där vegetationen är rikare och taggbräken *Polystichum lonchitis* samt kransrams *Polygonatum verticillatum* växer.

Delområde 2 består av sydostvända branter vid en bäckdal. Även dessa branter är sura. Norsk näverlav *Platismatia norvegica* (VU) förekommer både på klippor- och träd i området. Den är ovanlig i denna region och befinner sig här nära sin nordgräns. Nere i bäckdalen växer ett stort bestånd av strutbräken *Matteuccia struthiopteris*. Kring de båda branterna på delområde 1 och 2 växer urskogsliknande granskog som innehåller mycket grova granar (figur 2).

Figur 2. Runtomkring branterna i område 1 och 2 växer gammal, urskogsliknande granskog som ingår i Kalvtjärnarnas naturreservat. På bördiga platser, som här nedanför en brant blir granarna riktigt grova. Denna gran hade en diameter på ca 80 cm i brösthöjd.

I delområde 3 består dock, till skillnad från de ovan nämna områdena, större delen av branten av dolomit. Stora delar av branten är exponerad genom att området nedanför utgörs av en trädlös, blockrik rasmark. Lavfloran består av kalkkrävande arter som gärna växer på ljusexponerade branter (figur 3). I brantfoten, precis nedanför det nästan lodräta stupet växer ett svårframkomligt enesnår. På enarna växer en märklig lavflora med bl.a. rikligt med sotlav *Cyphelium inquinans* (S)

och vedskivlav *Lecidea botryosa* (S). Sotlav är en lav som i norra Sverige vanligtvis växer på gamla talltorrakor eller på avbarkade grenar av grova gamla granar. Kärlväxtfloran i brantfoten är rik, med en mängd typiska sydväxtbergsarter. Nämnas kan smultron *Fragaria vesca*, blågröe *Poa glauca*, toppdån *Galeopsis bifida*, bergglim *Silene rupestris*, liten fetknopp *Sedum annuum* och femfingerört *Potentilla argentea*. Stickelfrö *Lappula deflexa* (VU) förekommer också rikligt. I kanterna av branten, där klipporna är något mer beskuggade, finns arter som signalerar att klippväggarna är lämpliga för exempelvis elfenbenslav. Där växer grynig filtlav *Peltigera collina* (S), skrovellav *Lobaria scrobiculata* (NT), bårdlav *Nephroma parile* och kuddlav *Lichinodium sirisiphoideum*. Längst ned nordöstra delen har man avverkat skogen nästan ända fram till klipporna, och lavar och mossor på klippväggarna har dött.

Figur 3. I delområde tre ser de flesta klipporna ut på följande vis - ganska torra överlutor av dolomit med rik förekomst av bl.a. mjölig orangelav *Caloplaca citrina*.

Inventering av elfenbenslav *Heterodermia speciosa* i Jämtlands län hösten 2011

Utförd av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin
på uppdrag av länsstyrelsen i Jämtlands län

Inledning

Elfenbenslav är funnen på 17 lokaler i Sverige genom tiderna, och nästan alla dessa lokaler är besökta under åren 2008-2009. Den finns kvar på 14 av lokalerna, på 3 av lokalerna är den inte återfunnen. De tre lokaler där den inte är återfunnen ligger alla i Härjedalen. Det är lokalerna vid Funäsdalen, Ljusnedal och Sveg. Lokalen vid Sveg är överdämd och det är osannolikt att arten finns kvar där. Vid Ljusnedal och Funäsdalen får förutsättningarna anses bättre. Denna inventering syftar till att försöka återfinna elfenbenslav på dessa lokaler.

Resultat

Elfenbenslaven eftersöktes vid Funäsdalen, där den tidigare har hittats på två ställen. Trots att en del till synes lämpliga miljöer besöktes kunde den inte återfinnas. I trakten av Ljusnedal gjorde inventeringar dels på Hemberget, dels i själva byn Ljusnedal. En ganska stor population kunde glädjande nog återfinnas på kalkhaltiga block mitt i byn Ljusnedal. Vilket ökar antalet lokaler som elfenbenslav finns på till 15 av de ursprungliga 17 (tabell 1).

Tabell 1. Kända lokaler för elfenbenslav, fyndår samt populationens storlek i yttäckning och antal bålar. Antalet bålar bygger främst på data från fotoövervakningen 2008-2009.

	Ursprungligt fyndår	Senast sedd	Antal bålar (över 0,25 cm^2)	Yttäckning (dm^2)	Kommentar
Norrbottens län					
Muddusälven	1977	2008	5		Ej fotograferad med ram
Alpasberget	1999	2008	344	11,7	
Västerbottens län					
Sör-Råberget	2009	2009	3	0,2	Ej fotograferad med ram
Borstaberget	1945	2009	54	2,5	
Storåliden	2005	2008	100	1,6	
Jämtlands län					
Välaberget	1919	2009	72	2,6	
Nybodberget	1946	2008	8	0,4	
Farsinberget	1937	2010			
Hoverberget	1981	2008	32	0,7	
Fröstsjöberget	1981	2008	93	3,7	Endast en dellokal inventerad
Funäsdalen 1	1878	1878			
Funäsdalen 2	1948	1948			Ytterst sparsamt (1948)
Ljusnedals skog	1912	2011	205	7,2	Endast översikligt inventerad
Byarforsen, Sveg	1905	1905			Växtplatsen överdämd
Husberget/Ulvberget	2005	2009	1288	90,4	
Dalarnas län					
Eländesgraven	1964	2008	23	2,5	
Tranuberget	2003	2008	19	0,9	Några exemplar
Gävleborgs län					
Testeboån	1970-talet	2009	47	20,2	Ursprungligt fyndår okänt?
Summa	**18 lokaler**	**15 aktuella**	**2293**	**144,6**	

Den återfunna lokalen i Ljusnedal

Läge: Jämtlands län, Härjedalens k:n, Tännäs fg, i Ljusnedals by, ca 500 m norr om Ljusnedals k:a (figur1). Koordinater i rikets nät, N 6940544, O 1335720, 604 m.ö.h. Inventerat 15 oktober 2011 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Figur 1. Karta över Ljusnedal från Eniro. De ungefärliga lägena för blocken med elfenbenslav är markerade med röda stjärnor.

Elfenbenslaven hittades på fyra spridda block i Ljusnedal, blockens läge är markerade på kartan ovan. På två av de fyra blocken, nr 1 och nr 3 (figur 1), var elfenbenslaven mycket riklig, och sammanlagt räknade vi in 205 bålar med en sammanlagd yttäckning på 7,2 dm^2. Det gör att lokalen kan räknas till en av de rikaste lokalerna i landet för elfenbenslav, den tredje största om man ser till antal bålar och den fjärde största sett till yttäckning.

Figur 2. Ulrika framför första blocket.

Block 1(figur 2)
Första blocket är ca 2,5x2,5 m och 1,4 m högt och består av skiffer/sandsten med kalkstråk. Elfenbenslav växer på östra sidan där blocket lutar 70-80 grader. Blocket ligger ca 10 m från vägen på en kulle i en ca 100 m lång (längs med vägen) och 30-40 meter bred dunge med äldre björkar. Inslag finns av enstaka tallar i olika åldrar, en och gran. Kullen är helt omgiven av åkrar. Marken är gräsbevuxen och betad. Gödselpåverkan är troligen stor – en ”koblaffa” fanns på blocket! Ljuslav förekommer på tall vilket också indikerar en kväverik miljö. Vi kunde räkna till sammanlagt 106 bålar större än 0,5 cm^2 och > 50 mindre bålar. De två största bålarna var ca 30 cm^2 men de flesta var små, runt 1 cm^2. Total yttäckning på de större bålarna (över en halv kvadratcentimeter) var ca 365 cm^2. Följearter var fjällig gytterlav *Vahliella leucophaea* och kranslavar *Phaeophyscia* spp. Koordinater (RN): N 6940545, O 1335720, 604 m.ö.h.

Figur 3-4. Andra blocket, ett kalkskifferblock på 3x5m.

Block 2 (figur 3-4)
Det är ett trekantigt kalkskifferblock, ca 3x5 m. Det är beläget i en skogsdunge med äldre tallar, yngre björkar samt enar alldeles intill en öppen beteshage. Elfenbenslaven växer på västnordvästra sidan av blocket. Där finns 17 bålar, totalt ca 45 cm^2. På detta block har elfenbenslaven en blåaktig färgton och växer mera skuggat jämfört med de andra blocken. Omgivningen runt blocket har troligtvis varit öppnare tidigare. Följearter är skinnlav *Leptogium saturninum*, färglav *Parmelia saxatilis*, *Peltigera extenuata* och bitterlav *Pertusaria amara*. Uppe på blocket växer strutlav *Flavocetraria cucculata*.
Koordinater (RN): N 6940608, O 1335932. 603 m.ö.h.

Block 3
Detta block är beläget i samma björkdunge som block 1, ca 9 m från vägen. Det har en avlång form, ca 3 m långt och 1,8 m högt. Elfenbenslav växer på norra sidan, 10 bålar som täcker totalt ca 12 cm^2. Koordinater (RN): N 6940553, O 1335721, 601 m.ö.h.

Figur 5. Det fjärde blocket som ligger öppet omgiven av åker och betesmark.

Block 4 (figur 5)
Detta är ett ca 3x4 m stort kalkskifferblock som ligger helt öppet i betesmark omgiven av åkermark nära en bondgård. Det finns 43 bålar (139 cm^2) med elfenbenslav på NO-sidan, 17 bålar (139 cm^2) på NV-sidan och 12 bålar (23 cm^2) på SV sidan, plus många små bålar, särskilt på NO-sidan. Strutlav växer uppe på blocket. Se även foto på omslaget. Koordinater (RN): N 6940638, O1335648, 588 m.ö.h.

Diskussion

Ny miljö för elfenbenslav

Elfenbenslaven är sedan tidigare känd från flera olika typer av miljöer. Den vanligaste miljön är block och klippväggar i sydbranter. En annan miljö som elfenbenslaven förekommer i är klippväggar intill rinnande vatten. På en lokal, vid Testeboån i Gästrikland växer den på askar på en skogsholme mitt i ån.

I Ljusnedal växer elfenbenslaven i en för Sverige helt ny miljö. De övriga svenska lokalerna kännetecknas av liten eller obefintlig mänsklig påverkan, men i Ljusnedal växer elfenbenslav på kulturmark nästan mitt i byn. Den verkar trivas utmärkt i den miljön och gynnas eller till och med kräver att markerna hålls öppna av betande djur. Dels håller djuren bort vegetation på och kring blocken genom bete, dels nöter de troligtvis bort tjocka mossmattor från blocken (kanske när de kliar sig). I Norge är hävdpåverkad mark kanske den mest typiska biotopen för elfenbenslav och i Artsdatabankens rödlistevurdering från 2006 skriver man följande: ” Likevel har arten gått kraftig tilbake, noe som mest skyldes gjengroing av beiteskog og hagemark.”

Bete är viktigt

Det är i alla fall stor skillnad på de block som ligger i betesmark och de som ligger utanför. På blocken utanför betesmarken är andelen lämpliga ytor för elfenbenslaven att växa på mycket få. I tät, obetad skog växer tjocka mossmattor uppe på blocken, och även bärris. Nakna eller sparsamt bevuxna ytor är sällsynta. På blocken som ligger inne i betesmarken är moss- och lavvegetationen mer kortvuxen och varierad, med gott om lämpliga ytor för elfenbenslav. Kanske är det så att brand tidigare haft samma effekt som betet har, d.v.s. att få bort tjocka mossmattor eller vegetationsmattor från blocken.

Kanske har elfenbenslaven missgynnats under 1900-talet, då brandfrekvensen har minskat och skogen har blivit tätare. Dessutom har skogsbete och även vanligt bete minskat kraftigt i Härjedalen.

Bra motståndskraft mot övergödning

Blocken med elfenbenslav i Ljusnedal ligger i jorbruksbygd, alldeles intill en bondgård. Vid vårt besök var gödsellukten ganska stark och lavfloran på en del träd tyder på ganska hög kvävebelastning. På ett par av blocken med elfenbenslav fanns koblajor. Trots den uppenbart kväveförorenade miljön verkar inte elfenbenslaven må dåligt, utan har stora och friska populationer. Vi tolkar det som att elfenbenslaven tål den höga näringsbelastningen ganska bra. Många av artens släktingar inom familjen *Physciaceae* är också gynnade av näring.

Framtiden i Ljusnedal

Framtiden för elfenbenslaven i Ljusnedal är något osäker. En fortsatt skötsel av marken med betande djur är troligtvis avgörande för att den ska kunna finnas kvar i trakten. Om betet upphör är risken stor att marken växer igen runt blocken och att mer konkurrensstarka arter tar över och konkurrerar ut elfenbenslaven.

Övriga besökta lokaler

Funäsdalen 1

Läge: Jämtlands län, Härjedalens k:n, Tännäs fg, västra delen av Funäsdalens by, ca 1,5 km väster om Funäsdalens k:a. Koordinater i rikets nät, N 6942062, O 1330462, 607 m.ö.h. Inventerat 15 oktober 2011 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

I västra delen av Funäsdalens by gjordes det första svenska fyndet av elfenbenslav 1878 av Per Johan Hellbom. Idag finns i denna del av byn en blandning av gammal och nyare bebyggelse

(figur 6). En betydligt större del av marken är exploaterad, och en hel del schaktningar och sprängningar har gjorts för att få till stånd nya praktiska bostäder. Ännu finns dock några lämpliga växtplatser för elfenbenslav kvar i området. Det finns några spridda kalkblock kring några av de äldre gårdarna, men de flesta block är alltför små och låga. Även i skogen finns en del kalkblock, men skogen är tät och vegetationsmattorna på blocken är tjocka. Det finns också en liten bergknalle i byn med exponerade klippor. Berggrunden på klipporna är främst av den sura Tännäs ögongnejsen, men det finns även stråk av rikare, kalkhaltig bergart. I en vägskärning mitt i byn finns både dolomit och kalkförande skiffer som båda borde vara lämpliga för elfenbenslav.

Figur 6. Västra delen av Funäsdalens by sedd uppifrån Funäsdalsberget. Ursprunglig bebyggelse finns främst längt upp till höger i bild.

Någon elfenbenslav kunde tyvärr inte återfinnas. Helt 100-procentigt säker kan man dock inte vara på att elfenbenslaven är helt försvunnen från byn. Stora förändringar har dock skett och det mesta av marken i området är antingen exploaterad eller igenvuxen och därigenom olämplig för elfenbenslav.

Arlista

Cladonia acuminata, spetsig bägarlav
Peltigera lepidophora, kornig filtlav
Tetramelas insignis

Funäsdalen 2

Läge: Jämtlands län, Härjedalens k:n, Tännäs fg, södra Funäsdalen, 1 km sydväst om Funäsdalens k:a. Koordinater i rikets nät, N 6940805, O 1331441, 607 m.ö.h. Inventerat 15 oktober 2011 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Denna lokal ska ha legat mittemot Funäsdalens kapell, vid Funäsdalssjöns nordvästsida. Det är svårt att veta exakt var blocket har legat, men ett ganska stort område inventerades. Närmast sjön finns en del kalkblock, men de är låga och i de flesta fall inte bra för elfenbenslav. Längre upp i skogen finns också enstaka block, men någon elfenbenslav kunde inte återfinnas. Viss

markexploatering har skett i samband med byggandet av en del nyare bebyggelse i denna del, och det kan vara så att just det block elfenbenslaven växte på har drabbats. Eftersom den förekom ”ytterst sparsamt” på ett kalkhaltigt block så kan den också ha försvunnit från blocket även om blocket finns kvar.

Artlista

Bryoria nadvornikiana, violettgrå tagellav, NT
Leptogium tenuissimum, späd skinnlav
Lichinodium sirosiphoideum, kuddlav

Hemberget, Ljusnedal

Läge: Jämtlands län, Härjedalens k:n, Tännäs fg, Hemberget öster om Tevsjön, nordost om Ljusnedal. Koordinater i rikets nät, N 6940289, O 1336623, 605 m.ö.h. Inventerat 14 oktober 2011 av Fredrik Jonsson & Ulrika Nordin.

Hemberget ligger 1-2 km nordost om Ljusnedals k:a. Dess västra sluttning ner mot Tevsjön som är ganska brant inventerades. I sluttningen påträffades glest spridda kalkblock. Ett exempel är vid N 6940289, 1336623, där det finns ett kraftigt veckat kalkblock med mycket ris ovanpå blocket. Lav- och mossfloran på blocket är trots det rik med arter såsom skållav *Psoroma hypnorum*, kruskalkmossa *Tortella tortuosa*, fjällig gytterlav *Vahliella leucophaea*, olivbrun gytterlav *Fuscopannaria mediterranea* (NT), korallblylav *Parmeliella triptophylla* och gytterlav *Protopannaria pezizoides*. Ett annat ”sandstensskiffrigt” block finns vid N 6940537, 1336541. På det växer kalkgytterlav *Fuscopannaria praetermissa,* korallblylav, bårdlav *Nephroma parile* (S), vårknopplav *Biatora vernalis* (S) och den mossväxande formen av vaxorangelav *Caloplaca stillicidorum*. Längre norrut, i de brantaste partierna närmare nordvästra toppen av berget finns rikligare med block, men där är de flesta av blocken sura.

Artlista

Biatora vernalis, vårknopplav
Caloplaca cerina, vaxorangelav
Fuscopannaria mediterranea, olivbrun gytterlav, NT
Fuscopannaria praetermissa, kalkgytterlav
Hydnellum ferrugineum, dropptaggsvamp, s
Juncus triglumis, lapptåg
Nephroma parile, bårdlav, s
Parmeliella triptophylla, korallblylav, s
Phellodon tomentosus, trattaggsvamp
Protopannaria pezizoides, gytterlav, s
Psoroma hypnorum, skållav
Tofieldia pusilla, björnbrodd
Tortella tortuosa, kruskalkmossa, s
Vahliella leucophaea, fjällig gytterlav

Länsstyrelsens rapportserie

Här listas Länsstyrelsen Dalarnas samtliga rapporter utgivna de senaste tio åren. Många av dessa finns som pdf-er på Länsstyrelsens Dalarnas webbplats: www.lansstyrelsen.se/dalarna/sv/publikationer.

Många rapporter finns även på Falu stadsbibliotek. Rapporterna kan beställas från Länsstyrelsen Dalarna, telefon 010-22 50 000 med reservation för att upplagan kan ha tagit slut.

2010:01 Dalarnas regionala serviceprogram 2010-2013.
2010:02 Vindkraft kring Siljan?
2010:03 Verksamhetsplan 2010.
2010:04 Mer träd på myrar de senaste 20 åren.
2010:05 Verifiering av kemisk status Badelundaåsen inom Borlänge, Säters och Hedemora kommun.
2010:06 Verifiering av kemisk status Badelundaåsen inom Avesta kommun.
2010:07 Årsredovisning 2009.
2010:08 Metallpåverkade sjöar och vattendrag i Dalarna. Konsekvenser av en tusenårig gruvhistoria.
2010:09 Kartläggning av farliga kemikalier – tillsynsprojekt.
2010:10 Bostadsmarknaden i Dalarna 2010.
2010:11 Kartläggning av SFI i Dalarna – och en kvalitativ studie.
2010:12 Metaller i fisk i Dalälvens sjöar.
2010:13 Växtplanktonsamhällen i Dalälvens sjöar.
2010:14 Fisk i Dalälvens sjöar.
2010:15 Saxdalen. Miljöanalys av ett historiskt gruvområde samt konsekvenser av en efterbehandling.
2010:16 Utvärdering av biologiska bedömningsgrunder för sjöar.
2010:17 Uppföljning av regionalt företagsstöd med slutligt beslut år 2004.
2010:18 Långsiktig strategisk plan för omarrondering i Dalarnas län.
2010:19 Långsiktig strategisk plan för omarrondering i Dalarnas län – projektrapport.
2010:20 Samordnad recipientkontroll i Dalälven 2009.
2010:21 Mjukbottenfaunan i Dalälvens sjöar – struktur och funktion.
2010:22 Intervjuer med ängsbrukare.
2010:23 Bevakning av grundläggande betaltjänster.
2010:24 Regional risk- och sårbarhetsanalys 2010.
2010:25 Inventering av förorenade områden i Dalarnas län – industrideponier.
2010:26 Klimatanpassningsstrategi 2020.
2010:27 Biotopkartering av rinnande vatten. Beskrivning och jämförande analys av metoder i Dalarna, Jönköping och Västernorrland.

2011:01 Malingsbo-Klotens framtid. Utredning om natur- och friluftsvärden.
2011:02 Främmande musslor i Kårtyllasjön i Dalarna 2010.
2011:03 Kartering av brandfält från satellitdata. Koncept för årlig kartering.
2011:04 Verksamhetsplan 2011.
2011:05 Klimatan-passningsstrategi 2020. Prioriterade sektorer i Dalarnas län.
2011:06 Utveckling av metoder för mätning av ljudnivåer i fjällen.
2011:07 Är Dalarna jämställt? Lägesrapport 2011.
2011:08 Årsredovisning 2010.
2011:09 Strategi för hållbar turistutveckling i Fulufjällsområdet.
2011:10 Sustainable Tourism Development Strategy.
2011:11 Elfenbenslaven i Sverige.
2011:12 Jätteköldlav.
2011:13 Strategi Miljögifter 2011-2012, Problembild för Dalarnas län.
2011:14 Kommunala energi- och klimatstrategier.
2011:15

Vindkraftsunderlag för Dalarnas klimat- och energistrategi.
2011:16 Bostadsmarknaden i Dalarna 2011
2011:17 Samordnad recipientkontroll i Dalälven 2010
2011:18 Inventering av förorenade områden – Nedlagda kommunala deponier i fem kommuner
2011:19 Inventering av förorenade områden i Dalarnas län – Förorenade sediment
2011:20 Närvärme - en resurs i energiomställningen.
2011:21 Gemensamma dataunderlag i Vanån.
2011:22 Inventering av kungsörn i riksintresseområden för vindkraft i Rättvik, Mora och Orsa.
2011:23 Historiska våtmarker i odlingslandskapet.
2011:24 Effektiva miljömålsåtgärder. En utvärdering i fyra län.
2011:25 Genetiska studier av öring från Lurån och Sångåns vattensystem.
2011:26 Provfiske inom Dalarnas fjällreservat och nationalparker år 2009 - en resultatsammanställning.
2011:27 Bevakning av grundläggande betaltjänster.
2011:28 Underlag för gränshandel och köpcentrum i Sälen.
2011:29 Plan för tillsynsvägledning enligt miljöbalken 2012-2014.
2011:30 Regional risk- och sårbarhetsanalys för Dalarnas län 2011.
2011:31 Kommunala etableringsinsatser för vissa nyanlända i Dalarna: SFI, samhällsorientering och andra yrkesförberedande insatser.

2012:01 Miljökvalitetsnormer och luftkvaliteten i Dalarna
2012:02 Vattenförsörjningsplan Dalarnas län.
2012:03 Materialförsörjningsplan - Dalarnas län.
2012:04 Fladdermusfaunan i Dalarna - Sammanställning av inventeringar åren 2008-2010
2012:05 Potenialer för solenergi i Dalarna
2012:06 Hur går miljöarbetet regionalt och lokalt? – delprojekt i fördjupad utvärdering av Sveriges miljömål 2012. Länsstyrelserna och RUS
2012:07 Årsredovisning 2011
2012:08 Kransalger i Dalarna
2012:09 Skyddsvärda träd i Dalarna
2012:10 Ängssvampar i Dalarna
2012:11 Betaltjänster – bredband och ny teknik
2012:12 Åtgärdsplan för flottleds-rensade vattendrag i Dalarnas län
2012:13 Utvärdering av företagsstöd, Regional konkurrenskraft och sysselsättning i Norra Mellansverige
2012:14 Samordnad recipientkontroll i Dalälven 2011
2012:15 Bostadsmarknaden i Dalarna 2012
2012:16 Vedinsekter på död tall och brandfält i Dalarna 2011 – en inventering av ÅGP-arter på nydöd tall, äldre tallved och i bränd skog
2012:17 Grundvattenundersökningar i Dalarna 2010-2011
2012:18 Plan för tillsynsvägledning enligt miljöbalken
2012:19 Bevakning av grundläggande betaltjänster Länsstyrelsernas årsrapport 2012
2012:20 Energi- och klimatstrategi för Dalarna.
2012:21 Växtplankton i 33 sjöar i Västmanlands, Stockholms och Dalarnas län 2011 Klassificering av ekologisk status
2012:22 Regional risk- och sårbarhetsanalys för Dalarnas län 2012

2013:01 Raggbocken, hotad skalbagge i Dalarna, Åtgärdsprogram i fyra skogslandskap
2013:02 Årsredovisning 2012 Länsstyrelsen i Dalarnas län.
2013:03 Underlag för potential-beräkningar av förnybar energi.
2013:04 Energihushållning i VA-sektorn. Ett gemensamt samverkansarbete för alla VA-huvudmän i Dalarna.
2013:05 Trygghetens värde – sociala risker ur ett ekonomiskt perspektiv.
2013:06 Fakta om småkryp i Dalarnas vattendrag.
2013:07 Fältgentiana i Dalarna Lägesrapport om en av våra ovanligaste växter.
2013:08 Jordbrukets klimatpåverkan – globala utsläpp och lokala åtgärder.
2013:09 Levande vatten. Förslag för att minska negativa effekter från kraftverk och dammar i Vanåns avrinningsområde.
2013:10 Djurägares erfarenheter av

rovdjursavvisande stängsel.
2013:11 Dalarnas miljömål – Miljömål.
2013:12 Dalarnas Miljömål – Åtgärdsprogram 2013–2016
2013:13 Dalarna – Pilotlän för grön utveckling – Slutrapport och vägledning.
2013:14 Värna Vårda Visa.
2013:15 Hur synliga är vindkraftverk på långt avstånd?
2013:16 Så förändras Dalarnas näringsliv. En kartläggning av de senaste 10–25 åren.
2013:17 Samordnad recipientkontroll i Dalälven 2012. Vatten- och sedimentkemi, fisk, växtplankton och bottenfauna.
2013:18 Bostadsmarknaden i Dalarna Från överskott till bostadsbrist.
2013:19 Nyanlända elever utbildningsvillkor i Dalarna.
2013:20 Bredbandsstrategi för Dalarna.
2013:21 Bevakning av grundläggande betaltjänster.
2013: 22 Utvärdering av strategi för formellt skydd av skog i Dalarnas län.
2013:23 Rönnpraktbaggen i Sverige. Inventeringar i mellersta Sverige under 2004–2009.
2013:24 Gröna infrastrukturer för biologisk mångfald i Dalaskogarna.
2013:25 Swot-analys för Dalarnas regionala handlingsplan.
2013:26 Regional risk- och sårbarhetsanalys för Dalarnas län 2013.
2014:01 Plan för tillsynsvägledning enligt miljöbalken 2014–2016.
2014:02 Västra Leksand, en förstudie om omarrondering.
2014:03 Myrfågelinventering i Älvdalen under perioden 1977 till 2012.
2014:04 Är Dalarnas jämställt? Lägesrapport 2013.
2014:05 Flexibel och yrkesinriktad sfi.
2014:06 Årsredovisning 2013.
2014:07 Bostad sökes – om hemlöshet och förebyggande arbete i Dalarna.
2014:08 Erfarenheter av kriskommunikation på lokal och regional nivå i samband med kärnkraftsolyckan i Fukushima 2011.
2014:09 Trädgränsens förändring 1974 till 2013 – fotoserie från fjället Östra Barfredshogna i norra Dalarna.
2014:10 Tillsynsvägledningsplan för byggnadsnämnderna i Dalarnas län 2014–2016.
2014:11 Vedlevande insekter på gran i naturskogsmiljöer.
2014:12 Samverkan mot våld i krognära miljöer.
2014:13 Bostadsmarknaden i Dalarna 2014.
2014:14 Fäbodnäringens förutsättningar i Sverige.
2014:15 Halverad energianvändning i småhus.
2014:16 Livsstilsföretag med utländsk bakgrund i Dalarna.
2014:17 Bevakning av grundläggande betaltjänster.
2014:18 Övervakning av fisk och miljö med elfiske i Dalarnas län.
2014:19 Volontärer i naturvårdsarbetet – för ökad delaktighet och lokal tillväxt.
2014:20 Regional risk- och sårbarhetsanalys för Dalarnas län 2014.

2015:01 Årsredovisning 2014 Länsstyrelsen Dalarna.
2015:02 Förvaltningsplan för stora rovdjur i Dalarna.
2015:03 Strategi för naturvårdsbränning i Dalarnas län.
2015:04 Branschvis energieffektivisering. Slutrapport från projektet BEE.
2015:05 Mäns våld mot kvinnor i Dalarna 2011−2014
2015:06 Behovsanalys av utvecklingsinsatser för länsstyrelsernas energi- och klimatsamordning
2015:07 Länsstyrelsens roll och ansvar i arbetet med konsumtion
2015:08 Visualisera energiflöden–ett regionalt analysverktyg
2015:09 Hur förändras våtmarkerna och varför?
2015:10 Läget på bostadsmarknaden i Dalarnas län 2015
2015:11 Inventering av långt broktagel i Sverige 2006 - 2012
2015:12 Miljöövervakning av rikkärr i Dalarnas och Örebro län
2015:13 Konsekvensanalys av grundläggande betaltjänster med genusperspektiv
2015:14 Regional risk- och sårbarhetsanalys, Dalarna 2015
2015:15 Elfenbenslav, inventeringar i Sverige 2005–2011

LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN